

# *Jehovas vitners kristologi.*

*En kritisk analyse og utprøving av vitnenes lære om Sønnen.*

**Av Inge Wilhelm Økland**

Masteravhandling i kristendomskunnskap med spesialisering i teologi

(40 studiepoeng)

NLA Høgskolen, Bergen, høsten 2014

Veileder: Professor Svein Rise



## Forord

Det er med stor glede og lettelse dagen for innlevering er kommet. Men selv om skriveprosessen har vært krevende, har det vært meget interessant å dykke ned i Jehovas vitners litteratur, og å prøve å forstå dem bedre. Det har også gitt meg muligheten til å forstå min egen tro bedre. I løpet av denne tiden har jeg måttet lese meg opp på både kristologi og kirkehistorie, hvilket i stor grad har vært oppbyggelig.

Jeg vil rette en takk til veilederen min Svein Rise som har gitt meg konstruktiv kritikk og god hjelp hele veien. Jeg vil også takke mine medstudenter på NLA som har gjort disse fem årene til fem år jeg vil huske lenge. Dere vet hvem dere er, og dere er blitt venner jeg vil sette pris på resten av livet. En ekstra takk går til mine arge konkurrenter i bordtennisrommet.

Arbeidsgiveren min, Midthordland Indremisjon, fortjener også takk for tålmodigheten og velviljen de har vist meg mens jeg både har jobbet og studert. En ekstra takk til min nærmeste overordnede og kollega (og tidligere nemesis i bordtennis), Andreas Evensen.

Til slutt vil jeg takke vitnene jeg har diskutert med og som har hjulpet meg med å finne kildemateriale. Det har vært av stor verdi.

Inge Wilhelm Økland  
Bergen, 18. august 2014



## Sammendrag

Dette er en todelt avhandling om Jehovas vitners kristologi. Den første delen har en systematisk gjennomgang av Jehovas vitners lære om Jesus Kristus. Her presenterer jeg kristologien i de tre livsfasene til Sønnen, henholdsvis hans førmenneskelige, menneskelige og ettermenneskelige fase.

I utgangspunktet er dette en analysedel der jeg presenterer hva vitnene tror om Jesus. Noen steder har det imidlertid vært hensiktsmessig å sammenligne med klassisk kristen kristologi. Særlig er dette aktuelt der vitnene argumenterer for sitt syn ved å distansere seg fra kirkens tro og bekjennelser, eller der de legger nytt innhold i begreper som brukes også av andre kristne. Her har jeg erfart at det er store forskjeller mellom vitnenes kristologi og det som tradisjonelt har vært kirkens tro.

I den andre hoveddelen av avhandlingen foretar jeg en kritisk utprøving av vitnenes kristologi. Til grunn har jeg lagt koherenskriteriet. Derfor undersøker jeg hvorvidt det er indre sammenheng i læren og om det finnes selvmotsetninger. Jeg har også undersøkt om det er sammenheng mellom kristologien og andre sider ved vitnenes lære. Det er egne kapitler om kristologien i forhold til soteriologien og læren om det skapte, mens forholdet til fornuftssynet og gudsbildet er integrert i andre kapitler.

Denne delen vil også ha kapitler som omhandler vitnenes bruk av Skriften, samt hvordan de argumenterer for sitt syn. I den kritiske analysen drøfter jeg hvorvidt argumentene de fremholder er holdbare og relevante, samt undersøker om synet deres kan forsvares ut i fra Bibelen, som er deres viktigste religiøse bok.

Jeg har funnet ut at vitnenes kristologi ikke har åpenbare indre selvmotsetninger, med unntak av forholdet mellom Jesu tre livsfasener. Derimot dukker det opp problematiske sider dersom en ser kristologien i sammenheng med resten av læren, og i møte med Skriften. Jeg har også funnet ut at argumentene deres, særlig de som omhandler treenighetslæren, ofte ikke er holdbare. Enkelte steder i argumentasjonen er de også uredelige i sitatbruken sin.



## Innhold

Forord .....	3
Sammendrag .....	5
1. Innledning .....	9
1.1. Presentasjon av prosjektet .....	9
1.2. Metode .....	10
1.3. Kildebruk .....	13
1.4. Disposisjon .....	15
2. Jehovas vitner .....	17
2.1. Historie .....	17
2.2. Selvforståelse .....	18
2.3. Andre særtrekk .....	20
3. Presentasjon av kristologien .....	23
3.1. Preeksistens .....	23
3.1.1. En skapning .....	23
3.1.2. Visdommen – Guds skapermidler .....	25
3.1.3. Ordet .....	27
3.1.4. En gud .....	29
3.1.5. Erkeengelen Mikael .....	32
3.2. Sønnens jordiske liv .....	33
3.2.1. Et fullkomment menneske .....	33
3.2.2. Messias .....	36
3.2.3. Herren .....	37
3.2.4. Guds representant på jorden .....	38
3.2.5. Guds frelsesmiddel .....	40
3.3. Jesus etter oppstandelsen .....	43
3.3.1. Åndelig oppstandelse .....	43
3.3.2. Jesus ved Guds høyre hånd .....	45
3.3.3. Den regjerende kongen .....	46
3.3.4. Dommeren .....	48
3.4. Jesus, Jehova og den hellige ånd .....	49
3.4.1. Jesu forhold til Jehova .....	49
3.4.2. Jesu forhold til ånden .....	50
4. Kritisk utprøving av læren .....	51
4.1. Skriftbruken .....	52
4.1.1. Oversettelsen .....	52
4.1.2. Tekstkritikk .....	55
4.1.3. Eksegesen .....	58
4.2. Argumentasjonen mot Jesus som Gud .....	60
4.2.1. Jesu skjelning mellom seg selv og Faderen .....	60
4.2.2. Jesu underordning i forhold til Faderen .....	61
4.2.3. Treenighetslærens hedensk-filosofiske opprinnelse .....	63
4.2.4. Treenighetslærens uforståelighet .....	69
4.3. Kristologien og resten av vitnenes læresystem .....	70
4.3.1. Kristologien og soteriologien .....	70
4.3.2. Jesus og skapningen .....	74

4.4. Problematiske sider ved kristologien .....	78
4.4.1. Forholdet mellom Guds Sønnns tre faser.....	78
4.4.2. Representasjonstanken .....	81
4.4.3. Jesus som en gud.....	84
5. Oppsummering og konklusjon.....	87
6. Litteratur.....	89
6.1. Primærlitteratur .....	89
6.2. Sekundærlitteratur .....	91



# 1. Innledning

## 1.1. Presentasjon av prosjektet

Jehovas vitner er et trossamfunn mange har hørt litt om, men langt færre har inngående kjennskap til. Ofte er det en har hørt også misvisende eller feilaktig. For eksempel er en vanlig oppfatning at vitnene ikke regner Jesus for å være Guds Sønn, eller at de tror Jesus kun var et vanlig menneske. Mitt håp er derfor at jeg har kunnet gå inn i dette studiet med et åpent sinn og minst mulig forutinntattheter, for på den måten kunne presentere organisasjonens lære på en rettferdig måte.

Så vidt meg bekjent foreligger det ikke noen litteratur om Jehovas vitner som kun er viet kristologien. Mye av det som er skrevet handler om hvordan organisasjonen arbeider, eller så er det presentasjoner av hele læresystemet. Siden da kristologien nødvendigvis får begrenset plass, synes en systematisk gjennomgang av den å være et viktig bidrag til litteraturen om dette trossamfunnet.

Denne avhandlingen har derfor som mål å presentere Jehovas vitners kristologi, samt å gjennomføre en kritisk utprøving av læren og argumentene de bruker for å fremme den. Her vil det også være sentralt å se hvordan de bruker Bibelen til inntekt for sitt syn. Derfor lyder problemstillingen slik:

*Jehovas Vitners kristologi – En kritisk analyse og utprøving av vitnenes lære om Sønnen.*

Det er viktig å merke at vitnenes hovedfokus ligger på Jehova og forkynnelsen om hans Rike. Jesus får dermed ikke like stor plass som han gjør hos andre kirkesamfunn. Dette er viktig å ha i bakhodet siden jeg i denne avhandlinger aktivt har sett etter hva vitnene lærer om Sønnen. Dermed kan det lett virke som om Sønnen har en mer sentral plass enn han faktisk har.

Mye av det vitnene forfekter har vært gjenstand for diskusjon gjennom hele teologihistorien. Derfor vil det også være kirkehistorisk materiale i oppgaven, selv om dette i utgangspunktet er en systematisk-teologisk avhandling.

## 1.2. Metode

Siden dette er en dogmatisk avhandling må vi se nærmere på hvilken type dogmatisk metode som blir lagt til grunn. Vi skal også se på ulike funksjoner dogmatikkfaget kan ha.

I sin bok om metodespørsmål i systematisk teologi nevner Torleiv Austad tre dogmatiske hovedtyper: analytisk, diskursiv og normativ dogmatikk. En analytisk dogmatikk regnes som deskriptiv, og skal beskrive ulike posisjoner innenfor teologifaget. Resultatene av analysen regnes ikke som avgjørende for troslivet. En diskursiv dogmatikk vil imidlertid ikke nøye seg med å analysere dogmatikken, men også vurdere hvorvidt innholdet eventuelt er gyldig i dag. I den diskursive disiplinen ser en med kritiske blikk på hvordan elementer i dogmatikken tradisjonelt har blitt forstått med formålet å kunne møte en dagsaktuell tro. Den normative dogmatikken har som navnet tilsier som mål å virke normerende for troen. En vil da legge frem ulike tolkninger av et spørsmål eller tema, og gi det best begrunnede valget en normerende funksjon.<sup>1</sup>

Nå er nok dette mer sammensatt enn hva denne modellen tilsier, men den kan være et fint utgangspunkt når jeg skal drøfte hva som er hensikten min med å forske på vitnenes kristologi. Siden jeg tilhører en annen konfesjon enn Jehovas Vitner har jeg ingen ambisjoner om at min analyse skal få konsekvenser for mitt eget trosliv. Målet er å beskrive deres kristologi, samt å analysere hvordan de begrunner den. Avhandlingen vil derfor bli av analytisk karakter.

Samme Austad nevner ulike funksjoner dogmatikken har. Svært forenklet kan dogmatikkens oppgave sies å være syntetisk, kritisk, apologetisk, kreativ og/eller normativ. Den syntetiske funksjonen innebærer at dogmatikken bruker både Bibelen og teologihistorien til finne en bærekraftig, nåtidig teologi. Dogmatikken fungerer her som en aktualisering av teologien. Den kritiske oppgaven er å undersøke ulike tradisjoner eller retninger i et kritisk lys, og å stille spørsmål ved hvorvidt tradisjonens lære er pålitelig og holdbar. Den apologetiske oppgaven er å forsvare den kristne troen mot angrep, enten fra medkristne eller ikke-kristne. Dogmatikkens kreative oppgave er å nytolke og nyformulere den kristne tro i møte med nye tidsånder og livsforståelser. Til slutt nevnes den normative dogmatikken som har som mål å

---

<sup>1</sup> Austad 2008, *Tolkning av kristen tro – Metodespørsmål i systematisk teologi*, s. 45-49.

fortelle sannheten om hvordan mennesker kan finne veien til Gud. Austad påpeker at disse funksjonene er overlappende.<sup>2</sup>

Siden jeg i denne avhandlingen skal analysere en retning utenfor mitt eget ståsted vil dogmatikkens hovedoppgave være å kritisk prøve ut vitnenes lære om Kristus. Austad nevner at dersom dogmatikken skal virke kritisk, må en på forhånd klargjøre hvilke kriterier en legger til grunn for kritikken. I teologien er det vanlig å skille mellom *immanent* og *transcendent* kritikk. Immanent kritikk innebærer å analysere tradisjonen eller retningens egne tekster, og undersøke hvorvidt deres syn er koherent og konsistent. Mitt eget ståsted vil her være sekundært. Det er det imidlertid ikke dersom jeg arbeider transcendent-kritisk. Da er en nødt til å gjøre rede for sitt eget syn, for så å føre en tenkt diskusjon med synet som er gjenstand for analysen. Det er også mulig med en diskusjon uten å gjøre rede for sitt eget ståsted, men ved å bruke to andre parter i stedet.<sup>3</sup>

Ønsket mitt er at hovedfokuset ligger på vitnenes kristologi og på hvordan de begrunner den. Det viktigste er altså ikke å sammenligne dem med andre kristne. Derfor synes det hensiktsmessig med en immanent-kritisk analyse. Det vil likevel være naturlig å sammenligne vitnenes kristologi med tradisjonell kristen lære der de selv legger opp til diskusjon, eller der begrepsbruken er lik, men innholdet i begrepene forskjellig. Derfor vil mitt eget syn skinne gjennom selv om det i utgangspunktet er sekundært. Dette synes vanskelig å unngå, og virker heller ikke å være et stort problem.

Ved en immanent-kritisk analyse trengs en klargjøring av begrepene *koherens* og *konsistens*. Koherens regnes som et kriterium for sannhet, og betyr at «en setnings (utsagns) sannhet er betinget av at den passer inn i et altomfattende hele av andre sannheter».<sup>4</sup> Jeg skal ikke driste meg til å definere begrepet *sannhet* her, men jeg kan si at dersom noe skal regnes for sant, må det være koherent. Det betyr ikke at alt som er koherent nødvendigvis er sant, selv om begrepene «kriterium for sannhet» og «sannhet» for mange har vært sammenfallende.<sup>5</sup>

I begrepet koherens ligger det også at det er sammenheng mellom premiss og konklusjon, og i følge Nicholas Rescher inneholder det flere aspekter. Skal noe være koherent må det være

---

<sup>2</sup> Austad 2008, s. 49-54.

<sup>3</sup> Austad 2008, s. 50-52.

<sup>4</sup> Baune 1991, *Vitenskap og Metode*, 7. utg., s. 16.

<sup>5</sup> Gravem «Kva er sanning?» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 76. årgang, 2005, s. 185.

konsistent, hvilket vil si at det må være fritt for indre motsigelser eller kontradiksjoner. Et annet aspekt er at en teori blir mer koherent dersom den omfatter flere logisk begrunnede sannheter. I tillegg må de ulike delene i en teori være sammenknyttet med den *hele* forståelsen.<sup>6</sup> I dette tilfellet må da vitnenes lære om Kristus analyseres og vurderes i forhold til resten av deres lære. Da vil det være hensiktsmessig å undersøke sammenhengen mellom kristologien og de andre mest fundamentale delene av vitnenes læresystem. Det vil blant annet være gudslæren, frelseslæren og skapelsesteologien.

Når jeg skal foreta en kritisk undersøkelse av vitnenes kristologi må jeg også analysere om argumentene de fremholder er holdbare.<sup>7</sup> Derfor blir det et eget kapittel om argumentasjonen deres mot Jesus som Gud. Her vil jeg vurdere hvorvidt argumentene deres er basert på fakta, samt drøfte hvorvidt de er relevante i forhold til hva de argumenterer mot.

Austad understreker at i teologien finnes det flere ulike forståelser av hvordan dogmatikken kan si noe *sant* om Gud. Enkelte mener vi må lete etter sannheten om Gud i historien ved hjelp av de kildene vi har tilgjengelig. Dette er mulig siden Gud har åpenbart seg for mennesker i tiden. Andre mener at teologien ikke kan si noe sant om Gud, men at den kan legge frem alternativer for hva som er mest sannsynlig å tro om ham.<sup>8</sup> Det kan selvsagt diskuteres i hvilken grad koherenskriteriet er et hensiktsmessig utgangspunkt for teologisk diskusjon. I forhold til Jehovas vitner synes imidlertid dette kriteriet å være nyttig. Dette fordi vitnene har et meget positivt syn på logikk, fornuft og argumentasjon. Dette vil jeg komme nærmere inn på i kapittel 2.3..

For å oppsummere er dette en immanent-kritisk analyse av Jehovas Vitners kristologi. Det vil si at jeg først skal gi en deskriptiv analyse av kristologien, før jeg skal ha en utprøving av læren. Siden jeg der bruker den immanent-kritiske metoden vil jeg legge koherenskriteriet til grunn for utprøvingen.

---

<sup>6</sup> Rescher 1973, *The Coherence Theory of Truth*, s. 31-34, 169-173.

<sup>7</sup> Austad 2008, s. 51.

<sup>8</sup> Austad 2008, s. 55-56.

### 1.3. Kildebruk

Det har etter hvert blitt skrevet en god del om Jehovas vitner, både om hva de lærer og hvordan organisasjonen fungerer. Av akademisk litteratur finner vi både sosiologiske og teologiske studier. I teologifaget er imidlertid mengden litteratur relativt begrenset. Mesteparten av det som er skrevet om hva vitnene tror på er forsvarsskrift mot læren, eller kritikk av måten de arbeider frem læresetninger. En del av denne litteraturen er forfattet av tidligere medlemmer, eller av noen som kjenner til organisasjonen via familie eller venner. Derfor bærer disse ofte mer preg av å være kritikk av organisasjonsstrukturen og historiske forhold, enn å gi en oppdatert og systematisk gjennomgang av læren. Slik kan denne avhandlingen fungere som en oppdatert presentasjon av en sentral del av Jehovas vitners lære.

I Norge var Reidar Hvalviks *Drømmen om det tapte Paradis* (1990) den første hele boken som var viet en gjennomgang av organisasjonens lære. I 2009 ble det gitt ut en flerfaglig studie av Jehovas vitner der Hege Kristin Ringnes og Helje Kringlebotn Sødal var redaktører. I denne boken bidrar også vitnet Rolf Furuli med to artikler. Av andre norske bøker kan vi nevne det tidligere vitnet Roar Henriksens *Gud bor i Brooklyn* (2004) og *Samfunnet med Jesus – for deg?* (2011) av Øystein Johnson. Johnson har familiemedlemmer som har blitt Jehovas vitner.

Internasjonalt har særlig Raymond Franz sine bøker blitt viet mye oppmerksomhet. Franz var tidligere medlem av Det styrende råd hos Jehovas vitner, og har derfor et svært godt innblikk i organisasjonens oppbygning og prosess i lærespørsmål. Hans mest kjente bøker om organisasjonen og dens lære er *Crisis of Conscience* (1983) og *In Search of Christian Freedom* (1991). Andre bøker av tidligere medlemmer er Leonard og Marjorie Chrietiens *Witnesses of Jehovah – An Expose of What Jehovah`s Witnesses Believe* fra 1988 og William J. Schnells *30 Years a Watch Tower Slave* (1956).

Av bøker av mer læremessig art kan vi nevne Walter Martins *The Kingdom and the Cults* (1965/2003), Anthony Hoekemas *The Four Major Cults* (1963), *Jehova eller Jesus* (2001) av Jørgen Sejergaard og *Det siger Bibelen ikke* (1995) av Gunnar Juelsson.

Siden dette er en immanent-kritisk analyse er det imidlertid et poeng at jeg bruker vitnenes egen litteratur som forskningsobjekt. På den måten sikrer jeg meg mot å tillegge vitnene

meninger de ikke har. All sekundærlitteratur blir derfor kun brukt som hjelpemidler i den kritiske utprøvingen. Jehovas vitner utgir all sin litteratur på «Watch Tower Bible and Tract Society of Pennsylvania», kalt «Vaktårnselskapet» i Norge. Det er altså litteratur utgitt av dette selskapet jeg i all hovedsak er på utkikk etter.

Blant denne litteraturen finner vi Ny Verden-oversettelsen av Bibelen, samt en studieutgave av denne. I tillegg har de gitt ut mange temabøker og -hefter, og de to bladene *Vaktårnet* og *Våkn opp!* kommer ut henholdsvis annenhver uke og en gang i måneden. Blant bøkene og heftene vil *Bør du tro på Treenighetslæren* (1989), *Innsikt i de hellige Skrifter* (1988/2001), *Resonner ut fra skriftene* (1985/2002), og *Hva er det Bibelen egentlig lærer* (2005) være særlig sentrale i denne avhandlingen.

Tidlig i organisasjonens historie ble litteraturen gitt ut av medlemmer høyt oppe i organisasjonen, og ikke organisasjonen selv. I dag blir all litteratur fra trossamfunnet oppgitt uten forfatter, og er slik offisielle uttrykk for organisasjonens lære. Derfor kan denne litteraturen regnes som autoritative, gyldige kilder. All litteratur som er utgitt av Vaktårnselskapet etter år 2000 ligger på nettsiden *Watchtower Online Library*,<sup>9</sup> og er søkbart. Her ligger også enkelte sentrale skrifter av eldre art. Jeg kommer til å benytte meg en del av denne nettsiden for å søke opp temaer.

All litteratur fra Vaktårnselskapet kan imidlertid ikke brukes ukritisk. Vitnenes lære er nemlig i stadig bevegelse.<sup>10</sup> Derfor må jeg, selv om det har vært få endringer i kristologien, strebe etter å finne ny og aktuell litteratur som er gyldig og har relevans i dag.<sup>11</sup> Jeg vil derfor hovedsakelig benytte meg av de nyeste artiklene og bøkene som omhandler Jesus. Enkelte eldre bøker og hefter, som *Bør du tro på Treenighetslæren*, *Innsikt i de hellige Skrifter* og *Resonner ut fra skriftene* er gitt ut i nye opplag i senere tid. Derfor kan det forsvares å bruke disse som kilder, selv om de opprinnelig er av eldre art. I denne litteraturen må jeg imidlertid forsikre meg om at kilden representerer samme syn som vitnene gjør i dag. På enkelte områder har de endret læren, og der vil jeg kommentere læren de har gått bort fra i noteapparatet.

---

<sup>9</sup> [www.wol.jw.org/no](http://www.wol.jw.org/no)

<sup>10</sup> Mer om bakgrunnen for dette i kapittel 2.2.

<sup>11</sup> Jf. Dallands kriterier til kildebruk i 2012, *Metode og Oppgaveskriving*, s. 72-74.

All litteratur fra selskapet blir skrevet på engelsk, før det oversettes til andre språk, deriblant norsk. Siden den opprinnelige meningen av og til kan fordreies idet teksten oversettes, har jeg måttet vurdere hvorvidt jeg skal bruke de originale, engelske tekstene, eller om de norske oversettelsene uttrykker det samme. Jeg har kommet frem til at forskjellene er minimale, og at de norske oversettelsene derfor også kan regnes som autoritative. Derfor vil disse brukes som primærkilder.

Som nevnt har vitnene også sin egen bibeloversettelse. De har et konservativt bibelsyn der alle deler av Skriften er like viktige.<sup>12</sup> Derfor vil jeg kunne bruke hele Bibelen i den kritiske utprøvingen av læren, uten å måtte ta hensyn til forfatterspørsmål eller annen tekstkritikk.<sup>13</sup> Gjennom avhandlingen er det Ny Verden-oversettelsen som er brukt til å gjengi bibelsitater. Der jeg bruker andre oversettelser for å få frem forskjeller, vil dette kommenteres. Stort sett vil dette være Det Norske Bibelselskaps oversettelse fra 2011, heretter kalt Bibelen 2011.

#### **1.4. Disposisjon**

Til å begynne med vil det være en kort del der jeg presenterer trossamfunnet Jehovas vitner. Her vil jeg ta for meg den historiske bakgrunnen, organisasjonens selvforståelse, samt noen særtrekk som er viktige for avhandlingen videre.

Hoveddelen vil være kapittel 3 og 4. I kapittel 3 skal jeg presentere vitnenes kristologi i Sønnens tre livsfaser. Dette vil være en deskriptiv del der det enkelte steder trekkes sammenligninger med klassisk kristen tro.

Kapittel 4 er en kritisk utprøving av vitnenes lære om Jesus. Her vil koherenskriteriet legges til grunn idet jeg analyserer ulike sider ved kristologien, og drøfter hvorvidt læren er fri for indre motsigelser. På bakgrunn av koherenskriteriet skal jeg også analysere kristologiens plass i vitnenes helhetlige læresystem, samt undersøke hvorvidt argumentasjonen deres er holdbar. I dette kapitlet skal jeg også ta for meg vitnenes skriftbruk, og se nærmere på noen av bibelstedene de bruker til inntekt for sitt syn. Her vil stort sett kristologien som helhet være gjenstand for undersøkelse. Det vil imidlertid i tillegg være enkeltdeler av vitnenes kristologi som analyseres nærmere.

---

<sup>12</sup> Mer om dette i kapittel 2.3.

<sup>13</sup> Bortsett fra i kapittel 4.1.2. som handler om tekstkritikk.





## 2. Jehovas vitner

### 2.1. Historie

I følge Jehovas vitner selv var Abel det første sanne vitnet for Gud. Han hadde en annen gudstro enn sine foreldre, Adam og Eva. Fra Abels tid og frem til Jesu fødsel var det mange trofaste, førkristne vitner. Jesus var det mest trofaste vitnet som noen gang har levd på jorden, og hans etterfølgere i det første århundre var også sanne vitner for Jehova.<sup>14</sup>

Ettersom tiden gikk startet imidlertid det store frafallet i kirken. En begynte å skille mellom presteskap og lekfolk, og hedenske lærer som treenighetslæren fikk innpass i troen. Selv om det hele veien fantes sanne vitner, og en ved reformasjonen fikk utrettet gode ting, fortsatte frafallet helt til siste del av 1800-tallet.<sup>15</sup>

Da dukket organisasjonen slik vi kjenner den i dag opp. Protestantisk kristendom i USA var på 1800-tallet preget av flere vekkelse, nytenkinger og endetidsforventninger. I likhet med Jehovas vitner skriver både mormonernes og adventistenes historie seg tilbake til denne tiden. Og det var på et adventismøte i 1869 at Charles Taze Russel, som senere skulle grunnlegge Vaktårnselskapet, ble motivert til å på ny søke etter bibelske sannheter. Han hadde tidligere blitt kritisk til mange av kirkens dogmer, som treenighets- og fortapelseslæren. Hos adventistene møtte han en felles skepsis mot kirkens dogmer, selv om han ikke delte syn med adventistene i alle saker.<sup>16</sup>

Russell begynte etter hvert å skrive og gi ut bladet «Watch Tower», og skrev flere andre bøker. Han fikk mange etterfølgere som samlet seg i husgrupper, og disse kalte seg for bibelstudentene. Bevegelsen vokste stadig, og i 1884 ble Zion`s Watch Tower Tract Society stiftet. Dette gjorde at menighetene ble mer formalisert. Medlemmene ble oppfordret til å distribuere «Watch Tower» og andre av Russels publikasjoner til ikke-troende eller kristne

---

<sup>14</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 13-32.

<sup>15</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 33-41.

<sup>16</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 42-45.

tilhørende andre kirkesamfunn. Noe av det de forkynte var at Jesu gjenkomst usynlig fant sted i 1874, og at hedningenes tider skulle utløpe i 1914.<sup>17</sup>

Skuffelsen ble derfor stor blant enkelte da 1914 kom, og bibelstudentene ikke ble hentet opp til himmelen. Russell hevdet imidlertid at hedningenes tider var forbi, men at studentene hadde misforstått profetiene om hva som da ville skje. Jesu gjenkomst skulle være usynlig, og denne inntraff dette året. Årene etter 1914 ses på som en prøvelsens tid for studentene.<sup>18</sup>

Etter Russells død i 1916 ble Joseph Franklin Rutherford utnevnt som president for selskapet. Under hans regjeringstid møtte trossamfunnet mye motstand, både utenfra og innenfra. Flere bevegelser sprang ut fra bibelstudentenes organisasjon, men det var medlemmene som anerkjente Rutherford som president som i 1931 fikk det nye navnet «Jehovas vitner».<sup>19</sup>

Fra Rutherford døde i 1942 og frem til i dag har organisasjonen hatt fire presidenter, og bevegelsen har fortsatt fremgangen i antall medlemmer. Dog hadde de en nedgang i medlemstallene etter den feilslåtte profetien om verdens undergang i år 1975.<sup>20</sup> I dag regner Jehovas vitner med at de teller rett i underkant av 8 millioner aktive medlemmer fordelt over 239 land.<sup>21</sup> I Norge er tallet i underkant av 15 000 fordelt på 169 menigheter.<sup>22</sup>

## 2.2. Selvforståelse

Jehovas vitner ser seg selv som Guds organisasjon, og denne er todelt. Den himmelske delen av denne organisasjonen skal telle 144.000<sup>23</sup> når jorden slik vi kjenner den forgår, mens «den store skare» av vitner som lever, og skal leve, på jorden, utgjør den jordiske delen av den. Sammen blir de ledet av Jehova gjennom Jesus.<sup>24</sup>

---

<sup>17</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 48-60, Hvalvik 1990, *Drømmen om det Tapte Paradis – En bok om Jehovas vitners lære*, s. 12-13.

<sup>18</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 61-62.

<sup>19</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 63-67, 82.

<sup>20</sup> Hvalvik 1990, s. 19.

<sup>21</sup> [www.jw.org/no/jehovas-vitner/](http://www.jw.org/no/jehovas-vitner/)

<sup>22</sup> Denne statistikken er fra 2009, og er hentet fra Ringnes og Kringlebotn Sødals «Jehovas vitner – en religionsvitenskapelig presentasjon» i Ringnes og Kringlebotn Sødal (red.) 2009, *Jehovas vitner – En flerfaglig studie*, s. 35.

<sup>23</sup> Mer om de 144.000 i kapittel 3.3.3.

<sup>24</sup> *Tilbe Gud*, s. 128-129.

Derfor kan vitnene si at de er del av en teokratisk organisasjon. Dette betyr for dem å underordne seg Guds ordning i alt, og ikke la seg styre av jordiske modeller for lederskap. De understreker derfor sterkt at lederne i menigheten ikke er utnevnt på demokratisk, men teokratisk vis.<sup>25</sup> I praksis betyr dette blant annet at Det styrende råd gir myndighet til kvalifiserte brødre å velge ut eldste og andre ledere.<sup>26</sup>

Slik har det imidlertid ikke alltid vært. I organisasjonens startfase ble menighetens ledere valgt etter avstemming i den enkelte menighet. Etter hvert ble det gjort klart for lederne i organisasjonen at dersom dens styre skal være teokratisk, og siden «Selskapet» er Jehovas synlige representant på jorden, må det styrende råd organisere de ulike menigheters arbeid og tjenere gjennom sine avdelingskontor. Dette skulle være et bra vern mot kulturelle og nasjonale forskjeller.<sup>27</sup>

Dette fører oss videre til et annet viktig aspekt ved deres selvforståelse. Denne nye erkjennelsen anses nemlig ikke som et problem, men som et tegn på at Jehova er med dem, og at han er deres leder. Vitnene lærer nemlig om Guds åndelige lys som stadig tiltar i styrke. Begrunnelsen for dette finner de i Ordspråkene 4,18: «De rettferdiges sti er som det klare lys, som blir lysere og lysere til det er høylys dag». Derfor kan de si at:

[d]et stadig klarere lyset fra Jehova lyser opp den stien som hans tjenere går på. Det fører til at de oppnår organisasjonsmessige forbedringer, får en bedre forståelse av lærespørsmål og gjør framskritt i moralsk henseende.<sup>28</sup>

Læren til Jehovas vitner er derfor stadig i bevegelse. Derfor gjelder det å være oppdatert på hva vitnene tror på i dag dersom man er i samtale med dem.

Hovedfokuset til Jehovas vitner er å forkynne om Jehovas Rike som er nært forestående. Derfor er en høy prosentandel av organisasjonens medlemmer også aktivt evangeliserende. Det gjelder å få flest mulig mennesker omvendt før Jesus kommer for å dømme verden. Vi er

---

<sup>25</sup> *Vakttårnet* 15.01.2001, s. 12-13.

<sup>26</sup> *Tilbe Gud*, s. 132-133.

<sup>27</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 206, 218-220.

<sup>28</sup> *Vakttårnet* 15.02.2006, s. 26.

nå inne i de siste dager før slutten på denne tidsalderen, så det haster med å få forkynt Jehovas Rike. Dette kan de vite av ulike profetier om de siste tider.<sup>29</sup>

Jehovas vitner forkynner også til andre kristne. De mener nemlig selv at de forfekter den eneste, sanne kristne tro. All annen religion, også kristendom, fører til evig utslettelse. Annen kristendom er som nevnt påvirket av det store frafallet, og har blandet kristen tro med verdslig politikk og filosofi, og har dannet læresetninger som ikke er forenlige med Bibelen. Således har de gått bort fra den rene lære.<sup>30</sup>

I det hele tatt skiller de sterkt mellom seg selv og resten av verden. De vektlegger at djevelen er denne verdens gud, og at det derfor er viktig for dem å holde seg ubesmittet av verden.<sup>31</sup> Siden de selv er medlem av et teokratisk styre, skal de ikke stemme ved nasjonale valg, eller være aktive i andre politiske spørsmål. De anser seg selv forkjempere for Guds Rike, og utfører derfor heller ikke militærtjeneste. Deres politiske nøytralitet gjorde at mange av trossamfunnets medlemmer ble drept eller havnet i konsentrasjonsleir under 2. verdenskrig.<sup>32</sup>

### **2.3. Andre særtrekk**

Ved siden av det som nå er nevnt skiller også Jehovas vitner seg fra andre kristne kirkesamfunn på en rekke andre områder. Enkelte av disse områdene vil ha betydning for oppgaven videre, mens andre deler vil være uvesentlige.<sup>33</sup> I løpet av avhandlingen vil jeg, i tillegg til kristologien, komme inn på frelseslæren, gudsbildet og læren om hva som skal skje i de siste tider. Allerede her skal jeg imidlertid presentere to områder som er viktige for oppgaven videre, nemlig skriftsynet og den positive holdningen til fornuften.

Jehovas vitner har et konservativt skriftsyn, og er av den oppfatning at Jehova har inspirert forfatterne av Bibelen. Han har brukt sin usynlige finger, sin ånd, og på den måten er Bibelen blitt til. «Det er ingen tvil om at Bibelens forfatter er Jehova Gud, som har meddelt seg fra

---

<sup>29</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 86-92.

<sup>30</sup> *Innsikt i De hellige skrifter bd. 2*, s. 837-838.

<sup>31</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 428-431.

<sup>32</sup> *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds Rike*, s. 188-196.

<sup>33</sup> Av de uvesentlige delene kan vi nevne synet på blodoverføring, verdens sju tidsaldre og det at de ikke feirer jul eller bursdager.

himmelen». <sup>34</sup> De argumenterer blant annet med dens historiske og vitenskapelige nøyaktighet, samt hele Skriftens innbyrdes overensstemmelse. <sup>35</sup> Siden Jehova er Bibelens forfatter er alle deler av den like viktige, og alle enkeltskriftene er med på å forklare hverandre.

Vektleggingen av hele Bibelen som en enhet gjør at de ikke skiller mellom Det gamle og Det nye testamente. De kaller dem snarere de hebraiske og arameiske skifter, og de kristne greske skrifter. <sup>36</sup> Oversettelsene til andre språk bygger på prinsippet om bokstavelig oversettelse. Dette er for å sikre seg mot å fordreie den opprinnelige meningen til tekstene. <sup>37</sup> Både dette oversettelsesprinsippet og Skriftens ufeilbarlighet vil være sentralt i kapittel 4.1.

Videre skal jeg ta et raskt blikk på vitnenes syn på fornuften. I følge dem er Jehova en ordens gud som har skapt alle fornuftutstyrte skapninger. Gjennom fornuften kan en komme til tro på Jehova gjennom å se på kompleksiteten i skaperverket, samt ved å erkjenne at alle fornuftutstyrte skapninger trenger en fornuftig skaper. <sup>38</sup>

Ved fornuften holder en seg også borte fra vranglærer som treenighetslæren og læren om helvete. Begge disse synes ulogiske, og er således ufornuftige å tro på. Treenighetslæren fordi den er vanskelig å forstå <sup>39</sup>, og læren om helvete fordi det er ulogisk at en kjærlig Gud vil pine mennesker i all evighet. <sup>40</sup> Dette positive synet på fornuften blir synlig flere steder gjennom avhandlingen i måten vitnene søker rasjonelle svar på ulike spørsmål.

---

<sup>34</sup> *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 10.

<sup>35</sup> *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 338-342.

<sup>36</sup> *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 11.

<sup>37</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Innledning, s. 6-7.

<sup>38</sup> *Våkn Opp!* 02.2010, s. 25.

<sup>39</sup> *Bør du tro på treenighetslæren?*, s. 4-5.

<sup>40</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 179.



### 3. Presentasjon av kristologien

I vitnenes læresystem om Jesus blir det fremholdt et skarpt skille mellom hans førmenneskelige liv, hans liv som menneske på jorden, og livet i himmelen etter oppstandelsen.<sup>41</sup> Det synes derfor hensiktsmessig å presentere kristologien i disse tre fasene eller tilværelsene. For lettere å kunne forstå deres syn på Jesus i forhold til klassisk kristen kristologi vil det også bli egne kapitler om Jesu forhold til Jehova og ånden.

#### 3.1. Preeksistens

##### 3.1.1. En skapning

I følge Jehovas vitner er Sønnen den aller første Jehova skapte, og han ble frembrakt som en åndeskapning. Jesus kan derfor kalles Guds førstefødte, eller «Guds skapnings begynnelse».<sup>42</sup> Slik markerer de avstand til den nikenske trosbekjennelse som hevder at Sønnen er «født, ikke skapt», og at Jesus var av samme vesen som Faderen.<sup>43</sup>

Med dette forfekter de samme syn som Arius som hevdet at «det fantes en tid da sønnen ikke var». Arius var teologen som kirkemøtet i Nikea i år 325 tok avstand fra fordi han ikke anerkjente Jesu guddommelighet og evige opphav. Arius hevdet at siden Sønnen er en skapning, og ikke Skaperen, må det nødvendigvis ha vært en tid der han ikke eksisterte. Derfor er heller ikke Sønnen Gud. Denne teologiske retningen kalles arianisme.<sup>44</sup> Selv om det finnes noen forskjeller, har Jehovas vitners kristologi sterke likhetstrekk med arianismen. Blant annet er de enige i at Jesus ikke har vært til fra evighet av.

Begrunnelsen for at Sønnen er en skapning som ikke alltid har eksistert finner vitnene blant annet i Åpenbaringen 3,14b: «Dette sier Amen, det trofaste og sanne vitne, Guds skapnings begynnelse». Ordene som her er oversatt med «Guds skapnings begynnelse» er i Bibelen 2011 oversatt med «opphavet til alt som Gud har skapt». Et annet vers vitnene trekker fram er Kolosserne 1,15 som hos dem lyder: «Han er den usynlige Guds bilde, all skapnings

---

<sup>41</sup> *Vakttårnet* 15.09.2005, s. 4-6.

<sup>42</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 12.

<sup>43</sup> *Symbolum Nicænum*.

<sup>44</sup> McGrath 1998, *Historical Theology – An Introduction to the History and Christian Thought*, s. 33, 48-49.

førstefødte».<sup>45</sup> Samme vers lyder i Bibelen 2011: «Han er den usynlige Guds bilde, den førstefødte før alt det skapte». Her ser vi hvordan begge disse versene kan tolkes på svært ulike måter, alt etter hvordan en oversetter dem.

Siden det kun er Jehova som blir kalt «Skaperen», er det utelukkende han som har suveren makt i universet.<sup>46</sup> Det faktum at Sønnen ble skapt, forteller oss at han ikke er Skaperen selv, den eneste Gud.<sup>47</sup> Med dette blir altså Jesu makt innskrenket, og vitnene kan si at «Jehova Gud er alene den Allmektige. Han skapte den førmenneskelige Jesus direkte. Jesus har derfor en begynnelse og kunne aldri være like mektig eller like evig som Gud».<sup>48</sup>

Det at Sønnen er en skapning, og altså ikke Den Allmektige Gud, får konsekvenser for hvordan en som menneske skal forholde seg til ham. Det er nemlig utelukkende Gud som skal være gjenstand for menneskers tilbedelse. All tilbedelse av noe som hører skapningen til, er former for avgudsdyrkelse. De fremhever også at Jesus selv mente at det utelukkende var Jehova som skulle tilbes når han i Matt 4,10 sier: «Det er Jehova din Gud du skal tilbe, og det er bare ham du skal yte hellig tjeneste».<sup>49</sup>

Mens Bibelen 2011 og mange andre bibelutgaver<sup>50</sup> oversetter Hebreerne 1,6b med «Alle Guds engler skal tilbe ham» i talen om Jesus, lyder Ny Verden-oversettelsen «Og la alle Guds engler bøye seg ærbødig for ham». Vitnene forsvarer deres oversettelse med at det greske ordet προσκυνέω både kan bety «tilbe» eller «å bøye seg ned for noen av høy rang». De hevder den siste forståelsen av ordet er korrekt i denne sammenhengen, og legger frem andre steder i Bibelen der denne måten å vise et annet menneske respekt på blir utført, uten at det er snakk om avgudsdyrkelse av den grunn. «Det er derfor tydelig at ordet προσκυνέω, som blir gjengitt med «å tilbe» i noen bibeloversettelser, ikke bare er forbeholdt den form for ærefrykt som tilkommer Jehova Gud».<sup>51</sup>

---

<sup>45</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 12.

<sup>46</sup> *Nærm deg Jehova*, s. 55-56.

<sup>47</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 12.

<sup>48</sup> *Bør du tro på treenighetslæren?*, s. 16.

<sup>49</sup> *Våkn opp!* 8.4.2000, s. 26-27.

<sup>50</sup> Blant annet Norsk Bibel 1988, *King James Version* 1611/1769 og *New American Standard Bible* 1995 som bruker «worship», og den danske oversettelsen av Det nye testamente fra 1907 som skriver «tilbede». Den svenske bibeloversettelsen fra 2000 bruker imidlertid «hylla».

<sup>51</sup> *Våkn opp!* 8.4.2000, s. 26-27. Mer om oversettelsen av προσκυνέω kapittel 4.1.1., og Jesus som en skapning i kapittel 4.3.2.



Med det kan de si at Jesus definitivt fortjener å bli æret på grunnlag av sitt gjeløsningsoffer og sin opphøyde stilling, men at «[...] vår tilbedelse – i betydningen religiøs ærefrykt og hengivenhet – ene og alene skal rettes mot Gud».<sup>52</sup>

Menneskers bønner skal også utelukkende rettes mot Skaperen. Siden en av den grunn ikke skal be til Jesus viser vitnene til at ἐπικαλέω, som betyr «å påkalle/å be», også kan bety «å komme med en inntrengende anmodning».<sup>53</sup> Derfor har vitnene brukt den sistnevnte oversettelsen når ἐπικαλέω forekommer med Jesus som objekt (Apg 7,59).

### 3.1.2. Visdommen – Guds skapermidler

Som jeg så vidt nevnte i forrige kapittel mener vitnene at Sønnen ble skapt direkte av Gud. Begrunnelsen for dette finner de i det greske begrepet μονογενής, som betyr «enbåren» eller «eneste av sitt slag». Det kan også bety «eneste» eller «unik».<sup>54</sup> I følge Jehovas vitner er den rette forståelsen av begrepet «Guds enbårne Sønn» at Jesus er den eneste skapningen som Jehova har skapt alene og direkte, og dette er med på å gjøre ham unik.<sup>55</sup>

Som Jehovas første skapning ble han så brukt som skapermidler, altså som et redskap ved skapelsen av alt annet. Derfor kan vitnene si at Jesus hadde en andel ved skapelsen. De understreker imidlertid at han ikke kan kalles *medskaper*, da det er Jehova alene som er kilden til alt liv. Sønnen blir dermed å forstå som et mellomledd i skapelsen mellom Gud og skaperverket.<sup>56</sup>

Skal vi forstå Jesu rolle i skapelsen må vi se på vitnenes identifisering av Sønnen og Visdommen. De vender seg da til Ordspråkene 8 der Visdommen skildres med personlige egenskaper, og der den sier om seg selv at «Jehova selv frembrakte meg som sin veis begynnelse, som det tidligste av sine verk fra fordums tid» (v. 22). Den forteller også om sin rolle som Guds mesterarbeider under skapelsen av jorden. Derfor hevder vitnene det var

---

<sup>52</sup> *Våkn opp!* 8.4.2000, s. 27.

<sup>53</sup> *Vakttårnet* 01.01.2005, s 31.

<sup>54</sup> Bauer 2000 (Danker ed.), *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, 3rd ed., s. 658, *Innsikt i De hellige skrifter bd. 1*, s. 507.

<sup>55</sup> *Innsikt i De hellige skrifter bd. 1*, s. 1154.

<sup>56</sup> *Innsikt i De hellige skrifter bd. 1*, s. 1153-1154.

Visdommen Jehova henvendte seg til da han sa «La oss danne mennesker i vårt bilde» (1. Mos 1,26).<sup>57</sup>

Når vitnene skal poengtere at Visdommen er identisk med Sønnen, viser de til at visdommen det tales om i Ordspråkene ikke er en abstrakt størrelse, men at den representerer en person. Videre kan det ikke være Jehovas guddommelige visdom det tales om, siden visdommen det tales om her ble frembrakt, mens Jehova er og alltid har vært vis. Guds egen visdom hadde altså ingen begynnelse. Denne personifiserte Visdommen må derfor være Jesus i hans førmenneskelige tilværelse, han som «[...] er før alle andre ting, og ved hjelp av ham ble alle andre ting brakt til å eksistere» (Kol 1,17).<sup>58</sup> Følgelig peker de på 1. Kor 1,24 som nevner Jesus som Guds kraft og Guds visdom. Når Jesus kalles Guds visdom er det fordi det var Jesus som gjorde Guds vise hensikter og forordninger kjent i verden.<sup>59</sup> Både Jehova og Sønnen er vise, og derfor vitner skaperverket om begge visdom.<sup>60</sup> Dette selv om det bare er Jehova som er vis i absolutt forstand,<sup>61</sup> og Sønnens visdom derfor nødvendigvis blir begrenset.

Jehova skapte altså Sønnen *direkte*, og brukte ham til å skape alt *annet*. Siden Sønnen ble brukt som et redskap under skapelsen av alt annet enn seg selv, må vi spørre om han er en skapning på linje med alle andre skapninger, eller om han stiller i en egen kategori. I følge vitnene er det at Jesus er den eneste som er skapt direkte av Jehova, med på å gjøre ham unik. Her argumenterer de som vi har sett med at selv om Jehova har mange millioner åndesønner, er Jesus den «enbårne», eller «eneste av sitt slag». Også hans rolle i den videre skapelsen er med på å skille ham fra andre skapninger.<sup>62</sup> Så langt tolker jeg vitnenes forståelse dithen at Jesus er noe annet enn andre skapninger. Om det er tale om gradforskjell eller vesensforskjell vil jeg komme tilbake til senere i oppgaven.

Det er vanlig også i klassisk kristendom å koble Jesus til Visdommen. Her finnes det imidlertid noen forskjeller det er verdt å peke på. For mens vitnene mener at Ordspråkene 8 beskriver Jesus i hans førmenneskelige tilværelse, vil de fleste andre kristne hevde at

---

<sup>57</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.2, s. 869.*

<sup>58</sup> Mer om oversettelsen av Kol 1,16-20 i kapittel 4.1.1.

<sup>59</sup> *Vakttårnet* 01.08.2006, s. 31.

<sup>60</sup> *Vakttårnet* 15.04.2009, s. 16.

<sup>61</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.2, s. 1226.*

<sup>62</sup> *Vakttårnet* 15.12.2008, s. 12.

visdomstekstene i Det gamle testamente er *anvendt* på Jesus. I spørsmålet om Sønnen er født eller skapt av Gud, og om hvorvidt han er av evig opphav, vil derfor de fleste bibelforskere i dag gå til nytestamentlige tekster snarere enn til de gammeltestamentlige visdomstekstene.<sup>63</sup>

Vi har også sett at vitnene mener at Visdommen ikke er Guds egen visdom, siden Jehova alltid har vært vis, og denne Visdommen ble frembrakt som en skapning. I klassisk kristendom tenkes derimot Visdommen som Guds egen visdom, og er slik brukt som uttrykk for treenighetslæren. I oldkirken fremsatte blant annet Athanasius emanasjonstanken; at forholdet mellom Faderen og Sønnen er som lyset og strålene. Han sier videre at Visdommen er en av Guds egenskaper, eller attributter, som i Sønnen er en egen *hypostase*. Dersom Gud måtte skape Visdommen, ville han en gang i fortiden være uten visdom selv. Dette har han skrevet som argumentasjon mot arianerne, som vi har sett forfektet samme syn som Jehovas vitner.<sup>64</sup>

### 3.1.3. Ordet

I Johannes 1,1 blir Jesus forbundet med Ordet, på gresk *λόγος*. Her tales det om Ordet som var til ved begynnelsen (v. 1), som alt er blitt til ved (v. 3) og som tok bolig blant menneskene (v. 14).

Grunnen til at Jesus blir kalt Ordet, eller Guds Ord, er i følge Jehovas vitner at det betegner «[...] den funksjon som Guds førstefødte Sønn har hatt etter at andre fornuftutstyrte skapninger ble dannet».<sup>65</sup> Jehova brukte altså Sønnen til å overbringe sitt budskap, eller sitt ord, til åndskapningene i himmelen og menneskene på jorden. Dette gjaldt både før Ordet ble født som menneske på jorden, i tiden som menneske, og i tiden etter oppstandelsen. Jesus kalles derfor både Guds Talsmann, tjener for Guds munn og Guds offisielle eller himmelske talerør.<sup>66</sup> Titlene Ordet og Visdommen hører også tett sammen, i og med at det er Ordet som formidler Guds vise hensikter og forordninger, og at det var ved sitt Ord Gud skapte verden.<sup>67</sup>

---

<sup>63</sup> Hvalvik 1990, s. 108.

<sup>64</sup> Skarsaune 2001, *Og Ordet Ble Kjød – Studier i oldkirkens teologi*, s. 30-31.

<sup>65</sup> *Innsikt i De hellige skrifter*, bd.1, s. 1154.

<sup>66</sup> *Vakttårnet* 15.12.2008, s. 12-13, *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 9, *Innsikt i De hellige skrifter* bd. 2, s. 510.

<sup>67</sup> *Vakttårnet* 01.08.2006, s. 31.

Vitnene tenker at flere skriftsteder der det står om Jehova talte til sitt folk, var det Ordet han talte ved. Dette gjelder både når teksten fremstår som at Jehova talte direkte til mennesker, og i tekster der en engel representerer ham. I noen tekster, som for eksempel samtalen mellom Moses og Gud i tornebusken (2. Mos 3-4), synes personen Moses snakker med å veksle mellom å være Jehova og Jehovas engel. Under skapelsen og i Edens hage regner vitnene det også sannsynlig at Gud talte ved Ordet,

[...] for i to av de tre tilfellene hvor det der blir sagt at Gud taler, sier beretningen uttrykkelig at noen, utvilsomt hans Sønn, var sammen med ham. (1. Mos 1,26-30, 2,16-17, 3,8-19,22).<sup>68</sup>

Også i klassisk kristendom er det vanlig å identifisere Jesus med Ordet. Men også her skjelner vitnene mellom deres og andre kristnes forståelse. Begrepet λόγος hadde i antikken en todelt betydning. Det kunne bety *ordet*, men det kunne også bety *fornuft*. I begrepet fornuft lå det en guddommelig fornuft som var forbundet med Gud selv, og som var det ledende prinsippet i kosmos.<sup>69</sup> Mye av kirkefedrenes argumentasjon mot den hellenistiske filosofien gikk ut på at det var Sønnen som faktisk var λόγος, den guddommelige fornuften eller verdensaltet.<sup>70</sup> For vitnene var denne sammenblandingen av de to betydningene av Ordet en stor feiltagelse av kirkefedrene, og et tydelig resultat av påvirkningen av et filosofisk gudsbilde.

Ved å prøve å skape en forbindelse mellom Jesus og de greske filosofers *logos*, som var nær knyttet til Guds person, slo apologetene, deriblant Tertullian, inn på en kurs som til slutt banet vei for at treenighetslæren fikk innpass i kristenheten.<sup>71</sup>

---

<sup>68</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1*, s. 1154-1155.

<sup>69</sup> Bauer 2000 (Danker ed.), s. 599-601, Skirbekk og Gilje 1992, *Filosofihistorie 1 – Frå antikken til opplysningstida*, 5. utg., s. 179-180.

<sup>70</sup> Skarsaune 1997, *Troens Ord – De tre oldkirkelige bekjennelsene*, s. 155.

<sup>71</sup> *Vakttårnet* 01.06.2010, s. 30. Jeg vil se nærmere på det kristne og filosofiske gudsbildet i kapittel 4.2.3.

### 3.1.4. En gud

Vi har allerede sett at Jehovas vitner ikke anerkjenner Jesus som Den allmektige Gud, eller som en del av en treenighet. Nå skal vi se hva de tenker om bibelversene der Jesus blir kalt en gud, eller sies å ha en guddommelig natur.

Da må vi atter vende tilbake til Johannes 1,1. Bibelen 2011 lyder slik: «I begynnelsen var Ordet. Ordet var hos Gud, og Ordet var Gud». Ny Verden-oversettelsen høres imidlertid slik ut: «I begynnelsen av Ordet, og Ordet var hos Gud, og Ordet var en gud». De hevder også en like god oversettelse kunne vært at Ordet var «guddommelig» eller «av guddomsart».<sup>72</sup> Jesus kalles altså en gud, men ikke Den Allmektige Gud.

Dette verset kan oversettes på flere måter. Vitnene hevder deres oversettelse er den rette ut i fra sammenhengen. Begrunnelsen er at en person ikke kan være *hos* en person, og samtidig være denne personen. De peker også på at ingen noen gang har sett Gud (Joh 1,18), mens Jesu herlighet ble sett mens han var på jorden (Joh 1,14).<sup>73</sup> Her ser vi et tydelig eksempel på vitnenes rasjonalistiske tenkemåte.<sup>74</sup>

Vitnene hevder nemlig «[d]et er tydelig at det finnes mange guder».<sup>75</sup> Dette må de nødvendigvis mene dersom Jesus er en gud, men ikke Den Allmektige Gud. Derfor gjør de et poeng ut av at mange andre også har blitt kalt guder. I dette henseende nevner de at Paulus og Barnabas ble kalt for henholdsvis Hermes og Zevs (Apg 14,12), og at djevelen er denne verdens gud.<sup>76</sup>

Dette antyder at Jehovas vitner opererer med et annet gudsbegrep enn hva som er vanlig i klassisk kristendom. I konfesjonell kristendom sies det at selv om det er mange som *kalles* guder, *finnes* det i virkeligheten bare én Gud, den treenige. Vitnene peker derimot på det hebraiske ordet **אֱלֹהִים** som ofte blir oversatt med gud, og som betyr «en som er mektig» eller «en som er sterk». Dermed kan de si at:

---

<sup>72</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Tillegg 6a, s. 1705-1706.

<sup>73</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 394-395.

<sup>74</sup> Mer om oversettelsen av Johannes 1,1 i kapittel 4.1.1.

<sup>75</sup> *Våkn opp!* 22.4.2005, s. 9.

<sup>76</sup> *Våkn opp!* 22.4.2005, s. 8-9.

[h]va som helst som blir dyrket eller tilbedt, kan kalles en gud, ettersom de som dyrker eller tilber det, viser det ærbødighet og tilskriver det en makt som overgår deres egen. Det er til og med mulig å gjøre buken til sin gud (Rom 16,18, Filipperne 3,18-19).<sup>77</sup>

Det som skiller Jehova fra de andre gudene er at han er den eneste allmektige, levende guden, og han er den personlige guden med egennavnet Jehova. Begrepet «gud», på hebraisk אֱלֹהִים og gresk θεός, er derfor fellesnavn, som brukes både om Jehova og falske, verdiløse guder.<sup>78</sup> Jehova er Gud i kraft av sin skapergjerning.<sup>79</sup>

Spørsmålet som da reiser seg er hvordan de forstår Jesus som en gud. Altså, om han ontologisk *er* en gud, eller om han kun kan *kalles* en gud i kraft av hans viktige rolle og posisjon i forhold til skaperverket. Eventuelt om han *blir* en gud ved at vi *kaller* ham det, på samme måten som buken *blir* en gud viss den *gjøres* til det.

Her er det utfordrende å finne entydige svar. Noen steder virker det som om Jesus kan kalles en gud fordi han er mektig, dog ikke allmektig slik som Jehova. Her er begrunnelsen at selv dommerne i Israel kunne kalles guder, selv om de ikke ontologisk *var* guder (Sal 82,6).<sup>80</sup> Vitnene hevder i dette henseendet at begrepet «guddommelig» enten kan betegne en egenskap eller en person.<sup>81</sup> Jesu guddommelighet vil derfor være et resultat av hans egenskaper.

Andre steder virker det imidlertid som om Jesu guddommelighet vitner om hans person og natur.<sup>82</sup> Den klareste talen i denne retning finner vi muligens i *Resonner ut fra skriftene* der vitnene både skiller Jesus fra Jehova, og Jesus fra de livløse nasjonenes guder:

I Jesaja 43,10 sier Jehova: «Før meg er ingen gud blitt til [blitt dannet, *GN*], og etter meg skal ingen komme.» Betyr dette at Jesus må være Jehova, ettersom han profetisk blir kalt «Veldig Gud» i Jesaja 9,6? Sammenhengen svarer igjen nei. Ingen av de avgudsdyrkende, hedenske nasjonene hadde dannet en gud før Jehova, for ingen eksisterte før ham. De ville heller ikke på et framtidig tidspunkt kunne danne en

---

<sup>77</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 783.*

<sup>78</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 1099, 1102-1103.*

<sup>79</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 784.*

<sup>80</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.2, s. 509.*

<sup>81</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 787.*

<sup>82</sup> *Våkn opp! 22.4.2005, s. 8-9.*

virkelig, levende gud, som ville være i stand til å profetere. (Jes 46, 9-10) Men dette betyr ikke at *Jehova* aldri dannet noen som med rette kunne omtales som en gud. (Sal 82,1, 6, Joh 1,1, NV) I Jesaja 10,21 omtales *Jehova* som «den veldige Gud», i likhet med det Jesus blir kalt i Jesaja 9,6. Men det er bare *Jehova* som blir omtalt som «Gud Den Allmektige». - 1. Mos 17,1.<sup>83</sup>

I følge denne teksten kan Jesus altså med rette kalles en levende gud. Slik virker Jesu guddommelighet også å være ontologisk betinget, i motsetning til de menneskeskapte gudene som bare kalles guder. Det virker som om Jesus derfor ikke er en gud blant mange faktisk eksisterende guder, men den eneste levende guden i tillegg til *Jehova* den allmektige.<sup>84</sup> Det at Jesus er en gud frembrakt av den allmektige Gud, gjør at han har mindre makt, og er grunnen til at han underordner seg sin Far. Som en avglans av den evige Gud har han også for oss en underordnet stilling i forhold til *Jehova*.<sup>85</sup>

Selv om han ikke er den allmektige Gud, er det i kraft av at han er en gud han kan kalles «Veldig Gud» (Jes 9,6) og «den enbårne gud» (Joh 1,18), og derfor var det ingenting i veien for at disippelen Tomas kunne utbryte «Min Herre og min Gud» til Jesus (Joh 20,28). Ingenting av dette tilsier at Jesus var *Jehova* den allmektige.<sup>86</sup> Som en oppsummering kan jeg som vitnene si at når Jesus kalles en gud betyr det enten at han er en falsk gud, eller en avglans av den sanne Gud.<sup>87</sup> Hos *Jehovas* vitner tilhører han i den siste kategorien. At han er en avglans betyr imidlertid ikke at han slekter på Gud. Jesus er Guds førstefødte Sønn, men det er flere andre, både engler og mennesker, som kan kalles Guds sønner.<sup>88</sup> Guds Sønn-tittelen trenger derfor ikke fortelle noe om Jesu natur.

---

<sup>83</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 391.

<sup>84</sup> Også englene sies å ha guddommelig natur, og kan kalles «guder» eller «gudelignende» (*Innsikt i De hellige skrifter*, bd. 1, s. 507 og bd. 2, s. 422). Hvorvidt dette er ontologisk begrunnet eller basert på deres egenskaper får vi ikke diskutert her. De er uansett tydelig underordnet *Jehova*, og skal ikke være gjenstand for tilbedelse.

<sup>85</sup> *Innsikt i De hellige skrifter*, bd. 1, s. 1156.

<sup>86</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 210-211.

<sup>87</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 388.

<sup>88</sup> *Innsikt i De hellige skrifter* bd. 1, s. 809ff.

### 3.1.5. Erkeengelen Mikael

Læren om at Sønnen og erkeengelen Mikael er én og samme person er muligens det enkeltpunktet i vitnenes kristologi som klarest skiller seg fra klassisk kristen tro. Dette baserer de på noen vers fra Daniels bok og Åpenbaringen, og Judas brev og 1. Tessalonikerbrev.

Vitnene fremhever at mens det innen jødedommen og andre kristne trossamfunn er vanlig å regne enten fire eller sju erkeengler, forteller Bibelen oss at det kun finnes én. Mikael er den eneste som nevnes ved navn, og ordet «erkeengel» står alltid i entall.<sup>89</sup> I tillegg poengterer de at begrepet «erke» betyr «øverste» eller «over-», og slik antyder at det kun finnes én engel av denne størrelsen.<sup>90</sup>

I Bibelen er det flere personer som omtales med mer enn ett navn. For eksempel patriarken Jakob og disippelen Peter. «På samme måte er Mikael tydeligvis et annet navn på Jesus Kristus, før og etter hans liv på jorden».<sup>91</sup> Dette begrunner de blant annet med hærførerfunksjonen til Mikael og Jesus. I Åpenbaringen blir både Mikael og Jesus omtalt som leder for en trofast englehær (Åp 12,7 og 19,14-16). Derfor konkluderer de med at:

Siden Guds Ord ikke antyder noen steder at det er to hærer av trofaste engler i himmelen - en som blir ledet av Mikael, og en som blir ledet av Jesus - er det logisk å trekke den slutning at Mikael er Jesus Kristus i hans himmelske stilling.<sup>92</sup>

Andre skriftsteder de bruker for å understøtte sitt syn er 1. Tess 4,16 der Paulus skriver at «Herren [Jesus] selv skal stige ned fra himmelen med et bydende rop, med en erkeengels røst og med Guds trompet». Dette mener vitnene er en tydelig identifisering mellom Jesus og erkeengelen, den øverste engelen. Jesus er altså erkeengelen hvis hovedoppgave er å forsvare Guds overherredømme. Denne tjenesten hadde Sønnen i sin førmenneskelige tilværelse, og den ble gjenopptatt da han vendte tilbake til himmelen etter sin oppstandelse.<sup>93</sup>

---

<sup>89</sup> *Våkn opp!* 8.2.2002, s. 16.

<sup>90</sup> *Innsikt i De hellige skrifter bd. 1*, s. 517.

<sup>91</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 218.

<sup>92</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 219.

<sup>93</sup> *Vaktårnet* 1.4.2010, s. 19.



Daniel profeterte at i den siste trengselstid «skal Mikael stå fram, den store fyrste som står til beste for ditt folks sønner» (Dan 12,1). Vitnene hevder at å «stå fram» hentyder til at en konge enten kommer til makten, eller at han handler i egenskap av å være konge. Ettersom Jesus er Jehovas konge som skal «stå fram» i endetiden, mener vitnene dette bibelverset også er med på å vise at Jesus og Mikael er én og samme person.<sup>94</sup>

Jesus er altså den øverste engelen, med overordnet rang og myndighet i forhold til resten. Alle engler er Guds åndesønner, og inngår i en rangordning der Mikael er på toppen. Disse er delt i tre hovedkategorier. Under Mikael er serafene og kjerubene, som begge har høy rang grunnet deres viktige oppgaver. Serafene utfører tjeneste ved Guds trone, mens kjerubenes oppgave er å fremheve Jehovas majestetiske storhet. Resten tilhører den store skare av engler som fungerer som sendebud i kommunikasjonen mellom Gud og menneskene.<sup>95</sup> En må da spørre seg hvorvidt Jesu plass i dette rangeringssystemet forteller om en *gradsforskjell* eller *vesensforskjell* mellom ham og resten av englene. Så vidt jeg kan se har ikke vitnene en gjennomtenkt behandling av dette spørsmålet, og selv om Jesus var med på å skape resten av englene, synes rangeringssystemet å vitne om en gradsforskjell.<sup>96</sup>

## 3.2. Sønnens jordiske liv

### 3.2.1. Et fullkomment menneske

Den andre fasen av Sønnens tilværelse er hans liv som menneske på jorden. Menneskehetens tilstand under synden gjorde at det trengtes et fullkomment menneske for å kunne frelse mennesker fra synden som kom inn i verden ved Adam.<sup>97</sup> Siden et menneske med jordiske foreldre aldri kunne bli fullkomment, lot Jehova sin førstefødte, fullkomne åndesønn bli menneske på jorden. «Fordi Jesus ikke hadde en menneskelig far, arvet han ikke ufullkommenhet».<sup>98</sup>

Da Sønnen ble født som et menneske, innebar det en endring av hans natur. Ordet *ble* kjød, hvilket innebar at Sønnen gikk fra å være en åndeskaping til å fullt ut bli et menneske, en

---

<sup>94</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd. 2, s. 317.*

<sup>95</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd. 1, s. 510, bd 2, s. 814, Vakttårnet 15.03.2007 s. 21-22, og 15.05.2009, s. 21-22.*

<sup>96</sup> Dette vil bli problematisert i kapittel 4.3.2.

<sup>97</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?, s. 50.*

<sup>98</sup> *Vakttårnet 15.09.2005, s. 5.*

Menneskesønn. Dette skjedde ved at Jehova overførte «[...] på mirakuløst vis Jesu liv fra himmelen til den jødiske jomfruen Marias morsliv. På denne måten fortsatte Jesus å være Guds Sønn, selv om han var et menneske».<sup>99</sup> Og selv om Jesus ga avkall på sin himmelske herlighet og guddomsart<sup>100</sup>, kunne han på denne måten likevel «være identisk med den personen som levde i himmelen som Ordet».<sup>101</sup>

Her skjelner vitnene sin egen lære fra klassisk lære på et par punkter. For det første nevner de at siden Sønnen ble et virkelig menneske, og ikke bare en ånd som materialiserte seg, kan de ikke akseptere inkarnasjonslæren.

Noen peker på uttrykket «bodde [bokst.: «teltet»] iblant oss» og hevder at dette viser at Jesus ikke var et virkelig menneske, men en inkarnasjon. Men apostelen Peter bruker et lignende uttrykk om seg selv, og han var selvfølgelig ikke en inkarnasjon. - 2. Peter 1,13, 14.<sup>102</sup>

Her treffer ikke kritikken, etter som inkarnasjonslæren innebærer at Ordet faktisk *ble* menneske, selv om han i tillegg beholdt sin guddommelige natur. Dette fører oss videre til et annet punkt. Vitnene kan nemlig heller ikke si at Jesus var sann Gud og sant menneske under hans jordiske liv, slik den nikenske trosbekjennelsen forteller. De mener at endringen i naturen var nødvendig for å kunne bli et sant menneske. Det var altså ikke mulig for Jesus å være både guddommelig og menneskelig samtidig, etter som det guddommelige nødvendigvis hadde gått på bekostning av det menneskelige. De peker også på at Jesus måtte være sine brødre lik i ett og alt, og at han ikke hadde vært dem lik dersom han var både en gud og et menneske.<sup>103</sup> Dermed var Jesus da han levde på jorden «et menneske, verken mer eller mindre».<sup>104</sup>

Jesus var altså et virkelig menneske, og hadde derfor også menneskelige egenskaper. Han var tørst og sulten, hadde fri vilje<sup>105</sup>, og fikk økt sin kunnskap i løpet av livet. I og med at han hadde fri vilje, samtidig som han ikke var Gud selv, innebar hans rolle i frelsesplanen en

---

<sup>99</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 13.

<sup>100</sup> *Nærm deg Jehova*, s. 144.

<sup>101</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1*, s. 1157.

<sup>102</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1*, s. 1157.

<sup>103</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 259.

<sup>104</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, S. 15.

<sup>105</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1*, s. 1170.

risiko i forhold til at det ikke var sikkert han ville motstå fristelsene, og lykkes. Oppdraget var dermed ansvarstungt, og Jehova, som kjente sin førstefødte Sønn fullt ut, fant ut at han var det beste alternativet blant sine millioner av åndesønner.<sup>106</sup>

Jehovas vitner forfekter i følge det ovenfor nevnte det som i teologien kalles kenoselæren, som innebærer at Jesus uttømte eller ga avkall på sin guddommelige natur da han ble født som menneske (jf. Fil 2,6-9). Forståelsen av disse versene har vært gjenstand for diskusjon gjennom hele teologihistorien, og i nyere tid har det dukket opp flere teologer som har stått inne for ulike former av denne læren.<sup>107</sup>

Spørsmålet blir da i hvilken grad Ordet *faktisk* er identisk med mennesket Jesus, da mange av egenskapene er borte, og han ikke lenger er den åndeskapningen han engang var.<sup>108</sup> Vitnene vil da understreke at selv om naturen er endret, har fortsatt Sønnen sin funksjon som Guds Ord og Visdommen, i det han formidler Guds budskap og visdom til menneskene.<sup>109</sup> Og selv om Jesus ikke lenger er en åndeskapning, kalles han like fullt Guds Sønn også som menneske, da det var Gud som overførte Jesu livskraft til Marias morsliv.<sup>110</sup> Som vi har sett er det imidlertid i kraft av at Jesus ble skapt av Jehova at han kan kalles hans Sønn, snarere enn at han slekter noe på Gud, og slik innehar guddommelig natur. Derfor er han like fullt Guds Sønn også når han har foretatt naturendringen.

Enda et aspekt er verdt å ta med i dette kapitlet. Selv om det flere steder nevnes at Jesus ble født fullkommen<sup>111</sup>, er det også et sentralt anliggende hos vitnene at han ble gjort fullkommen gjennom livet og de lidelsene og prøvelsene han møtte på jorden. Dermed kan de si at han ble *gjort* fullkommen med tanke på sin stilling som Guds Øversteprest for menneskeheten. Denne fullkommenheten innebærer ikke bare at han var syndfri, men at han også ved å ha blitt satt på ulike prøver kan vise mildhet og barmhjertighet overfor uvitende og villfarende som møter de samme prøvelsene han møtte.<sup>112</sup>

---

<sup>106</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 1164-1165.*

<sup>107</sup> Særlig debatten mellom teologene i Giessing og Tübingen på 1600-tallet om Jesu guddommelige egenskaper i fornedrelsens tilstand (Hägglund 1956, *Teologins Historia – En dogmehistorisk översikt*, s. 288-289). I norsk kontekst er Ole Hallesby en av dem som har stått inne for en form av kenoselæren (Hallesby 1938, *Den Kristelige Troslære II – Den spesielle del*, 2. utg., s. 204-213).

<sup>108</sup> Det vil bli en fyldigere gjennomgang av dette spørsmålet i kapittel 4.4.1.

<sup>109</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.2, s. 509-510.*

<sup>110</sup> *Våk opp!* 03.2006, s. 13.

<sup>111</sup> For eksempel i *Vakttårnet* 15.08.2010, s. 14 og *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 675.*

<sup>112</sup> *Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 1165, 1170.*

### 3.2.2. Messias

Som nevnt ble Ordet valgt av Jehova som den av hans åndesønner som skulle bli et menneske på jorden. I begrepet at han ble utvalgt ligger også tanken om Jesus som Messias, eller Kristus på gresk. I likhet med andre kristne mener Jehovas vitner at Jesus var Messias, jødernes lovede konge, og at han slik var oppfyllelsen av de messianske profetiene i det hebraiske og arameiske skrifter. Forskjellen er imidlertid at Jehovas vitner mener han ble salvet til Davids kongetrone først ved dåpen, og at det var da han virkelig ble Messias.<sup>113</sup> Idet han ble døpt ble himmelen åpnet for ham, og det betyr at han igjen kunne

[...] huske sin førmenneskelige tilværelse i himmelen. Jesus husker nå hele sitt liv som åndesønn av Jehova Gud, deriblant alt det Gud sa til ham i himmelen i løpet av hans førmenneskelige tilværelse.<sup>114</sup>

Når englene kalte Jesus for Guds Salvete ved hans fødsel (Luk 2,9-11), var dette derfor «tydeligvis i profetisk betydning».<sup>115</sup> Ved dåpen husket også Jesus sitt oppdrag på jorden, og det er etter hans dåp han starter sitt tre og et halvt år lange virke.<sup>116</sup> Ved dåpen trer han også inn i et nytt forhold til Faderen. Tidligere i hans jordiske liv hadde han vært en menneskelig Sønn av Gud. Nå blir han igjen Guds åndelige Sønn, som får et håp om å engang vende tilbake til himmelen.<sup>117</sup> Slik kan de si at Jesus idet han ble salvet til Messias ble «født på ny», og vendte tilbake til et himmelsk sønneforhold.<sup>118</sup>

Læren om at Jesus ble Messias først ved dåpen er ingen ny tanke. Denne læren var i oldkirken en sentral del av den kristologiske retningen adoptianismen. Adoptianismen innebar at Jesus var et vanlig menneske som ble utvalgt av Gud til å være Messias, og som ved dåpen ble «adoptert» som Guds Sønn. Jehovas vitners kristologi har derfor visse likhetstrekk med adoptianismen. Forskjellen er at adoptianerne fornektet Jesu preeksistens.<sup>119</sup> Så mens de sier at Jesus ble Guds Sønn ved dåpen, vil Jehovas vitner si at han *igjen* ble Guds åndelige Sønn.

---

<sup>113</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 1161.*

<sup>114</sup> *Det største menneske som noen gang har levd, pkt. 12.*

<sup>115</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 1161.*

<sup>116</sup> *Vakttårnet 15.09.2005, s. 5.*

<sup>117</sup> *Det største menneske som noen gang har levd, pkt. 12.*

<sup>118</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 814.*

<sup>119</sup> Hægglund 1956, s. 15.

### 3.2.3. Herren

Jehovas vitner vil, som andre kristne, kalle Jesus for Herren. Skal vi forstå forskjellene i hva som blir lagt i tittelen hos vitnene og andre, må vi imidlertid være bevisst de ulike oversettelsene av tetragrammet i Bibelen. Tetragrammet er betegnelsen på bokstavene יהוה, som i de hebraiske skriftene regnes som selve gudsnamnet. Siden det bibelhebraiske skriftspråket ikke har vokaler, kan en imidlertid ikke være sikker på hvordan navnet skal uttales. På grunn av denne usikkerheten, og i respekt for Guds navn, begynte de jødiske skriftlærde etter hvert å lese יהוה, som betyr herren, de stedene de møtte på tetragrammet. Dette førte til at da de hebraiske skriftene ble oversatt til gresk (*Septuaginta*), førte oversetterne inn κύριος når de møtte på tetragrammet.<sup>120</sup> Dette har videre blitt oversatt til «Herren» i de norske bibelutgavene.

En slik oversettelse, der en tar bort Guds navn, mener vitnene er en grov fornærmelse<sup>121</sup>, og en helliger ikke lenger Guds navn.<sup>122</sup> I følge vitnene skyldes lesingen av יהוה, og etter hvert omskrivingen til κύριος, en overtro blant jødene som sa at det var galt å uttale Guds personlige navn. Dette anser de som forfalsking av Bibelen.<sup>123</sup> Derfor har de, selv om en ikke kan være helt sikre på vokalene, oversatt tetragrammet med Jehova (eng: Jehovah).<sup>124</sup> Derfor er det slik at der i vårt gamle testamente tetragrammet er oversatt med «Herren», står det i Ny Verden-oversettelsen «Jehova».

Dette gjelder imidlertid ikke utelukkende de hebraiske skriftene. Vitnene hevder at de første avskriftene av de kristne, greske tekstene inneholdt navnet Jehova, men at det ble byttet ut med enten κύριος eller θεός fra rundt 200 tallet evt. På denne tiden var frafallet i kirken begynt, og en hadde gått bort i fra den rene læren. Derfor gjeninnsetter vitnene Jehovas navn også i de greske skriftene, der de mener å ha god begrunnelse for dette. Særlig gjelder dette sitat fra de hebraiske skrifter, men også i begreper som Jehovas engel eller Jehovas ord. Hver

---

<sup>120</sup> Det diskuteres hvorvidt den originale utgaven av *Septuaginta* inneholdt κύριος eller tetragrammet (Tov 2012, *Textual Criticism of the Hebrew Bible*, 3rd ed., s. 132). Vitnene hevder de originale manuskriptene inneholder tetragrammet, mens κύριος er satt inn av kristne i senere håndskrifter (*Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s, 1103-1104).

<sup>121</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Tillegg 1a, s. 1679.

<sup>122</sup> *Guds navn består til evig tid*, s. 28-29.

<sup>123</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s, 324.

<sup>124</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s, 1101.

gang Jehovas vitner leser ordet κύριος i de kristne greske skrifter må de derfor vurdere om de skal oversette med «Jehova» eller «Herren».<sup>125</sup>

Når Jesus så kalles κύριος har dette skapt forvirringen som sammenblander Jesus og Jehova, som igjen har vært med på å utforme treenighetslæren.<sup>126</sup> Vitnene har derfor ingen problemer med 1. Kor 8,6 som lyder: «så er det i virkeligheten for oss én Gud, Faderen, fra hvem alle ting er, og vi til ham; og det er én Herre, Jesus Kristus, ved hvem alle ting er, og vi ved ham.» Det er bare at Herren her ikke betyr Jehova, Gud.

Spørsmålet blir da i hvilken forstand Jesus er Herre, når det ikke er Gud Herren, eller יהוה. Jehova kalles universets Overherre, mens Jesus er Herre i den forstand at han er blitt opphøyd til Guds høyre hånd. Jesus er derfor Herre over alle, unntatt sin Far. Han var Herre over sine disipler i den forstand at han var deres Læremester, han kalles sabbatens Herre (Matt 12,8), og hans rolle i frelsesplanen gjør ham til Herre over de døde. Jesus kalles altså Herre i de sammenhenger han har myndighet over noe eller noen.<sup>127</sup>

### 3.2.4. Guds representant på jorden

I Jesu virke som menneske, vil vitnene si at han representerte Jehova. Denne representasjonen faller i to kategorier; at han utfører Jehovas gjerninger, og at han kalles ved navn som ellers er forbeholdt Jehova.

Som innledning til første kategori kan vi sitere i fra *Resonner ut fra skriftene*:

Hvorfor siterer Johannes i Johannes 1,23 fra Jesaja 40,3 og anvender ordene på det døperen Johannes gjorde da han ryddet vei for *Jesus Kristus*, når det i Jesaja 40,3 tydelig er snakk om å rydde vei for *Jehova*? Fordi Jesus *representerte* sin Far. Han kom i sin Fars navn og var forvisset om at hans Far alltid var med ham, fordi han gjorde det som var etter hans Fars gode vilje.<sup>128</sup>

---

<sup>125</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 1104-1106.*

<sup>126</sup> *Guds navn består til evig tid, s. 26.*

<sup>127</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 916-917.*

<sup>128</sup> *Resonner ut fra skriftene, s. 392.*

Samme representasjonstanke finner vi i oppfyllelsen av Jesaja 35. Her står det at Gud selv skal komme og frelse menneskene, og blindes øyne skal åpnes, og døves ører lukkes opp (v. 4-5). Når det så er Jesus som kommer til jorden for å frelse menneskene, betyr ikke det at Jesus er Jehova, men at han er «Jehovas middel til frelse».<sup>129</sup> Også det at Jesus utfører mirakler havner i denne kategorien, da de ikke var et tegn på at det var Gud selv som utførte miraklene, men på at Gud var *med* Jesus.<sup>130</sup>

I Johannes 10 forteller Jesus om gjerningene han har gjort i sin Fars navn. Når Jesus kaller Gud for Far, og seg selv Guds Sønn, reagerer jødene på tempelplassen med å anklage ham for gudsbespottelse, og sier at Jesus gjør seg selv til Gud. I følge vitnene viser Jesu svar, der han henviste til de som ble kalt guder i det gamle Israel, at anklagen om gudsbespottelse var falsk.<sup>131</sup> Når han videre sier at «[...] Faderen er i forening med meg og jeg er i forening med Faderen» (v. 38) betyr det at han kjenner Jehovas vilje, og at de samarbeider i forent hensikt.<sup>132</sup> Tittelen Guds Sønn forteller dermed, som vi har antydnet tidligere, ikke noe om Jesu natur, men er et språklig bilde som illustrerer relasjonen mellom Jesus og Jehova.<sup>133</sup>

I dette henseende kan han kalles «Den usynlige Guds bilde». Han kjente Jehova godt fra sin førmenneskelige tilværelse, og gjenspeilte hans egenskaper og personlighet som medlidenhet og imøtekommenhet.<sup>134</sup> Derfor kan vitnene si at en gjennom å kjenne Jesus kan erverve seg kunnskap om Jehova, og at en gjennom Jesus kan få et innblikk i Guds visdom.<sup>135</sup>

Vi har sett at Jesus kalles Jehovas middel til frelse. Derfor kan også Jesus kalles Frelser, selv om det er Jehova som er kilden til alle frelse.<sup>136</sup> Dette fører oss inn i neste kategori der Jesu representasjon gjør at han kan kalles navn som ellers brukes om Jehova.

Fra tidligere har vi sett at både Jesus og Jehova kan kalles Herre og Gud. Likeså blir Jehova kalt for «Klippen» i blant annet 5 Mos 32,18 og Salme 62,7, mens klippen det tales om i

---

<sup>129</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s, 660.*

<sup>130</sup> *Resonner ut fra skriftene, s. 213.*

<sup>131</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s, 814.*

<sup>132</sup> *Bør du tro på treenighetslæren, s. 24.*

<sup>133</sup> *Vakttårnet 01.05.2009, s. 14-15.*

<sup>134</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer, s. 42-44.*

<sup>135</sup> *Nærm deg Jehova, s. 22-24, 209.*

<sup>136</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s, 660.*

Jesaja 8,14 er en profeti om Jesus. I de kristne greske skriftene kalles Jesus for Klippen flere steder, og er den klippen som hans menighet skal bygges på.<sup>137</sup>

Et annet navn som brukes både om Jehova og Jesus er betegnelsen Far. Jehova kalles Far fordi han er Skaperen, og fordi han er far for de åndssalvede kristne.<sup>138</sup> Når Jesus profetisk kalles «Evig Far» i Jesaja 9,6 er det i kraft av at han er livets hovedformidler, og en lovnad om hans messianske kongedømme. Da skal han bli en Far for de kristne på samme måte som Adam er far for hele menneskeheten.<sup>139</sup>

I tillegg er det flere andre navn som blir brukt både om Jesus og Jehova. Her kan jeg fort nevne hyrde, konge, rådgiver og dommer.<sup>140</sup> I forhold til disse og tidligere nevnte eksempler fremhever vitnene at selv om vi finner en beskrivende tittel flere steder i Bibelen, må vi ikke konkludere med at uttrykket utelukkende kan gjelde én person. Hadde en fulgt den tankerekken ville Jesus og Nebukadnesar vært identisk da de begge kalles «kongenes Konge», og det samme gjelder Jesus og apostlene som alle kalles «verdens lys».<sup>141</sup>

### 3.2.5. Guds frelsesmiddel

Som nevnt i forrige kapittel kalles Jesus for Frelser. Soteriologi og kristologi henger tett sammen, så også hos Jehovas vitner. Ved første øyekast synes forsonings- og frelseslæren til Jehovas vitner å inneholde det samme som hos andre kristne. De bruker ord og vendinger vi kan kjenne oss igjen i, som at Guds Sønns liv ble gitt som løsepenge for menneskene, og at Jesus ved sin død frelser menneskene fra synd og død.<sup>142</sup>

Ettersom «han hadde del i blod og kjød», var han en nær slektning av menneskeheten og han var dessuten i besittelse av den verdi som trengtes for å løskjøpe og frigjøre menneskeheten, nemlig et fullkomment menneskeliv, som han hadde bevart i en ren tilstand under alle ulastelighetsprøver (Heb 2,14-15).<sup>143</sup>

---

<sup>137</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 34-35.* Mer om dette i neste kapittel.

<sup>138</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 572.*

<sup>139</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 572, Jesajas profeti 1, s. 131.*

<sup>140</sup> Mer om disse titlene i kapittel 3.3.3. og 3.3.4.

<sup>141</sup> *Resonner ut fra skriftene, s. 391.*

<sup>142</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 222-223.*

<sup>143</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 222.*



Forskjellene dukker imidlertid opp når en undersøker nøyaktig hva som ble forsonet ved Jesu død. Blant andre kristne er det vanlig å tenke at dersom alle menneskers synder skal forsones, trengs mer enn ett menneskeliv til løsepenge, og det trengs noe annet enn en skapning. Dette mente en allerede fra oldkirken av, og en brukte dette som argument for at Jesus måtte være guddommelig også når han var på jorden.<sup>144</sup> Men i følge Jehovas vitner ga han som nevnt avkall på sin guddommelighet da han ble menneske. Det fører også med seg forandringer i synet på hva som hendte på korset.

Når vitnene skal forklare Jesu forsoningsoffer vender de tilbake til Adam og Evas syndefall. Slik Paulus skriver i Romerbrevet kom synden «[...] inn i verden ved ett menneske [Adam], og døden ved synden, og døden ... spredte seg [således] til alle mennesker fordi de alle hadde syndet» (Rom 5,12). Alle mennesker er altså underlagt synden, og er avhengig av frelse for å vinne evig liv. Jehova måtte derfor finne en løsning slik at Adams etterkommere kunne få muligheten til å unnsnippe synd og evig død,<sup>145</sup> og slik inneha samme stilling som Adam hadde i forhold til Jehova før han falt i synd.<sup>146</sup>

Da vender vitnene seg til «sjel for sjel-prinsippet» de finner i 5. Mosebok 19,21. Siden Adam mistet sitt fullkomne menneskeliv, trengs et annet fullkomment menneskeliv for å kjøpe tilbake det som var mistet. Derfor kunne ikke et syndig menneske frelse menneskeheten, men kun Jesus som var født uten synd, og som levde et plettfritt liv. De kan da si at Jesus tok Adams plass da han frelste menneskeheten, og at Jesus som «den andre Adam» kunne vinne tilbake det den første hadde mistet, altså livet. Jesus ga slik et håp til Adams etterkommere om at de fortsatt vinne et evig, syndfritt liv.<sup>147</sup>

Adam kan sammenlignes med en far som har dødd og etterlatt oss så stor økonomisk gjeld (synd) at vi ikke har noen mulighet til å bli gjeldfrie. Jesus er på den annen side som en god far som døde og etterlot seg en stor arv.<sup>148</sup>

Det er altså Adams synder Jesus løskjøper menneskene fra. Adams fall blir regnet som et enormt svik mot menneskeheten, og var så alvorlig at han selv mistet muligheten for å bli

---

<sup>144</sup> Athanasius brukte dette argumentet mot Arius (McGrath 1998, s. 49-50).

<sup>145</sup> *Vakttårnet* 15.11.2001, s. 5-6.

<sup>146</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2*, s. 931-932.

<sup>147</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 50-51.

<sup>148</sup> *Vakttårnet* 15.11.2001, s. 6.

frelst.<sup>149</sup> Løsepenge Jesus fungerer derfor som en frigjørelse fra arvesynden, altså virkningen av Adams syndefall. Arvesynden fører til død, mens Jesu død veier opp for de nedarvede syndene og bringer liv.<sup>150</sup> Spørsmålet som reiser seg er da hva Jesus egentlig forsonte. Det virker ikke som han soner alle menneskers synder på korset, men Adams synder.<sup>151</sup> Tenker en slik, at det er prisen for Adams synd som blir betalt som løsepenge av Jesus, og ikke alle menneskers synder, er det tilstrekkelig at det ikke var noe mer enn mennesket Jesus som døde på korset.

Utfordringen til Jehovas vitner blir da klarhet rundt hvem som er ansvarlig for hvert enkeltmenneskes synd, og hvorvidt Jesu forsoningsverk gjelder alle menneskers synd, og ikke bare syndefallets konsekvens som er døden. Vitnene hevder ett sted at å dømme mennesker på grunnlag av synder som er nedarvet og de ikke har mulighet til å gjøre noe med, ville være urettferdig. Siden Jehova er rettferdig har han derfor kommet opp med en fullkommen og rettferdig løsning, som er Jesu frelsesverk.<sup>152</sup> Andre steder sørger de imidlertid for å ansvarliggjøre alle mennesker for sine handlinger, og advarer mot å skylde på arvesynden eller genene sine. En må som kristen ta valget og tjene Gud og innfri kravene hans.<sup>153</sup>

Forstår en det slik kan en si at Jesus har åpnet for muligheten for evig liv, mens det er menneskenes oppgave å benytte seg av den. Det vil da ikke være nok å si at en tror, eller å bekjenne seg som kristen. Troen må vise seg i gjerninger. «En kristen må ha en tro som er sterk nok til å kunne hjelpe ham til å motstå fristelser og umoralsk påvirkning».<sup>154</sup> Jesus soner alle menneskers nedarvede synder, men alle mennesker må angre oppriktig på sine synder for å høste gagn av Jesu død.<sup>155</sup> I tillegg må en holde Jehovas bud for å vise at troen og takknemligheten er oppriktig.<sup>156</sup>

Jeg bør også her kort nevne den todelte frelsen som Jehovas vitner forkynner. Som nevnt i kapittel 2.2. er Jehovas vitner en todelt organisasjon som består av en himmelsk regjering og

---

<sup>149</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 223.*

<sup>150</sup> *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 13-14, *Vakttårnet* 01.03.2008, s. 6-7.

<sup>151</sup> Tidligere forstod vitnene Jesu løsepenge å innbefatte hans potensielle menneskeslekt, som han ved sin død ga avkall på. Slik kunne han betale prisen også for hele Adams slekt (f.eks. *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2*). I dag har de gått bort fra denne tankegangen, og understreker at det var ett menneskeliv som ble gitt som løsepenge, og dette livet tilsvarte Adams liv. Denne endringen kommenteres i *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 13.

<sup>152</sup> *Vakttårnet* 15.11.2001, s. 6.

<sup>153</sup> *Vakttårnet* 01.06.2002, s. 12.

<sup>154</sup> *Bibels budskap, s. 29*

<sup>155</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 932.*

<sup>156</sup> *Vakttårnet* 01.03.2008, s. 7.

den store skare på jorden. I følge vitnene åpner Jesu død for både evig liv på jorden og i himmelen.<sup>157</sup> Så er det hvert menneskes åndelighet og vilje til å holde seg atskilt fra verden som avgjør hvor en skal tilbringe evigheten.<sup>158</sup> Mens de 144.000 blir erklært rettferdige til liv og kan kalles Jehovas sønner, innebærer den store skares rettferdighet at de kan kalles venner av Gud, på samme måte som Abraham. De får ikke del i «rettferdighetens frie gave», og blir ikke erklært verdige til liv før de har bestått ulastelighetsprøven i tusenårsriket. Først da blir de erklært rettferdige i ordets fulle betydning.<sup>159</sup> Dette, og tanken om at den store skare ikke kan bli født på ny<sup>160</sup>, har gjort at noen har problematisert nødvendigheten for at disse trenger å rettferdigjøres av Gud.<sup>161</sup>

### 3.3. Jesus etter oppstandelsen

Noe er allerede nevnt om Jesus etter oppstandelsen, som at han gjenopptar sin rolle som erkeengelen Mikael, at han fortsatt er Ordet, Menneskesønnen og Guds Sønn. Likevel er det tydelige brudd med de foregående fasene nå etter oppstandelsen.

#### 3.3.1. Åndelig oppstandelse

At Jesus ble et menneske innebar en endring av hans natur. På samme måte innebærer hans oppstandelse en ny naturendring. Ved døden på korset døde hans menneskelige natur for alltid, og han ble reist opp som en åndeskaping. «Da Jesus ble oppreist fra de døde til liv som en åndeskaping, ble han «erklært å være Guds Sønn» (Rom 1,4), «erklært rettferdig i ånd». – 1. Tim 3,16.»<sup>162</sup>

Begrunnelsen for at Jesus måtte begå en ny naturendring ved oppstandelsen henger sammen med løsepenge han betalte ved sin død, altså sitt menneskeliv. Løsepenge måtte gjelde for alltid. Dette viser de ved denne illustrasjonen:

---

<sup>157</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 137-138.

<sup>158</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 1204.

<sup>159</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 519-520, *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 15.

<sup>160</sup> Det er bare de 144.000 som trenger å fødes på ny (*Resonner ut fra skriftene*, s. 130-131).

<sup>161</sup> F.eks. Hoekema 1963, *The Four Major Cults*, s. 284

<sup>162</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 814.

Hvis en mann betaler en gjeld for en venn av seg, men tar tilbake betalingen med én gang, er det klart at vennen vil skyldes det samme som før. Dette kan overføres på Jesus. Sett at han da han ble oppreist, hadde tatt tilbake sitt menneskelige legeme av kjøtt og blod, som han hadde ofret som betaling av gjenløsningsprisen. Hvordan ville det ha virket på den foranstaltning som var truffet for å ta bort trofaste menneskers syndeskyld?<sup>163</sup>

Jehovas vitner er altså av den oppfatning at Jesu oppstandelse ikke var en legemlig oppstandelse. Det faktum at Jesu kropp ikke befant seg i graven tre dager etter hans død, betød da ikke at Jesus våknet til liv og stod opp fra graven. Vitnene vil heller si at «Jehova Gud fjernet tydeligvis Jesu kjødelige legeme på sin egen måte (kanskje ved å oppløse det i de atomer det bestod av)».<sup>164</sup>

Når Jesus senere ble sett av sine disipler og andre var det ikke mennesket Jesus de så, men åndskapningen Jesus som hadde materialisert seg, eller ikledd seg, som et menneske. Dette gjorde han på samme måte som engler tidligere hadde vist seg for mennesker, og det var derfor han hadde mulighet til å gå gjennom stengte dører. Når Jesus viste seg med naglemerker i hendene og sår fra spydet i siden, var det utelukkende for å overbevise disippelen Tomas. Både Jesu tomme grav og sårene hans var derfor ikke en nødvendighet, men middel Jehova brukte for å styrke disiplenes tro på at Jesus faktisk var blitt oppreist fra de døde.<sup>165</sup>

Synet på Jesu oppstandelse skiller derfor Jehovas vitner fra andre kristne. I klassisk kristendom finnes en dobbelthet der en hevder at Jesus legemlig stod opp av graven, samtidig som hans nye legeme er et herlighetslegeme. Derfor kan han gå gjennom stengte dører, samtidig som han spiser og drikker som andre mennesker. Denne dobbeltheten kan ikke vitnene vedkjenne seg. I møtet med bibeltekstene som peker i retning av en legemlig oppstandelse, ser vi tydelig hvordan de rasjonalistisk søker en forklaring.

---

<sup>163</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 215.

<sup>164</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s, 25.

<sup>165</sup> *Resonner ut fra Skriftene*, s. 215.

### 3.3.2. Jesus ved Guds høyre hånd

40 dager etter sin åndelige oppstandelse vendte Jesus tilbake til himmelen der han plasserte seg ved Jehovas høyre hånd. Himmelfarten var nødvendig av flere grunner. For det første måtte han bort fra jorden for å kunne sende den hellige ånd ned. Dernest måtte han til himmelen for å tre frem for Gud med sitt gjeløsningsoffer. Ved å tre frem for Gud kunne han opprettholde sin opphøyde stilling som øversteprest og mellommann, og dette var nødvendig for å senere kunne utøve sitt herredømme som han var blitt lovet.<sup>166</sup>

Ved Guds høyre hånd har Jesus fått den nest høyeste posisjonen i universet. Det er bare Jehova som har en høyere maktposisjon.<sup>167</sup> I denne sammenheng er det Jesus har fått et navn som er over ethvert annet navn (Fil 2,9), som vitnene kommenterer som «så nær som Guds navn».<sup>168</sup> Jesu opphøyde navn betegner hans opphøyde stilling og den utøvende makten som er gitt ham av Jehova (Matt 28,18). Denne myndigheten ble han kvalifisert til da han gjennomførte sitt gjeløsningsoffer på jorden.<sup>169</sup> Vitnene minner imidlertid hele veien om at all lovprisning av Jesus på grunn av hans store navn og myndighet er til Jehovas ære.<sup>170</sup>

Denne perioden av Jesu tilværelse kjennetegnes ved at han ventet på at Jehova skulle utnevne ham som hersker over sine fiender, og å utnevne ham som konge i Guds Rike. Slik var tiden ved Guds høyre hånd å forstå som en forberedelsestid. Enn så lenge hersket han imidlertid over sine salvede disipler, og ledet dem i forkynnelsesarbeidet. Han viste seg også aktiv i kallelsen av Paulus og i inspirasjonen som ble gitt Johannes for å skrive Åpenbaringen.<sup>171</sup>

---

<sup>166</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s, 68-69.*

<sup>167</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s, 499.*

<sup>168</sup> *Tilbe Gud, s. 40.*

<sup>169</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s, 1163, 1175.*

<sup>170</sup> *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær, s. 88.*

<sup>171</sup> *Det største menneske som noen gang har levd, pkt. 132.*

### 3.3.3. Den regjerende kongen

Han måtte vente tålmodig i nesten 1900 år før han fikk befallingen om å bli konge i himmelen.<sup>172</sup> Guds folk hadde vært uten konge siden Jerusalem ble inntatt av babylonerne. Selv om det blant historikere og bibelforskere er vanlig å regne at dette fant sted i år 587 fvt., hevder Jehovas vitner at denne hendelsen inntraff i 607 fvt.<sup>173</sup> Deres tolkninger av Daniel 4 hjelper dem til å regne ut året da Jesus skulle bli konge på Jehovas trone. De «sju tidene» i Daniels profeti utgjorde til sammen 2520 år. Det skulle altså gå 2520 år fra Israel mistet sin konge i 607 f.Kr., til Jesus Kristus skulle bli konge i himmelen. Jesu kongedømme startet derfor i år 1914 e.Kr.<sup>174</sup>

Samtidig som Jesus ble kronet til konge i himmelen, startet hans åndelige nærvær på jorden. Vitnene oversetter det greske ordet *παρουσία* med «nærvær» i stedet for «komme». De anerkjenner at begge begrepene er kan være korrekte oversettelser, men at «komme» legger for mye vekt på selve ankomsten, og at en slik tilslører det etterfølgende nærværet. Jesu nærvær på jorden er derfor ikke bare en ankomst etterfulgt av en rask avreise, men en tidsperiode.<sup>175</sup> Når det sies at Jesus skal komme tilbake på samme måte som han før opp til himmelen (Apg 1,9-11) betyr det ikke at han skal komme tilbake i en sky slik at alle skal se ham. Det betyr snarere at siden det bare var disiplene som så han steg opp til himmelen, skal hans komme på samme måte være usynlig for verden i sin alminnelighet. Kun de som forstår tegnene skal se at Jesus er kommet tilbake.<sup>176</sup>

I tiden etter at Jesus ble konge i himmelen, de siste tider, skulle jorden være preget av krig, hungersnød, jordskjelv, pest, lovløshet osv. Dette finner vitnene støtte for i faktiske historiske begivenheter som for eksempel første verdenskrig og konsekvenser i kjølvannet av den.<sup>177</sup> Grunnen var at det utbrøt krig i himmelen mellom erkeengelen Mikael og djevelen, den store dragen, da Jesus ble innsatt som konge (Åp 12). Som kjent er Mikael og Jesus én og samme person. Jesus kastet djevelen og hans demoner ut av himmelen, og ned på jorden. Satan får dermed sitt virkeområde begrenset til jorden og nærheten av den. Djevelen får derfor

---

<sup>172</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 13.

<sup>173</sup> De argumenterer for denne tidfestingen i *Vakttårnet* 01.11.2011, s. 22-28.

<sup>174</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer*, s. 215-218.

<sup>175</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 462-463.

<sup>176</sup> *Resonner ut fra Skriftene*, s. 237-238.

<sup>177</sup> *Resonner ut fra Skriftene*, s. 76-81.

konsentrert sitt arbeid med å føre folk bort fra Jehova, og det er grunnen til det store frafallet etter 1914. I tillegg til ovennevnte konsekvenser nevner vitnene blant annet økt bruk av spiritisme og politiske maktorganisasjoner som resultat av djevelens verk på jorden.<sup>178</sup>

I dag regjerer fortsatt Jesus som konge i himmelen, og med seg har han en himmelsk regjering. Denne regjeringen vil ved slutten av denne verdens ordening bestå av 144.000 menn og kvinner. Tallet er hentet fra Åpenbaringen 7,4 og 14,1-2 som taler om de beseglede kristne. Disse kjennetegnes ved «åndelig jomfruelighet», og skal fra himmelen ved denne verdens slutt regjere over den nye jorden.<sup>179</sup> Dette er Guds Rike, som er i himmelen, men som skal herske over jorden. Guds Rike er altså det samme som den himmelske regjering. Når Jesus sa at himlenes Rike var kommet nær (Matt 4,17) og Guds Rike er midt i blant dere (Luk 17,21) var det «[...] fordi han, som senere skulle herske som Konge i dette himmelske riket, var der midt iblant dem han sa det til!»<sup>180</sup>

Jesu utøvelse av sin kongemakt fra 1914 frem til i dag har bestått av lutring av sine undersåtter, opplæring i forkynnelsesarbeidet og organisatorisk hjelp. Nå venter Jehovas vitner på at kongen Jesus og hans medregenter skal gjøre slutt på Guds fiender på jorden, både Satan og hans demoner, og de politiske fiendene.<sup>181</sup>

Jesus som konge er mye sterkere vektlagt blant Jehovas vitner enn hos de fleste andre kristne. Rolf Furuli, som er medlem av organisasjonen i Norge, bekrefter dette i en artikkel han har skrevet om det å være et Jehovas vitne. Han skriver om samtaler med andre kristne der han har spurt om livsførselen deres hadde vært annerledes dersom de kun hadde trodd at Jesus var deres frelser, og ikke deres konge. Ingen han har pratet med har pekt på noen forskjeller. «I motsetning til dette har troen på Jesus som konge en enorm betydning for oss, og vårt liv ville blitt totalt forandret viss denne troen ble fjernet.»<sup>182</sup> Selv om vektleggingen nok er ulik i forskjellige kristne sammenhenger, har Furuli utvilsomt et poeng.

---

<sup>178</sup> *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær*, s. 180-181, 186-187.

<sup>179</sup> *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær*, s. 201-203 og *Vakttårnet* 15.10.2000, s. 11-12.

<sup>180</sup> *Hør på den store Lærer*, s. 233.

<sup>181</sup> *Vakttårnet* 15.01.2014, s. 13-16.

<sup>182</sup> Furuli, «Hvordan tenker Jehovas vitner? Et vitne beskriver troen» i Ringnes og Kringlebotn Sødal (red.) 2009, s. 158.

### 3.3.4. Dommeren

Jesu messianske kongedømme leder frem mot avslutningen på denne verdens ordning som skal kulminere i Harmageddon. Mot slutten av de siste tider skal Jesus tre frem som dommer flere ganger. Selv om det er Jehova som er den øverste Dommeren for menneskene, har han overlatt selve domsarbeidet til sin Sønn.<sup>183</sup>

Vitnene venter i dag på at all falsk religion skal tilintetgjøres. Deres tolkninger av blant annet profetiene i Matt 24,15-16 og Åp 17,16-18 forteller at all falsk religion skal utslettes av et villdyr eller en avskyelighet. Vitnene hevder at FN er vår tids avskyelighet fordi mennesker, og ikke minst flere religioner, bruker organisasjonen som et middel til verdensfred, og derfor som erstatning for Guds Rike. FN skal altså en dag tilintetgjøre all falsk religion. Etter at dette har skjedd vil «den store trengsel» starte. I denne perioden vil Jesus starte sin dommergjerning ved å skille sauene fra geitene (Matt 25,31-46).<sup>184</sup> «Så, i Harmageddon, den store trengsels klimaks, skal de geitlignende bli avskåret fra livet for evig».<sup>185</sup> «Geitene» betegner her de menneskene som har avvist Kristi brødre og som ikke har gjort en innsats for Guds Rike. Sauene er derimot de ydmyke menneskene som har innordnet seg Guds styre.<sup>186</sup>

Jesus fortsetter imidlertid å være både konge og dommer også etter Harmageddon-krigen. Da starter nemlig Dommens dag, som vitnene hevder er det samme som Tusenårsriket. Dommens dag er derfor en ikke en bokstavelig dag, men en periode på tusen år. Ved Harmageddon skal Satan og hans demoner settes i et tusen år langt fangenskap.<sup>187</sup> Dommens dag er derfor en fredelig periode der «den store skare» som overlevde Harmageddon gis muligheten å bli fullkommen og vinne evig liv på jorden. Også døde som i sitt liv ikke fikk muligheten til å kjenne Jehova vekkes nå til live og får den samme muligheten. Jesu dommerfunksjon vil da bestå i å innføre rettfærdige forhold for hele menneskeheten, og i løpet av disse årene har menneskene mulighet til å bli ført tilbake til sin fullkomne, paradisiske tilstand.<sup>188</sup>

---

<sup>183</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer*, s. 213-214.

<sup>184</sup> *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær*, s. 241-243. Tidligere lærte vitnene at den store trengsel startet i 1914. Etter å ha studert profetiene grundigere kom de senere frem til at denne fasen ikke skulle starte med en krig mellom nasjoner, men med et angrep på falsk religion (*Vakttårnet* 15.07.2013, s. 3-6).

<sup>185</sup> *Vakttårnet* 15.07.2013, s. 6.

<sup>186</sup> *Bryr Gud virkelig seg om oss?*, s. 31-32.

<sup>187</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer*, s. 214.

<sup>188</sup> *Vakttårnet* 01.09.2012, s. 16-17.



Ved enden på disse tusen årene slippes Satan og hans demoner fri for en kort periode. Dette for å sette menneskene på en endelig prøve. De som nå vender seg bort fra Jehova, blir dømt til evig død eller utslettelse, mens de som består prøven vinner et evig, fullkomment liv på jorden. Jesus skal da dømme menneskene på bakgrunn av hva de gjør i løpet av denne tusenårsperioden.<sup>189</sup>

Etter denne tusenårsperioden har Jesus gjort sin plikt, og hans rike har tjent sin hensikt. Den myndigheten og makten Jesus tidligere fikk av sin Far, gir han nå ydmykt tilbake. Alle Guds jordiske barn som fortsatt lever vil da være fullkomne, hvilket gjør at Jesus ikke trenger å være mellommann mellom Jehova og menneskene lenger.<sup>190</sup>

### **3.4. Jesus, Jehova og den hellige ånd**

Et viktig aspekt ved kristologifaget i klassisk kristendom er forholdet mellom Jesus og de to andre personene i Treenigheten. Selv om Jehovas vitner ikke tror på en treenig guddom, kan det være hensiktsmessig i en avhandling om kristologien deres å se kort på Jesu forhold til Jehova og den hellige ånd.

#### **3.4.1. Jesu forhold til Jehova**

Som vi har sett tidligere er Jehova den eneste allmektige Gud, og han er skaperen av universet. Han er en ånd av evig opprinnelse, og er alle tings førsteårsak. Jehova er hans personlige navn som skal helliges, og som et Jehovas vitne kjennetegnes en ved å hellige og bruke dette navnet. Å hellige Jehovas navn anses som grunnlaget for fred og orden i universet, og Guds navn tillegges større betydning enn all menneskers liv.<sup>191</sup>

Hele Jesus sin gjerning, i alle hans tre faser, har som hensikt å hellige sin Fars navn og å realisere Jehovas kongedømme. Gjennom hele sitt liv har han også vist lydighet og gudsfrykt overfor Jehova, og er slik et forbilde for alle mennesker. Underordningen og lydigheten hans var motivert av kjærligheten til sin skaper og Far.<sup>192</sup>

---

<sup>189</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer*, s. 214-215.

<sup>190</sup> *Vakttårnet* 15.09.2012, s. 12 og 15.01.2014, s. 16.

<sup>191</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s, 1108, 1112-1113.

<sup>192</sup> *Kom og bli min etterfølger*, s. 56-59.

Denne kjærligheten har blitt utviklet gjennom milliarder av år der kun Jehova og Sønnen eksisterte i universet. Ved at Jesus har kjent Jehova så lenge, er han den personen med mest inngående kunnskap om Gud. Jesus gjenspeiler derfor Jehovas personlighet i ett og alt, og har den samme viljen som ham. Det var derfor kan kunne kalles «den usynlige Guds bilde» (Kol 1,15) og han kunne si «den som har sett meg, har også sett Faderen» (Joh 14,9). Jehova bestemte at vi kan vinne kunnskap om ham ved å følge Jesu eksempel og ved å lære oss hva han sa og gjorde da han var på jorden.<sup>193</sup> At Jesus kalles Sønnen, og at han kaller Jehova for Far, er imidlertid kun en betegnelse for deres nære relasjon som har utviklet seg over lang tid, og er et forhold mellom en Skaper og hans første skapning. Selv om han kalles Guds avkom, forteller det ikke noe om et slektskap dem i mellom.<sup>194</sup>

### 3.4.2. Jesu forhold til ånden

I et kapittel om Jesu forhold til ånden må jeg først se hvordan Jehovas vitner tenker om den hellige ånd. Mens en i klassisk kristendom har tenkt Ånden som én av tre personer i guddommen, tenker Jehovas vitner at den hellige ånd simpelthen er Guds pust eller ånd, hans virksomme, upersonlige kraft. Derfor skriver de konsekvent «ånden» med liten forbokstav. Vitnene sammenligner den et sted med elektrisiteten, siden det er en kraft Jehova bruker til å utføre mange forskjellige oppgaver.<sup>195</sup> Alle steder der ånden beskrives med menneskelige egenskaper, eller der han personifiseres med navn som hjelperen og talsmannen, er det kun tale om språklige bilder og personifiseringer. Det forteller ingenting om at ånden er en egen person.<sup>196</sup>

I den grad en kan tale om Jesu forhold til den hellige ånd blir det derfor ikke tale om en relasjon, men om hvordan Gud brukte sin ånd for å hjelpe og utruste Jesus. Så i praksis er det ingen forskjell mellom Jesu forhold til Jehova og hans forhold til ånden. Ånden er simpelthen middelet Jehova bruker for å opplyse Jesus og andre mennesker som er satt til å gjennomføre hans hensikt.<sup>197</sup>

---

<sup>193</sup> *Vakttårnet* 15.12.2010, s. 16-17, *Kom og bli min etterfølger*, s. 14-23.

<sup>194</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 813-814, jf. kapittel 3.1.4.

<sup>195</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 20.

<sup>196</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 1277-1278.

<sup>197</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 1278-1279.

## 4. Kritisk utprøving av læren

Jeg har nå presentert de ulike delene av Jehovas vitners kristologi. Ser vi disse i forhold til hverandre, synes de ikke umiddelbart å motsi hverandre eller utelukke hverandre gjensidig. Så langt virker altså læren å kunne være koherent.

Målet for den videre utprøvingen blir derfor å se om kristologien fortsatt er koherent etter møtet med Skriften, og å se hvorvidt argumentasjonen for deres syn, og mot andres syn, er holdbar og relevant. Jeg skal også se hvordan kristologien passer sammen med andre sentrale deler av vitnenes lære.

Hovedsakelig vil kristologien som helhet være gjenstand for undersøkelsen. Jeg skal altså ikke prøve ut hver enkelt del av læren, men bruke de delene som er relevante for de ulike kapitlene. For eksempel vil tanken om Jesus som bare et menneske være sentral i kapitlet om kristologien og soteriologien.

Noen av enkeltdelene må jeg imidlertid analysere nærmere. Jeg skal blant annet se nærmere på tanken om Jesus som Guds representant, og hva det betyr at Jesus er guddommelig, men ikke den allmektige Gud. Det blir også et kapittel der vi problematiserer det sterke skillet mellom Jesu tre livsfaser.

I eksegesekapitlet tar jeg for meg Jesu gjenkomst. Utover dette er det stort sett Jesus som en skapning, og altså ikke den allmektige Gud, som er tema for utprøvingen. Dette fordi det er på disse punktene de skiller seg klarest fra andre kristne, og det er argumentasjon for disse delene av kristologien som har fått mest plass i litteraturen deres. Hovedfokuset vil derfor ligge på hvem Jesus var i sin første og andre livsfase.

Jeg har et eget kapittel om argumentasjonen mot Jesus som Gud. Argumentene deres blir likevel viktige også i de andre kapitlene. Utprøving av argumenter blir derfor en viktig del av hele kapittel 4.

## 4.1. Skriftbruken

I dette kapitlet skal jeg undersøke et utvalg bibelvers for å finne ut hvordan vitnene bruker Skriften til inntekt for sin kristologi. Jeg vil da undersøke oversettelsen deres, hvordan de utøver tekstkritikk, samt se på tolkningen deres av enkelte vers. De to første kategoriene vil handle om Jesus som Gud, mens jeg i eksegesekapitlet skal se nærmere på versene som omhandler Jesu gjenkomst.

### 4.1.1. Oversettelsen

Ny Verden-oversettelsen skal i utgangspunktet være en konkordant oversettelse som gjengir grunnteksten så bokstavelig som mulig.<sup>198</sup> Som vi så i presentasjonsdelen har de oversatt flere sentrale kristologiske tekster på en annen måte enn for eksempel Bibelen 2011. Ofte er det slik at versene som lyder annerledes hos vitnene enn hos andre, kan oversettes på flere måter.

Dette gjelder for eksempel i Johannes 1,1b (θεὸς ἦν ὁ λόγος) der vitnene skriver at «Ordet var en gud», mens Bibelen 2011 har «Ordet var Gud». I en setning med et uselvstendig verb, og ett nomen *med* og ett *uten* bestemt artikkel, vil det determinerte ordet være subjekt, og ordet uten artikkel være subjektspredikativ. I denne setningen blir subjektet ὁ λόγος karakterisert som θεὸς, som er subjektspredikativ. Bibelen 2011 støtter seg på regelen som sier at subjektspredikativet kan ha en determinert mening selv om det stort sett ikke har bestemt artikkel på gresk.<sup>199</sup>

Jehovas vitner er enige i at det rent grammatikalsk er mulig å oversette verset på denne måten. De understreker imidlertid at et udeterminert predikat som står foran verbet ofte betegner en egenskap, snarere enn en identifisering, i forhold til subjektet. Denne nyansen kan de markere ved å sette inn en ubestemt artikkel og skrive «en gud», eller skrive at «Ordet var av guddomsart». De begrunner deres valg med sammenhengen som sier at «Ordet var hos Gud». En som er *hos* en annen person kan, i følge dem, vanskelig identifiseres med denne personen. Dette tyder, i følge vitnene, på at predikatet her betegner en egenskap.<sup>200</sup>

---

<sup>198</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Innledning, s. 6-7.

<sup>199</sup> Leivestad 1996 (Sandvei red.), *Nytestamentlig gresk grammatikk*, 3. utg., s. 153-155.

<sup>200</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Tillegg 6a, s. 1705-1706. Se også Furuli 1999, *Den rolle teologi og fordommer spiller ved bibeloversettelse – Med en undersøkelse av Ny verden-oversettelsen*, s. 173-193.

Et annet vers som havner i samme kategori er Apostlenes gjerninger 20,28b:

ποιμαίνειν τὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ ἣν περιεποιήσατο διὰ τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου.<sup>201</sup>

Som oversetter må en klargjøre meningen av τοῦ αἵματος τοῦ ἰδίου. τοῦ ἰδίου betyr «(ens) egen/eget».<sup>202</sup> Konkordant kan disse ordene oversettes både «sitt eget blod» og «sin egen sitt blod». Ordene står i genitiv, og er derfor knyttet til τοῦ θεοῦ. Bibelen 2011, blant andre, har valgt den første varianten og oversetter verset slik: «Vær hyrder for Guds menighet, som han vant ved sitt eget blod». Jehovas vitner velger derimot den andre varianten. I tillegg hevder de at Gud «sin egen» henspiller på Jesus, siden han er Guds førstefødte. Derfor har de valgt oversettelsen: «[...] til å være hyrder for Guds menighet, som han kjøpte med blodet av sin egen Sønn».<sup>203</sup>

I de nevnte tilfellene må en som oversetter gjøre et valg, og da vil teologien utvilsomt spille en rolle i valgprosessen. Dette er ikke til å unngå, og alle bibeloversettelser vil være preget av dette, i større eller mindre grad. I enkelte vers gjør imidlertid teologien gjør at en må ta i bruk svært sjeldne betydninger av et ord. Dette gjelder for eksempel vitnenes oversettelse av Kolosserbrevet 1,16-20.

Jehovas vitner har måttet tåle mye kritikk<sup>204</sup> for at de har lagt til ordet «andre» i disse versene. Blant annet skriver de om Jesus i vers 16b at «Alle *andre* ting er blitt skapt ved ham og for ham». I Bibelen 2011 står det «[...] alt er blitt skapt ved ham og til ham». Av alle bibeloversettelsene jeg har undersøkt, er det kun Ny Verden-oversettelsen som har skrevet ordet «andre». Den teologiske grunnen til at vitnene foretrekker denne gjengivelsen er at siden Jesus er en del av skapningen kan ikke *alt* være skapt ved ham, da dette vil inkludere ham selv. Derfor må meningen være *alle andre* ting.

---

<sup>201</sup> Slik den foreligger i *Novum Testamentum Graece*, 27. utg (Nestle-Aland ed.).

<sup>202</sup> Bauer 2000 (Danker ed.), s. 466-467.

<sup>203</sup> Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*, Tillegg 6c, s. 170-1708. Se også Furuli 1999, s. 245-246.

<sup>204</sup> Fra blant annet Hvalvik 1990, s. 108-109 og Bøe «Jehovas vitners bibeloversettelse – *Ny Verden*» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 82. årgang, 2011, s. 172.

I dette henseendet hevder de at τὰ πάντα<sup>205</sup>, som vanligvis har betydningen «alt, alle, alle slags, enhver»<sup>206</sup>, også kan bety «alle andre». Furuli har hatt en gjennomgang av betydningen av disse ordene, og viser blant annet til noen steder i Hermas Hyrdens litteratur der καὶ πάντες betyr «og alle andre».<sup>207</sup> Dette er imidlertid ikke den vanlige betydningen av begrepet, og det er uten paralleller ellers i de kristne greske skrifter.<sup>208</sup> Siden de velger en svært sjelden betydning av τὰ πάντα kan vitnenes oversettelse av disse versene sies å være selektiv og sterkt preget av teologi. Jeg kan imidlertid ikke si at de legger til et ord som ikke står der, da det finnes paralleller til denne betydningen i annen gresk litteratur.

I forhold til selektiv bibeloversettelse må jeg også nevne oversettelsen av ordet προσκυνέω. I de fire følgende bibelsitatene er ordene som er oversatt fra προσκυνέω satt i kursiv.

Matt 4,10b: Det er Jehova din Gud du skal *tilbe*, og det er bare ham du skal yte hellig tjeneste.

Joh 4,21b: Den time kommer da det verken er på dette fjellet eller i Jerusalem dere skal *tilbe* Faderen.

Heb 1,6b: Og la alle Guds engler *bøye seg ærbødig for* ham.

Luk 24,52: Og de *bøyde seg ærbødig for* ham og vendte tilbake til Jerusalem med stor glede.

Felles for de to første versene er at Jehova er objekt for tilbedelsen. I de to sistnevnte er imidlertid Jesus objekt i setningen, og dermed oversetter vitnene προσκυνέω med «bøyde seg ærbødig for». Dette fordi Jesus som nevnt ikke skal tilbes.<sup>209</sup> Selv om ordet kan ha flere betydninger, er det tydelig at vitnenes teologi er avgjørende for hvilken oversettelse de velger. Problemet da er at de ikke er konsekvente i forhold til prinsippet om å gjengi bibelteksten bokstavelig. Når det samme ordet er brukt i alle disse versene, hadde det vært uproblematisk å

---

<sup>205</sup> πᾶς/πᾶσα/πᾶν i oppslagsform.

<sup>206</sup> Bauer 2000 (Danker ed.), s. 782-784.

<sup>207</sup> Furuli 1999, s. 214-215.

<sup>208</sup> I forhold til ordets ulike betydninger og eksemplene som blir gitt i Bauer 2000 (Danker ed.), s. 782-784.

<sup>209</sup> Jf. kapittel 3.1.1.

oversette til «tilbe» i alle tilfellene. Når de velger en annen betydning når Jesus er objekt fører det til at oversetterne tolker teksten for leserne.

Som en oppsummering av dette kapitlet kan jeg si at vitnenes oversettelsesvalg i kristologiske tekster er grammatisk og lingvistisk begrunnet. I enkelte tilfeller velger de imidlertid uvanlige betydninger av et ord for å få teksten til å stemme overens med organisasjonens teologi. I tillegg er de ikke alltid konsekvente i oversettelsen av enkeltord dersom det kan føre til implikasjoner for kristologien. Selv om oversettelsen ikke kan karakteriseres som feil, er selektiviteten problematisk, og svekker særlig troverdigheten i læren om Jesus som en skapning.

#### 4.1.2. Tekstkritikk

Som vi så tidligere i avhandlingen har vitnene et konservativt bibelsyn der hele Skriften er forfattet av Gud. Selv om de har sterk tiltro til at tekstene vi har i dag stort sett er blitt overlevert i den form Guds tjenere skrev dem,<sup>210</sup> er de like fullt klare over at det enkelte steder er vanskelig å vite hva som er den originale, og dermed korrekte, tekstutgaven. Derfor har studieutgaven av Ny verden-oversettelsen et meget fyldig tekstkritisk noteapparat.

En oppdager raskt variasjon i hvor godt grunnlaget er for hvilke tekstutgaver og manuskript de benytter seg av. I enkelte bibelvers synes deres utelatelse av enkeltord eller setninger å være velbegrunnet. For eksempel lyder 1. Joh 5,-8 hos dem slik:

For det er tre som vitner, ånden og vannet og blodet, og de tre stemmer overens.

Dersom de skulle tatt med det alternative tillegget, som her står i kursiv, ville det blitt:

For det er tre som vitner *i himmelen: Faderen, Ordet og den hellige ånd; og disse tre er ett. Og det er tre som vitner på jorden: ånden, vannet og blodet, og de tre stemmer overens.*<sup>211</sup>

---

<sup>210</sup> F. eks. *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 312.

<sup>211</sup> Dette er kommentert i fotnoten til versene i Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*.

Denne sistnevnte varianten er imidlertid dårlig bevitnet blant de eldste manuskriptene.<sup>212</sup> Derfor har de fleste bibeloversettelser, deriblant Bibelen 2011, også utelatt disse ordene.

Andre steder virker det å være vanskeligere å fastslå hvilken variant som er den originale. Dette gjelder blant annet i Sakarja 12,10b, og her har Jehovas vitner valgt en annen variant enn for eksempel Det Norske Bibelselskap:

Ny verden-oversettelsen

Bibelen 2011

[...], og de skal i sannhet se hen til *ham* som de har gjennomboret, og de skal i sannhet holde klage over ham, som klagen over en eneste sønn; [...].

[...] Da skal de se på *meg*, på ham som de har gjennomboret. De skal klage over ham som en klager over sin eneste sønn, [...].<sup>213</sup>

I dette verset er det Gud som taler. Bibelen 2011 sin versjon blir derfor vanskelig for vitnene å godta siden det er Jesus som ble gjennomboret da han ble pælfestet. Derfor støtter de seg på Theodotions<sup>214</sup> oversettelse som skriver «til ham som», og viser også til sammenhengen med Joh 19,39.<sup>215</sup> I tillegg sier bibelkommentator Ralph L. Smith at cirka 50 manuskripter støtter denne varianten da det står  $\text{לְיָי}$  hos dem.<sup>216</sup> Bibelen 2011 holder seg imidlertid til den vanligste masoretiske varianten  $\text{לְיָי}$  som er å finne blant annet i *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Også *Septuaginta* støtter oversettelsen «til meg som».

Her gjør vitnene et tekstkritisk valg på bakgrunn av at det eksisterer ulike versjoner, og det er uenighet om hvilken som er den originale. Selv om de går bort i fra tekster som de ellers har sterk tiltro til,<sup>217</sup> kan det vanskelig karakteriseres som spekulativt.

---

<sup>212</sup> Se også fotnoten til versene i *Novum Testamentum Graece*, 27. utg (Nestle-Aland ed.).

<sup>213</sup> Mine kursiveringer.

<sup>214</sup> Anonym revisjon av de greske oversettelser av GT. Tradisjonelt har Theodotion, som levde i slutten av det 2. århundre, blitt regnet som forfatter (Tov 2012, s. 143).

<sup>215</sup> Se fotnoten til verset i Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*.

<sup>216</sup> Smith 1984, *Word Biblical Commentary*, vol 32. *Micah-Malachi*, s. 276.

<sup>217</sup> F. eks. er *Biblia Hebraica Stuttgartensia* brukt som hovedkilde i Ny Verden-oversettelsen, og *Septuaginta* regnes som den viktigste oversettelsen av de hebraiske skrifter (*Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig*, s. 307-313).



Da virker det å være en sterkere grad av selektivitet i tekstkritikken de har utført på Joh 14,14.

### Ny verden-oversettelsen

Hvis dere ber om noe i  
mitt navn, vil jeg gjøre det.

### Bibelen 2011

Dersom dere ber *meg* om noe i  
mitt navn, vil jeg gjøre det.

Enkelte manuskripter, som *Codex Alexandrinus* og *Codex Bezae Cantabriginsis*, har utelatt ordet  $\mu\epsilon$ , som betyr «meg».<sup>218</sup> Hos de fleste, og de eldste, er derimot ordet tatt med. Derfor virker det unektelig å være teologien, heller enn autensiteten, som er avgjørende for hvilke manuskript de bruker i dette tilfellet. Bakgrunnen for vitnenes valg er at en som nevnt ikke skal be til Jesus, men til Gud.

Utelatelsen av «meg» i dette verset har ofte vært gjenstand for diskusjon. For eksempel hevdet Reidar Hvalvik at vitnenes oversettelse brøt med den ordrette bibelteksten<sup>219</sup>, hvorpå Rolf Furuli forsvarte oversettelsen med at den var basert på reelt tekstkritisk grunnlag. Dette selv om manuskriptene som har med «meg» er de best bevitnede.<sup>220</sup>

Spørsmålet en da sitter igjen med er i hvor stor grad teologien bør kunne avgjøre hvilken bibeltekst som er den autentiske. Dette er vanskelig å finne et fasitsvar på. Av det jeg har sett her kan jeg konkludere med at vitnenes tekstkritikk samlet sett ikke kan regnes som feil og ubegrunnet, men at den noen ganger er selektiv. I tilfellet med Joh 14,14 har valget deres såpass tynt grunnlag at det kan kalles spekulativt. Det tynne grunnlaget svekker troverdigheten og påvirker koherensen negativt.

---

<sup>218</sup> Se fotnoten til verset i Studieutgaven av *De Hellige Skrifter*. Det nevnes også noen flere som har utelatt dette ordet i fotnoten i *Novum Testamentum Graece*, 27. utg (Nestle-Aland ed.).

<sup>219</sup> Hvalvik 1990, s. 53.

<sup>220</sup> Furuli 1999, s. 255-256.

### 4.1.3. Eksegesen

Jeg skal nå undersøke et par typiske vers som blir tolket på forskjellig måte av Jehovas vitner og andre kristne. Først skal jeg legge frem vitnenes tolkning av disse versene, før jeg drøfter hvorvidt denne tolkningen synes å være rimelig. Her kunne jeg valgt blant flere vers, men siden de foregående kapitlene har handlet om vers som antyder at Jesus er Gud, skal jeg her ta for meg to som handler om Jesu gjenkomst:

Mark 13,26: Og da skal de se Menneskesønnen komme i skyer med stor makt og herlighet.

Åp 1,7: Se, han kommer med skyene, og hvert øye skal se ham, også de som har gjennomført ham; og alle jordens stammer skal slå seg selv av sorg på grunn av ham. Ja, amen.

Som vi har sett tenker vitnene at Jesu gjenkomst fant sted i 1914, og at han har vært usynlig nærværende på jorden siden den gang. Det at han skal komme i skyer tolker de dithen at hans komme var usynlig, altså at han ikke ble sett av noen mennesker. «Jesus «kommer i skyene» i den forstand at han kommer til å være like usynlig for det blotte øye som solen er når den er bak skyene».<sup>221</sup> Når det står at hvert øye skal se ham er ordet «se» brukt i billedlig betydning. Det betyr at en skal oppfatte hans komme eller nærvær med hjertet og sinnet. Noen vil komme til tro når de ser tegnene på hans nærvær, andre vil forkaste bevisene.<sup>222</sup> Den bokstavelige forståelsen er i følge vitnene ulogisk fordi det er umulig at mennesker over hele verden skal kunne se ham samtidig. Dersom han for eksempel kom til syne over Australia, ville ikke de som bor i de andre verdensdelene kunne se ham.<sup>223</sup>

Flere har påpekt at vitnene her leser inn noe som ikke står i teksten.<sup>224</sup> Særlig gjelder dette når en ser disse tekstene i sammenheng med andre tekster som omtaler samme begivenhet. I Apg 1,11 står det at Jesus skal komme tilbake på samme måte som disiplene så han steg opp til himmelen. Jehovas vitner hevder da at siden han ble skjult av en sky, og siden disiplene da ikke kunne se han lenger, antyder dette en usynlig gjenkomst. I tillegg poengterer de at det

<sup>221</sup> *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær*, s. 20.

<sup>222</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 464.

<sup>223</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 238.

<sup>224</sup> Blant andre Hvalvik 1990, s. 95-96, Sivertsen 1957, *Nei til Jehovas vitner*, s. 15.

bare var disiplene som så at han steg opp til himmelen. Resten av verden var ikke klar over det som skjedde, og slik vil det også være ved hans neste komme.<sup>225</sup>

Jeg har flere bemerkninger til disse tolkningene. For det første understreker den sistnevnte teksten at han skal komme tilbake på samme måte som disiplene *har sett ham* stige opp til himmelen, og det står at disiplene fortsatt så opp mot himmelen (v. 9-10) etter at han ble usynlig for dem. Det vil derfor være en rimeligere tolkning at hans gjenkomst også skal kunne sees.

For det andre stemmer ikke tanken om at verden i sin alminnelighet ikke skal være klar over gjenkomsten overens med at «hvert øye skal se ham». Da blir det irrelevant om en tenker dette i bokstavelig eller billedlig betydning. For dersom Jesu gjenkomst fant sted i 1914 har hele verden verken sett det, eller oppfattet det i sitt hjerte. Vitnene vil da hevde at de som ikke tror på tegnene som beviser Jesu nærvær, etter hvert vil skjønne dette når Jesus starter sin domsgjerning.<sup>226</sup> Det synes imidlertid klart at teksten sier at alle mennesker skal være vitner til at gjenkomsten finner sted, uavhengig av om den er synlig eller usynlig.<sup>227</sup> Vitnenes tolkning krever at en leser noe inn i teksten som ikke står der. Dersom den klassisk kristne tolkningen er rett, synes det klart at Jesu gjenkomst ikke har funnet sted enda.

At vi lever i de siste tider er en svært viktig del av Jehovas vitners virkelighetsoppfatning. Følgelig tolker de også bibeltekster i lys av dette. I en eksegesi er det selvsagt viktig å prøve å forstå tekstene i forhold til virkeligheten en lever i, og for vitnene er det et faktum at Jesu komme allerede usynlig har funnet sted. Derfor kan jeg ikke uten videre si at vitnene tolker tekstene galt. Men i forhold til det eksegetiske prinsippet om å lese ut i fra teksten, og ikke lese ens egne oppfatninger inn i teksten, kan ikke vitnenes tolkning av disse versene sies å være god skrifteksegesi.

---

<sup>225</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 237-238.

<sup>226</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 238-239.

<sup>227</sup> For eksempel skriver Alan F. Johnson i sin bibelkommentar at Jesu komme vil være overnaturlig, men at det på en eller annen måte vil være åpent og kjent for alle (Johnson «Revelation» i Gæbelein (ed.) *The Expositor's Bible Commentary*, vol 12. *Hebrews through Revelation*, 1981, s. 422).

## 4.2. Argumentasjonen mot Jesus som Gud

Når en skal undersøke vitnenes argumenter for sin kristologi, oppdager en raskt at mye av argumentasjonen går ut på å distansere seg fra treenighetslæren. I det følgende skal jeg derfor se på argumentene deres mot at Jesus er Gud, samt avgjøre hvorvidt disse argumentene er holdbare og relevante.

### 4.2.1. Jesu skjelning mellom seg selv og Faderen

Flere av argumentene Jehovas vitner bruker handler om at Jesus og Jehova er to forskjellige personer, og at Jesus skjelner mellom seg selv og sin Far. Derfor, siden Jehova er den eneste Gud, kan ikke Jesus være Gud. Blant annet skriver vitnene et sted at «[d]e som tror at Jesus Kristus er Gud, har problemer med å forklare hvorfor han blir kalt Guds Sønn. Logisk sett kan han ikke være begge deler».<sup>228</sup> Av skriftsteder der Jesus distingverer seg selv fra Faderen nevner de flere, blant annet Johannes 5,19 som lyder «Sønnen kan ikke gjøre noe av seg selv, men bare det han ser Faderen gjøre». De spør også hvordan Jesus kunne si «Far, i dine hender overgir jeg min ånd» (Luk 23,46) dersom han selv var Gud.<sup>229</sup>

Vitnene har utvilsomt rett i at Jesus skjelner mellom seg selv og Faderen, og at han mener det er hans Far som har sendt ham til jorden. Dette er koherent i forhold til kristologien deres for øvrig. Som argumentasjon mot treenighetslæren er imidlertid disse påpekingene ikke relevante. En forutsetter nemlig en modalistisk forståelse av treenighetslæren. Denne innebærer at dersom Jesus skal være Gud, må han være den samme personen som Faderen. Modalismen var en retning på 100- og 200-tallet som lærte at Gud hadde tre *modi*, eller roller, og at han bare kunne opptre i én av dem om gangen. Når en forenklet har omtalt denne læren har det blitt sagt at en konsekvens av den tankegangen vil være at himmelen var tom da Jesus, altså Gud, var på jorden. Denne læren markerte altså kirken avstand fra i oldkirken.<sup>230</sup>

Treenighetslæren forteller at Gud er én, samtidig som guddommen består av tre personer. De tre personene i guddommen er adskilte, men markerer en enhet i vilje og vesen. Det faktum at

---

<sup>228</sup> *Våkn opp!* 03.2006, s. 12.

<sup>229</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 17-18.

<sup>230</sup> McGrath 1998, s. 65, Skarsaune 1988, *Inkarnasjonen – Myte eller faktum?*, s. 86

Jesus markerer et skille mellom seg selv og Faderen, og at han kalles Guds Sønn, går derfor ikke på akkord med treenighetslæren slik den uttrykkes i bekjennelsesskriftene.

#### 4.2.2. Jesu underordning i forhold til Faderen

Videre er det sentralt for Jehovas vitner både at Jesus underordner seg Faderen, og at han for oss har en underordnet stilling i forhold til Jehova. Vitnene mener at når Jesus kaller Jehova for «*min Gud*» og «den *eneste sanne Gud*» (Matt 27,46, Joh 17,13), viser det at Jesus taler som en som underordner seg.<sup>231</sup> De påpeker også at siden Jesus er sendt til jorden av Jehova, er Jehova større enn Jesus. Den som sender noen ut, står nemlig over den utsendte. Når Jesus sier han er salvet av Herrens ånd til å forkynne et gledesbudskap for de fattige (Luk 4,18), viser også dette hans underordnede stilling. Når noen blir salvet betyr dette at de får en fullmakt eller myndighet de ikke hadde fra før. Jesus hadde altså ikke denne myndigheten før han ble salvet, og hadde derfor en underordnet stilling i forhold til Faderen.<sup>232</sup>

Dette viser, i følge Jehovas vitner, at Jesus ikke er like mektig som Jehova. Derfor er ikke Jesus del av en treenighet som består av tre likeverdige personer. Vi mennesker skal altså regne Jesus som underordnet i forhold til Jehova.

I forhold til resten av vitnenes lære om Kristus, virker tanken om at Jesus er underordnet Jehova, å være koherent. I teologifaget kalles denne underordningstanken for *subordinasjonslæren*, og denne har dukket opp i flere former gjennom teologihistorien. Selv om den er koherent i forhold til resten av Jehovas vitners kristologi, kan det være nyttig å se hvordan en tidligere har argumentert mot den. Derfor vil jeg vise hvordan en tenkte om dette i oldkirken, før jeg ser på Wolfhart Pannenberg's aktuelle trinitariske teologi.

Diskusjonen om hvorvidt Jesus er underordnet Faderen har vært til stede helt fra kirkens første tid. Flere av de før-nikenske kirkefedrene, blant annet Tertullian og Origenes, mente at Sønnen var underordnet Faderen, selv om han var en del av guddommen. Når de skulle forklare Sønnens og Åndens forhold til Faderen brukte de emanasjonsbilder. Som at Faderen var kilden i en elv, eller at han var roten i et tre, og Sønnen og Ånden var greinene. Velkjent

---

<sup>231</sup> *Vakttårnet* 01.04.2012, s. 5.

<sup>232</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 17-18.

er også Justin Martyrs idé om at Sønnen er på andre plass, og Ånden er på tredje plass i guddommen, og Ireneus sin lære som sa at Sønnen og Ånden er Faderens to hender.<sup>233</sup>

Etter kirkemøtet i Nikea måtte en imidlertid tenke annerledes. Da innførte de nemlig begrepet *homousios*, som betyr at Jesus var av samme vesen som Faderen. Siden Jesus ikke kunne være litt gud, betydde hans vesenshet med Faderen at han er likeverdig med Faderen hva gjelder makt, væren og vesen. Selv om han som Sønn kan tenkes å være underordnet sin Far, er de som personer i guddommen likeverdige. Dette på samme måte som forholdet mellom en menneskelig far og hans sønn. Som sønn er sønnen underordnet sin far, samtidig som begge er like mye mennesker.<sup>234</sup>

I moderne tid har Wolfhart Pannenberg vært toneangivende innenfor trinitarisk teologi, særlig på luthersk mark. I sin systematiske teologi skriver han om «Faderens monarki». Faderen ønsker å virkeliggjøre sitt rike eller kongedømme, og for å kunne klare dette er han avhengig av Sønnen og Ånden. I dette arbeidet underordner Jesus seg sin Far. Like fullt er avhengigheten gjensidig.<sup>235</sup> Innenfor Treenigheten underordner Jesus seg derfor sin Far, og han påpeker dette når han distingverer seg fra ham, og sier at «Faderen er større enn jeg» (Joh 14,28). Like fullt er han og Ånden del av Treenigheten. Derfor er Jesu underordning i forhold til Faderen et indre-trinitarisk anliggende, og taler dermed ikke om en ontologisk mindreverdighet.<sup>236</sup>

Vitnene synes å ha rett i at Jesus underordner seg Faderen og hans vilje. Imidlertid har mange gjennom teologihistorien fått denne underordningen til å være koherent med treenighetslæren slik den kommer til uttrykk i bekjennelsene. Derfor er denne påpekingen koherent med resten av læren, uten at den nødvendigvis svekker posisjonen til meningsmotstanderne.

---

<sup>233</sup> O' Collins 1999, *The Tripersonal God – Understanding and Interpreting the Trinity*, s. 106-107, 110-111, Kärkkäinen 2007, *The Trinity – Global Perspectives*, s. 27.

<sup>234</sup> Skarsaune 1997, s. 153-154.

<sup>235</sup> Denne gjensidige avhengigheten kalles *perichorese* i dogmatikken.

<sup>236</sup> Pannenberg 1991, *Systematic Theology – Volume 1*, s. 309, 313, 324-325.

### 4.2.3. Treenighetslærens hedensk-filosofiske opprinnelse

Som jeg nevnte tidligere i avhandlingen mener Jehovas vitner at treenighetslæren er et resultat av at en tidlig i kirkens historie blandet kristendom med filosofi. I tillegg ble kristendommen preget av hedenske religioner, blant annet fra Egypt, der de tilba triader.<sup>237</sup> For å støtte sitt syn viser de til apologetene som urettmessig brukte det filosofiske λόγος -begrepet på Jesus. Videre kritiserer de kirkefedrenes filosofiske tilnærming til Gud, samtidig som de bruker deres tanker til inntekt for sitt eget syn. Endelig hevder de også at kirkemøtet i Nikea representerte en helt ny teologi, som kun var et resultat av at keiser Konstantin ønsket fred i Romerriket.

Dette er et svært forenklet bilde. I dette kapitlet skal jeg først vise hvordan kirken vanskelig kunne bli påvirket av både filosofien og hedenske religioner. Deretter kommer jeg innom de andre ovenfor nevnte sidene av denne argumentasjonen.

Vitnene har utvilsomt rett i at forsvarere av den kristne tro tidlig gjorde bruk av filosofien og filosofisk terminologi for å sette troen i system, og at dette nok også påvirket teologien. En av grunnene var at filosofien, særlig representert ved platonismen og stoicismen, i motsetning til de hedenske religionene, var monoteistisk. De kristne kunne derfor bruke filosofien som støtte for at deres tro var intellektuelt holdbar. Dette gjorde de nettopp for å avgrense seg mot hedenske religioner som hadde flere guder.<sup>238</sup> De kristnes Gud var nettopp den ene, ubevegelige guddom som blant noen ble kalt «den ukjente Gud», jamfør Paulus sin Areopagos-tale i Apg 17.

Filosofenes Gud var imidlertid noe fundamentalt annerledes enn menneskene. Han var ubevegelig, ikke-lidende og transcendent. Inkarnasjonstanken var derfor en umulighet. Selv om kirkefedrene var kritiske til mye av filosofien, var sannsynligvis både Justin Martyr og Tertullian preget av denne tankegangen da de sa at alle antropomorfe forestillinger om Gud og alle teofaniene i Det gamle testamente, i virkeligheten var Sønnen. Når Gud syntes å vise seg for mennesker, var det Sønnen som viste seg. Det var altså filosofisk påvirkning som gjorde at disse to og flere forfektet en subordinasjonslære der Sønnen var underordnet

---

<sup>237</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 9-12.

<sup>238</sup> Skarsaune 2001, s. 10-12.

Faderen. Ved at Sønnen var underordnet sin Far var det lettere å godta at han ble et menneske.<sup>239</sup>

Dette er imidlertid bare én side av saken. For samtidig som de gjorde bruk av filosofiske tanker og terminologier, og sannsynligvis ble påvirket av det, avgrenset de den kristne troen sterkt fra filosofien. Dette gjorde de blant annet ved nettopp å bruke filosofiske betegnelser om Jesus, blant annet λόγος -tittelen. λόγος var som vi har sett tett knyttet til filosofenes gudsbegrep. Sett fra filosofenes side var det derfor uhørt at λόγος, den guddommelige verdensformuften, skulle bli et menneske og ta bolig på jorden. Dette grunnet guddommens annerledeshet og ubevegelighet. Slik var Justin Martyrs og andres anvendelse av begrepet en skarp front mot filosofien.<sup>240</sup>

Vitnene vil da som nevnt tidligere si at når Jesus kalles λόγος i Joh 1,1, betyr det simpelthen at han er Jehovas talsmann. De hevder altså at Johannes kun brukte den ene betydningen av begrepet, nemlig Ordet. Når så apologeten Justin Martyr, og senere kirkefedrene, spilte på filosofenes forståelse av begrepet, var dette en uheldig sammenblanding med filosofien. Det er særlig to grunner til at dette bildet ikke er korrekt. For det første forutsetter det at Johannes ikke kjente til filosofenes λόγος -begrep. Det er meget lite sannsynlig at dette var tilfelle, siden stoisk filosofi var meget utbredt i hans samtid og geografiske kontekst. Dessuten hadde en blant jødiske skriftlærde allerede før Jesu tid forbundet λόγος med Visdommen. Dette forutsettes også kjent av leserne siden han ikke kommer med noen forklaring til begrepet.<sup>241</sup>

For det andre forteller konteksten i Johannes 1 at det ikke utelukkende er snakk om en talsmann. Det fortelles om Ordet, eller λόγος, sin medvirkning under skapelsen, og det spiller på Visdommen sin skapermidling i Ordspråkene 8. Derfor synes det tydelig at det her tales om λόγος i begreper som ligner på stoikernes. Dog gir han begrepet nytt innhold ved at λόγος ble et menneske. Skal en imidlertid anklage kirkefedrene for å bruke filosofisk

---

<sup>239</sup> Skarsaune 2001, s. 12-15. Også Jehovas vitner mener at det var Sønnen som viste seg når det står at Jehova viste seg for, eller talte til, mennesker. Snarere enn å vise til Guds transcendens vil de imidlertid begrunne dette med Sønnens funksjon som Guds talsmann, samt å vise til bibelvers som sier at ingen noen gang har sett Gud (*Innsikt i De hellige skrifter, bd.1, s. 1154-1155, 1. Joh 4, 12*).

<sup>240</sup> Skarsaune 1997, s. 155.

<sup>241</sup> Hjort 2003, *Det Nye Testaments omverden – Om politiske, religiøse og filosofiske forhold på Det Nye Testaments tid*, s. 210, Skarsaune 1997, s. 142-143.



terminologi, må en samtidig anklage Johannes for det samme. Det samme gjelder Paulus som gjorde mye bruk av filosofisk terminologi som han omdefinerte i kristne vendinger.<sup>242</sup>

Videre både bruker og kritiserer vitnene flere av kirkefedrene, blant andre Tertullian. Enkelte steder bruker de Tertullian til inntekt for sitt eget syn, og kommenterer ganske riktig at han tenkte Jesus som underordnet i forhold til Faderen. Når han derimot legger frem teorien om at Gud er ett vesen, men tre personer, er dette tydeligvis et resultat av filosofisk påvirkning.<sup>243</sup> Det er riktig at begrepet «vesen» er av filosofisk opprinnelse. Like fullt kan det vanskelig begrunnes at et treenig gudsbilde nødvendigvis stemte overens med filosofenes gudsbilde. For filosofene var denne tanken heller frastøtende.<sup>244</sup> Tertullian visste dette når han skrev hvor utenkelig inkarnasjonstanken var på filosofiske premisser. Han skriver at det er absurd at Gud skulle bli et menneske, og at Guds Sønn skulle bli korsfestet.<sup>245</sup> Nettopp derfor er det troverdig, siden dette er en tanke som vanskelig kunne være menneskeskapt uten å ha grunnlag i den faktiske historien.

Selv om de som nevnt ovenfor både bruker og kritiserer kirkefedrene, er de første kristne tenkerne i heftet *Bør du tro på treenighetslæren?* utelukkende brukt for å bygge opp under vitnenes eget syn. Her siterer de Tertullian og flere andre av kirkefedrene for å vise at de ikke anerkjente Jesus som den allmektige Gud, og at de ikke tenkte trinitarisk om Gud. De støtter seg også på flere kirkehistorikere som hevder at treenighetslæren slik vi finner den i bekjennelsesskriftene var totalt ukjent for de førnikenske kirkefedrene.<sup>246</sup> Dette er litt for enkelt å si. De har rett i at mange av de førnikenske fedrene tenkte at Jesus var underordnet Faderen hva gjaldt grad av guddommelighet. Dette betyr ikke nødvendigvis at treenighetstanken var ukjent.

Blant flere kirkefedre de siterer skal jeg her ta for meg Tertullian og Justin Martyr, og jeg skal vise hvor selektive de er i forhold til hvilke setninger de velger å gjengi. I forhold til Tertullian nevnes bare at Jesus er underordnet Faderen, og at det var en tid Gud var alene.<sup>247</sup> I dette heftet nevner de ikke at Tertullian kaller Jesus både Gud og menneske, og at han om

---

<sup>242</sup> Hjort 2003, s. 208-209.

<sup>243</sup> «Vakktårnet» 15.05.2002, s. 31.

<sup>244</sup> Skarsaune 1988, s. 13-18.

<sup>245</sup> Tertullian, *On the Flesh of Christ*. Engelsk oversettelse i *Ante-Nicene Fathers*, vol 3, s. 525.

<sup>246</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 7.

<sup>247</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 7.

guddommen sier «[...] He is one God, from whom these degrees and forms and aspects are reckoned, under the name of the Father, and of the Son, and of the Holy Ghost».<sup>248</sup> I forhold til sitatet om at det var en tid Gud var alene, er dette løsrevet fra sammenhengen. Etter denne setningen skriver Tertullian nemlig at dette betydde at det ikke fantes noe eller noen *utenfor* Gud. Like fullt innehadde Gud sin fornuft, sin λόγος, og denne har han alltid hatt. Tertullian koblet som vi har sett λόγος til Jesus, og presiserer derfor den siterte setningen med:

[...] even then before the creation of the universe God was not alone, since He had within Himself both Reason, and, inherent in Reason, His Word, which He made second to Himself by agitating it within Himself.<sup>249</sup>

Likedan er sitatbruken i avsnittet om Justin Martyr. Vitnene hevder at han:

[...] omtalte Jesus i hans førmenneskelige tilværelse som en skapt engel, som «en annen enn den Gud som skapte alle ting». Han sa at Jesus var underordnet Gud og «aldri [gjorde] noe uten det som universets Skaper ville at han skulle gjøre og si».<sup>250</sup>

Dette danner et ufullstendig bilde av Justins gudsbilde og kristologi. Som vi har sett er det riktig at Justin tenkte Sønnen som underordnet Faderen, men Jesus er ingensteds i Justins forfatterskap omtalt som en «skapt engel». Riktignok omtales han som en engel, men det er Jehovas vitners tolkning at dette må bety at han er en skapning. Når Justin omtaler Jesus som en engel er det utelukkende for å forklare hans rolle som budbringer til menneskene i Det gamle testamente. I samme henseende som han kalles engel, blir han også kalt Gud, og han sies å være født av Gud før all skapning.<sup>251</sup> Det er blitt diskutert hvorvidt Justin tenkte λόγος som en egen guddommelig person fra evighet av, eller om den tenkes som en av Guds egenskaper som ble en egen person rett før skapelsen av universet.<sup>252</sup> Men det synes klart at Justin ikke anså Sønnen som en skapning, men som Guds enestefødte.

Nok en sak er verdt å ta med i forhold til vitnenes kildebruk og sitater. Midt i avsnittet deres om hva de førnikenske kirkefedrene lærte, har de plassert en rubrikk med et sitat fra Edmund

---

<sup>248</sup> Tertullian, *Against Praxeas*. Engelsk oversettelse i *Ante-Nicene Fathers*, vol 3, s. 598.

<sup>249</sup> Tertullian, *Against Praxeas*. Engelsk oversettelse i *Ante-Nicene Fathers*, vol 3, s. 600-601.

<sup>250</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 7.

<sup>251</sup> Justin Martyr, *Dialogue with Trypho*. Engelsk oversettelse i *Ante-Nicene Fathers*, vol 1, s. 263-264.

<sup>252</sup> Fortman 1972, *The Triune God – A Historical Study og the Doctrine of the Trinity*, s. 45-46.

J. Fortmans bok *The Triune God*. Setningen lyder som følger: «Det er ikke noe som viser at noen av de hellige skribenter engang antok at det eksisterte en [treenighet] i guddommen».<sup>253</sup> Når sitatet er plassert i denne konteksten, virker det som om vitnene setter likhetstegn mellom «de hellige skribenter» og de førnikenske kirkefedrene. Leser en imidlertid Fortmans bok, oppdager en at setningen er hentet ut fra et kapittel om de gammeltestamentlige forfatterne. Ordene de har satt som «treenighet» i klamme er dessuten «a divine paternity and filiation».<sup>254</sup> Det kan best oversettes med «guddommelig farskap» og «familieforhold». Dette betegner ikke nødvendigvis det samme, og det virker villedende på leseren når de bytter ut disse ordene med ordet «treenighet». Både innsettingen av ordet treenighet og det faktum at sitatet er tatt helt ut av sin sammenheng vitner om uredelig kildebruk. Dette virker svekkende på argumentasjonens holdbarhet.<sup>255</sup>

Videre hevder vitnene at Nikea-bekjennelsen representerte noe helt nytt i teologien, og at den utelukkende var et resultat av Konstantins ønske om fred i riket. Bekjennelsen ble underskrevet av samtlige biskoper, bortsett fra to stykker. Mange skrev imidlertid under mot sin egen vilje, i frykt for keiseren. Det at Konstantin hadde begunstiget biskopene med rikdom og anerkjennelse, gjorde også at han kunne både påvirke og diktere gangen under møtet.<sup>256</sup>

Dette er et meget unyansert bilde av kirkemøtet i Nikea. Det er riktig at Konstantin ønsket fred i riket, og at han derfor innkalte til et møte for å forene partene som var splittet i spørsmålet om Jesus var født eller skapt. Det er også sant at han var med å innføre begrepet *homoousios*, som betydde at Jesus var *av samme vesen* som Faderen. Dette betyr imidlertid verken at læren som ble uttrykt var ny, eller at det nødvendigvis var Konstantin som bestemte hva som skulle godkjennes og ikke.

I utgangspunktet mente Konstantin at hele diskusjonen befant seg over menneskets fatteevne, og at den førte med seg en unødvendig splittelse i kirken. For biskopene var imidlertid den rette lære viktigere enn teologisk enighet. Derfor synes ikke keiserens og biskopenes interesser å være sammenfallende. Selv om de anti-arianske biskopene vel brukte politiske

---

<sup>253</sup> *Bør du tro på treenighetslæren*, s. 7.

<sup>254</sup> Fortman 1972, s. 4.

<sup>255</sup> Øystein Johnson har også påpekt bruken av dette sitatet i sin bok *Samfunnet med Jesus – For deg? Til et Jehovas vitne og andre åndelig søkende*, og kaller det redaksjonell manipulering (2011, s. 109). Reidar Hvalvik kommer også med andre eksempler på uredelig sitering i 1990, s. 148-150.

<sup>256</sup> *Vakttårnet* 01.11.2009 s. 7 og 15.01.2012 s. 6-7.

maktmidler for å fremme sin sak, betyr ikke det at teologien ikke var hovedmålet. Ved at begrepet *homoousios* ble tatt inn i bekjennelsen, og at dermed arianerne ble definert utenfor, bekrefter nettopp at det var biskopene som fikk viljen sin, og ikke Konstantin som ønsket enighet.<sup>257</sup>

Nå er nok bildet mer sammensatt enn dette, og en må også ta med i betraktningen at Konstantins hoffbiskop Ossius sannsynligvis påvirket Konstantins rolle under kirkemøtet. Like fullt peker blant andre Oskar Skarsaune på at mennene bak Nikea-bekjennelsen utgjorde de konservative tradisjonelistene, og at dermed Nikea-bekjennelsen viderefører kristologien som har vært implisitt til stede i visdomskristologien fra tidligere i kirkehistorien. Innføringen av *homoousios*-begrepet betegner da i sak en presisering, snarere enn en nytolkning, av tidligere kristologiske bekjennelser. Skarsaune nevner også at han er enig med Adolf von Harnack når han sier at det tvert i mot var arianerne som representerte en ny lære. Arius sitt skille mellom Guds egen *λόγος* og Jesus som *λόγος* var en lære uten paralleller hos tidligere teologer. Det samme gjaldt hans avvisning av all vesenslikhet mellom Faderen og Sønnen.<sup>258</sup> Andre har også påpekt at Arius sitt gudsbilde var svært preget av datidens neoplatonisme.<sup>259</sup>

Som vi har sett hadde påvirkningen fra filosofien blant annet gitt utslag i subordinasjonslæren, som sa at Sønnen var mindre guddommelig enn Faderen. Derfor mente en at det var Sønnen som hadde vist seg på jorden på gammeltestamentlig tid, og ikke Faderen. Nikea-bekjennelsen, som sa at Sønnen var av samme vesen som Faderen, markerte derfor en sterk front mot det filosofiske gudsbilde. Inkarnasjonen var umulig på filosofenes premisser. Det var i følge dem umulig at Gud selv ble menneske og steg ned på jorden. Inkarnasjonstanken vokste frem i kirken på grunn av det bibelske vitnesbyrd som forbandt Jesus med Visdommen, og var ikke et resultat av en teologisk og filosofisk symbiose. Den vokste heller frem på tross av denne symbiosen.<sup>260</sup> Samtidig holdt kirken fortsatt fast ved at Gud er én selv om det er tre personer. Slik hadde en fortsatt et klart skille i forhold til hedenske triade-religioner.<sup>261</sup>

---

<sup>257</sup> Skarsaune 2001, s. 98, 103-105.

<sup>258</sup> Skarsaune 1988, s. 94, 98 og 2001, s. 107, 110.

<sup>259</sup> Kelly 2003, *Early Christian Doctrines*, s. 231.

<sup>260</sup> Skarsaune 2001, s. 17.

<sup>261</sup> Hvalvik påpeker at sammenkoblingen mellom treenighetslæren og hedenske triader er uhistorisk og ren ønsketenkning fra vitnenes side. I alle triadene som vitnene nevner er det tale om tre separate guder som høres sammen på forskjellige måter. At de av og til kan illustreres på samme måte som den treenige Gud, trenger ikke å bety noe (1990, s. 123-124).

Å si at treenighetslæren, og Jesu plass i den, er et resultat av hedensk-filosofisk påvirkning er derfor altfor enkelt. Argumentasjonen svikter både i forhold til forståelsen av antikkens filosofiske gudsbilde, bruken og kritikken av kirkefedrene, samt i gjengivelsen av hva som hendte i Nikea i år 325. e.kr. Selv om vitnene har noen gode poenger, kan argumentasjonen samlet sett ikke sies å være holdbar.

#### **4.2.4. Treenighetslærens uforståelighet**

Enda et aspekt som er verdt å ta en nærmere kikk på er vitnenes kritikk av treenighetslærens uforståelighet. Dette har sammenheng med vitnenes positive syn på fornuften, og i både kapittel 4.2.1. og 4.2.2. så vi at vitnene brukte fornuftsargumenter til inntekt for sitt syn. Jehovas vitner har utvilsomt rett i at Treenigheten er vanskelig å forstå fullt ut, og at det er vanskelig for mennesker å forstå at både Jesus og Faderen er Gud når det bare finnes én allmektig Gud. Vitnene hevder som nevnt at det er ulogisk at Jesus kan være både Gud og Guds Sønn.<sup>262</sup>

Derfor vil jeg si at å plassere Jesus utenfor den allmektige guddommen er koherent med vitnenes fornuftsmessige tilnærming til spørsmålet om Jesu guddommelige natur. Alt er imidlertid ikke sagt med dette. Som argumentasjon mot Jesu plass i Treenigheten har dette nemlig begrenset verdi. For det første er ikke treenighetslæren selvmotsigende, selv om den er vanskelig å fatte med fornuften. Da er vi igjen inne på det vi tok opp i kapittel 4.2.1. Det at Jesus skjelner mellom seg selv og Faderen betyr ikke at Jesus ikke kan være Gud. Dette fordi treenighetslæren lærer at Gud er tre personer i én guddom, ikke at Jesus og Faderen er den samme personen.

For det andre er Bibelen klar på at Guds vesen er høyt hevet over menneskets forstand. Den lærer blant annet at Guds tanker er høyere enn menneskenes (Jes 55,9), at vi ikke kan forstå alt ved Gud (Job 36,26), at han har dybder som trenger Ånden for å bli utforsket fullt ut (Job 11,7, 1. Kor 2,10),<sup>263</sup> og den taler om Guds hellige hemmelighet som er Kristus (Kol 2,2).<sup>264</sup>

---

<sup>262</sup> *Vakttårnet* 01.04.2009, s. 18, *Våkn opp!* 03.2006, s. 12.

<sup>263</sup> Hvalvik nevner disse og flere bibelvers i 1990, s. 122-123.

Dermed er det ikke gitt at Gud kan fattes fullt ut av mennesker. Vitnene viser i denne sammenhengen til 1. Kor 14,33 som sier at Gud ikke er «en forvirringens Gud», og hevder at treenighetslæren hindrer folk i å kjenne Gud.<sup>265</sup> Sett i sammenheng med bibelversene vi nevnte ovenfor synes imidlertid ikke dette skriftstedet å forklare at Gud ikke kan være treenig, eller at han skal kunne forstås fullt ut.

Derfor kan jeg si at vitnenes argumenter mot treenighetslærens uforståelighet ikke er holdbare, selv om de stemmer overens med kristologien for øvrig. For det første er ikke alltid argumentene relevante, for det andre er det ikke en klart uttrykt bibelsk lære at Gud skal kunne forstås av menneskelig fornuft.

### **4.3. Kristologien og resten av vitnenes læresystem**

Som nevnt i metodekapitlet er jeg i en kritisk-immanent analyse nødt til å se hvordan kristologien er knyttet sammen med resten av Jehovas vitners lære, og drøfte hvorvidt kristologien motsier andre aspekter ved det organisasjonen lærer. Jeg har allerede drøftet kristologien i forhold til skriftsynet og den positive holdningen til fornuften, og vil senere i avhandlingen komme inn på kristologien i forhold til gudsbildet. I dette kapitlet vil jeg imidlertid se nærmere på kristologien i forhold til frelseslæren og læren om det skapte.

#### **4.3.1. Kristologien og soteriologien**

Når jeg skal vurdere hvorvidt kristologien stemmer overens med Jehovas vitners soteriologi, er det viktig å huske på at Jesus var i sin jordiske fase da hans liv ble gitt som løsepenge. Spørsmålet blir altså hvor godt tanken om Jesus som bare et menneske henger sammen med frelseslæren. Som vi har sett legger vitnene vekt på Jesus som den andre Adam, og det er Adams synder, og virkningene av disse, Jesus sonet for da han døde på korset. Han betalte

---

<sup>264</sup> Ny Verden-oversettelsen har oversatt τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ med *Guds hellige hemmelighet*, mens andre oversettelser har skrevet *Guds mysterium*. Walter Martin har stilt spørsmålsteget ved den saklige forskjellen på de to begrepene i 2003 (Zacharias ed.), *The Kingdom of the Cults*, s. 85.

<sup>265</sup> F. eks. *Vakttårnet* 01.11.2013, s. 5. Her henviser de til Det Danske Bibelselskabs oversettelse fra 1992. I Ny Verden-oversettelsen står det imidlertid: «For Gud er ikke en uordens Gud, men en freds Gud». Andre steder bruker de denne oversettelsen for å begrunne at Jehovas folk må være et organisert folk (*Resonner ut fra skriftene*, s. 306-307.)

tilbake Adams gjeld, som han hadde påført menneskeheten, til Jehova, slik at Adams slekt ikke skulle være tynget av denne gjelden.<sup>266</sup>

Dersom Jesu løsepenge utelukkende innebar å betale for Adams synder, virker Jesu menneskelighet å være tilstrekkelig. Da kan en forstå vitnenes henvisning til sjel-for-sjel prinsippet. Så langt virker derfor forholdet mellom kristologien og soteriologien å være koherent. Det jeg da blir nødt til å undersøke videre er om denne forsoningslæren kan forsvares ut fra Bibelen.

Det er sant at Jesus blir kalt et motstykke til Adam, og at mens Adams synd førte til død, fører Jesu frelsesgjerning til liv (Rom 5,12-21, 1. Kor 15,22). Like fullt synes Bibelen å være tydelig på at det er hele verdens, og alle menneskers, synder som ble forsonet ved Jesu død. Altså ikke bare Adams synder.<sup>267</sup> Som eksempler på bibelvers kan vi først nevne Døperen Johannes sine ord om Jesus i Joh 1,29: «Se, Guds Lam, som tar bort verdens synd». Følgende står det i 1. Joh 2,2: «[O]g han er et sonoffer for våre synder, og ikke bare for våre, men også for hele verdens». Her er det tydelig at Jesus tar bort hele verdens synder, altså alle menneskers synder. Han begrenser seg ikke til ett menneskes syndefall. Videre kan vi lese i 2. Kor 5,14-15,18-19 at:

[F]or Kristi kjærlighet tvinger oss, for slik har vi dømt: at én døde for alle; altså hadde alle dødd; og han døde for alle, for at de som lever, ikke lenger skal leve for seg selv, men for ham som døde for dem og ble oppreist. [...] Men alt er fra Gud, som forlikte oss med seg selv ved Kristus og gav oss forlikelsens tjeneste, nemlig å gjøre kjent at Gud ved Kristus forlikte en verden med seg selv, i det han ikke tilregnet dem deres overtredelser, og han overgav ordet om forlikelsen til oss.

Jeg kan også nevne Matt 20,28 som sier at Jesus ga «[...] sin sjel som en løsepenge i bytte for mange», og at han «[...] skulle smake døden for hvert menneske (Heb 2,9)».

Når Gud forliker verden med seg selv, betyr det at alle verdens synder blir forlikt, og at Jesus døde for alle menneskers skyld. Skal en ta disse bibelversene på alvor blir det vanskelig å si at Jesu død utelukkende var et middel for å betale tilbake det Adam mistet, eller å åpne for

---

<sup>266</sup> *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 12-13.

<sup>267</sup> Sejergaard kommenterer dette i 2001, *Jehova eller Jesus*, s. 37.

muligheten til å vinne samme stilling som Adam hadde før syndefallet. Han døde ikke bare til beste for alle mennesker, men for alle menneskers synd og skyld.

Spørsmålet da blir hvorvidt det er tilstrekkelig med ett menneskeliv som løsepenge dersom alle menneskers synder skal forsones, slik Bibelen forteller oss. Da er vi inne på et av ankepunktene som ble fremholdt mot arianismen. Blant andre hevdet Athanasius at ingen skapning kan redde andre skapninger. Derfor måtte Jesus være Gud, siden han kjøpte fri den skapte menneskeheten. Det var også umulig for et menneske å sørge for at andre mennesker skulle vinne evig liv.<sup>268</sup>

Dette virker å samsvare med tankegangen i Salme 49,7-8,15<sup>269</sup>:

[I]kke én av dem kan på noen måte løskjøre en bror eller gi ham en løsepenge for ham (og løskjøpelsesprisen for deres sjel er så høy at den har opphørt til uavgrenset tid) [...] Men Gud selv skal løskjøre min sjel fra Sjeols hånd, for han skal ta imot meg. *Sela.*»

Her står det at prisen for å løskjøre en bror er så høy at ingen kan gjøre det utenom Gud. Jehovas vitner vil da vise til disse versene og si at det var Jehova som tilveiebrakte løsepengen Jesus, og at han slik oppfylte det strenge kravet ved å gi sin egen Sønns liv.<sup>270</sup>

Vitnene vil imidlertid likevel få problemer med forsoningen. For dersom alle menneskers synder ble forsonet ved Jesu død, er det ikke tilstrekkelig at Jesus utelukkende var et menneske. Det vil ikke passe sammen med sjel-for-sjel-prinsippet. Derfor ser det ut til at Jesus måtte være noe mer enn et menneske, også når han var på jorden.

Vitnene vil da kunne hevde at alle menneskers synder er en direkte konsekvens av Adams syndefall, og at Jesus ved sin død slik kunne sone alle menneskers synder ved å ta bort effekten av arvesynden. Skal en tenke slik har en to valg. Den første muligheten er å tenke deterministisk. Alle menneskers synder følger med nødvendighet av Adams synd. Dersom en

---

<sup>268</sup> McGrath 1998, s. 49-50, Hägglund 1956, s. 58.

<sup>269</sup> Vers 8-9 og 16 i Bibelen 2011 og de fleste andre oversettelser. Dette fordi Ny Verden-oversettelsen har overskrift *før* vers 1, mens de andre oversettelsene har overskriften *som* vers 1. Oversettelsen lyder også litt annerledes i Bibelen 2011.

<sup>270</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2, s. 222, Nærm deg Jehova, s. 143-144.*



skal tenke konsekvent vil dette innebære at menneskene i dag ikke kan holdes ansvarlig for sine synder. Dette fordi alle synder er en direkte konsekvens av Adams synd, og slik har en grad av forutbestemthet i seg.

Den andre muligheten, som ligger nærmest det Jehovas vitner tenker, er at Jesus kan frigjøre menneskene fra arvesynden, og at det er menneskenes oppgave å vise at de tar i mot dette tilbudet. Vitnene sammenligner i dette henseendet arvesynden med en arvelig sykdom som en kan frigjøres fra.<sup>271</sup> Dette kan være en langvarig prosess, og for den store skare skal dette først virkeliggjøres i tusenårsriket. For de 144.000 derimot gjelder frigjørelsen allerede fra pinsedagen i år 33.<sup>272</sup>

Dette får imidlertid fort den følge at de kristne, i hvert fall de 144.000, blir frelst ved gjerninger. Dersom Jesus utelukkende døde for å ta bort arvesynden, vil ens trosgjerninger etter dette vise om en er fri fra synden, og om en slik er verdig til et evig liv. En er nødt til å ta avgjørelsen og innfri Guds krav.<sup>273</sup>

Her er imidlertid vitnenes argumentasjon ikke konsistent. I og med at Jesu død åpner muligheten for evig liv, og menneskene må vise at de benytter seg av sjansen, ville konsekvensen vært at en er nødt til å leve et plettfritt liv etter denne avgjørelsen. Det som skulle forsones er allerede blitt forsonet, og en kan da spørre om det er mer igjen av forsoningens kraft. Dette fordi løsepenge bare svarte til Adams synd, eller effekten av arvesynden. Når denne er borte, skal en i prinsippet ha mulighet til å leve et liv uten synd.

Vitnene vil imidlertid ikke dra det så langt, og sier at Jehova fortsatt kan tilgi menneskers daglige synder viss de angret oppriktig.<sup>274</sup> Da vil de igjen få problemet med at løsepenge Jesus da nødvendigvis må innbefatte mer enn den direkte konsekvensen av Adams synd. En mulig løsning ville vært å hevde at Jesu offer innbefattet en helbredelsesprosess, og ikke en frigjørelse, fra arvesynden. Selv om deler av læren, som at den store skare skal frigjøres fra all

---

<sup>271</sup> *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 12.

<sup>272</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1*, s. 1239.

<sup>273</sup> *Vakttårnet* 01.06.2002, s. 12.

<sup>274</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 2*, s. 1084, *Vakttårnet* 15.11.2012, s. 25.

synd i tusenårsriket,<sup>275</sup> peker i retning av denne forståelsen, er vitnene ellers i sin litteratur klare på at Jesus ved sin død betalte for en utfrielse fra arvesynden.<sup>276</sup>

På grunn av dette og det ovenstående virker tanken om Jesus som bare et menneske å være problematisk. I forhold til hva vitnene lærer om forsoningen er det en indre sammenheng, og derfor koherent. Problemet dukker imidlertid opp når en undersøker om forsoningslæren har bibelsk grunnlag. Når begrunnelsen for denne er tynn, og i tillegg sprikende og inkonsistent, påvirker det koherensen også i forhold til kristologien.

#### **4.3.2. Jesus og skapningen**

Vitnene skiller som vi har sett skarpt mellom Skaperen og skapningen. Selv om Jesus er den fremste av alle skapninger, og den eneste som er skapt av Jehova direkte, faller han innunder kategorien skapning. Jeg må derfor vurdere om Jesus, slik han fremstår i vitnenes lære, sammenfaller med hva de ellers lærer om det skapte. Etterpå skal jeg se på noen bibelsteder der dette forholdet fremstår problematisk. Da skal jeg først se hva Bibelen lærer om forholdet mellom Sønnen og englene, før jeg diskuterer hvorvidt en kan forsvare ut i fra Skriften å be til Jesus samt å ha ham som objekt for tilbedelse.

Et viktig anliggende for vitnene er nemlig at det utelukkende er Skaperen som skal tilbes. All tilbedelse av noe av det skapte er avgudsdyrkelse. Jesus kan derfor ikke tilbes, og dette er vitnene klare på. Vi kan vise Jesus ære i takknemlighet for den viktige oppgaven han utførte på jorden, men det er kun Jehova som skal tilbes, og som vi skal rette bønnene våre til.<sup>277</sup> Slik virker vitnene å ta konsekvensen av at Sønnen er en skapning, og foreløpig kan vi si at det er sammenheng mellom vitnenes kristologi og læren om det skapte.

Jeg vil nå undersøke noen bibelsteder der Jesus synes å bli plassert utenfor kategorien for det skapte. Det første stedet er Hebreerbrevets første kapittel som taler om forholdet mellom Kristus og englene, altså de andre av Jehovas åndesønner. Her står det i vers 5 og 7-8:

---

<sup>275</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 1239.*

<sup>276</sup> *Vakttårnet* 15.06.2011, s. 12, 15.03.2006, s. 8.

<sup>277</sup> *Våk opp!* 08.04.2000, s. 26-27, *Vakttårnet* 01.01.2005, s 31.

Til hvem av englene har han [Jehova] for eksempel noen gang sagt: «Du er min sønn; jeg er i dag blitt din far»? Og igjen: «Jeg skal bli hans far, og han skal bli min sønn»? [...] Dessuten sier han om englene: «Og han gjør sine engler til ånder og sine offentlige tjenere til en flammende ild.» Men om Sønnen: «Gud er din trone for evig og alltid, og ditt rikes septer er rettskaffenhets septer.»

Videre står det i kapittel 2,5: «For det er ikke under engler han har lagt den kommende bebodde jord, som vi taler om». Her plasseres Jesus tydelig i en annen kategori enn englene. Det kan vanskelig forklares på en annen måte enn at det er en vesensforskjell mellom Jesus og englene.<sup>278</sup> Det er selvsagt mulig å hevde at Jesus kan være noe annet enn englene, samtidig som han tilhører skaperverket. Dette gjør imidlertid ikke vitnene da de understreker at Sønnen er en engel, nærmere bestemt erkeengelen Mikael. Skillet mellom Sønnen og englene synes således å være en indikasjon på at Jesus er noe annet enn en skapning.

Vi må også innom spørsmålet hvorvidt det er riktig å tilbe Jesus. Som jeg har nevnt tidligere mener vitnene at Jehova er den eneste som skal motta vår tilbedelse, og all tilbedelse av skaperverket er avgudsdyrkelse. Vitnene påpeker som nevnt at προσκυνέω, som stort sett oversettes med «å tilbe», også kan ha andre betydninger.<sup>279</sup> Når de møter dette verbet med Jesus som objekt, oversetter de det som vi har sett konsekvent «å bøye seg ærbødig for», mens de velger «å tilbe» når Jehova er objekt.<sup>280</sup> Oversettelsesvalget i disse versene kan som nevnt diskuteres, og det virker svært selektivt. Det er også problematisk at de ikke holder seg til det konkordante oversettelsesprinsippet. Like fullt er de konsekvente i forhold til at skapningen Jesus ikke skal tilbes.

Det er imidlertid uansett et problem at vitnene tilsynelatende ser bort fra tekster der mennesker eller engler nekter å la seg tilbe (Apg 10,25-26, Åp 19,10, 22,8-9).<sup>281</sup> I Apostlenes gjerninger 10 møter vi Kornelius som bøyer seg ærbødig for Peter, hvorpå Peter ber ham reise seg opp igjen siden han også kun er et menneske. Peter opplever at Kornelius bøyer seg ned for ham som en tilbedelseshandling. Derfor er det grunn til å stille spørsmålstegn ved den saklige forskjellen mellom «å tilbe» og «å bøye seg ærbødig for». Det er ingenting i Heb 1,6

---

<sup>278</sup> Richard Bauckham kaller det en kvalitativ forskjell i 1998, *God Crucified – Monotheism and Christology in The New Testament*, s. 33.

<sup>279</sup> Jf. kapittel 3.1.1. og 4.1.1.

<sup>280</sup> *Våkn opp!* 08.04.2000, s. 26-27.

<sup>281</sup> Disse versene er også kommentert i Hoekema 1963, s. 340.

som tyder på at Jesus skal reagere på samme måte som Peter når alle englene skal bøye seg ærbødig for ham. Vitnene vil som nevnt hevde at dette ikke er en tilbedelseshandling, men da må de i tilfelle også hevde at Peter misforstod meningen bak Kornelius sin handling. Jeg har ikke funnet at de kommenterer dette noen steder.

Videre skal vi se nærmere på noen tekster der Jesus omtales som personen bønn rettes til. Særlig viktig er da Stefanus sin bønn til Jesus rett før han ble steinet: «Herre Jesus, ta imot min ånd» (Apg 7,59)<sup>282</sup> og Johannes sin bønn i åpenbaringen: «Amen! Kom, Herre Jesus» (Åp 22,20). Her har vitnene to ankepunkter. Det første er at det ikke trenger å være tale om bønn, og de sier at de kan oversette ordet ἐπικάλειω med «kom med en inntrengende anmodning» eller «påkalte».<sup>283</sup>

Det andre er at begge disse situasjonene var særtilfeller. Dette prøver de å forklare i en utgave av *Vakttårnet*:

Hva var det som tilskyndte Stefanus til å komme med en slik anmodning? Ifølge Apostlenes gjerninger 7,55-56 var Stefanus «full av hellig ånd og stirret inn i himmelen og fikk se Guds herlighet og Jesus stå ved Guds høyre hånd». Under normale forhold ville Stefanus ha rettet sin anmodning til Jehova, i Jesu navn. Men da Stefanus så et syn av den oppstandne Jesus, følte han seg tydeligvis fri til å henvende seg til Jesus direkte ved å si: «Herre Jesus, ta imot min ånd.»<sup>284</sup>

Det samme gjelder Johannes sin bønn. I begge disse tilfellene var bønnen, eller påkallelsen, en spontan reaksjon på synet av Sønnen ved Guds høyre hånd. Vitnene hevder det var tydelig at de ikke regnet Jesus som Gud siden han stod ved Jehovas høyre hånd, og at påkallelsen av Jesus derfor ikke var en bønn.<sup>285</sup>

Det er flere grunner til at denne argumentasjonen ikke er holdbar. For det første er holdningen til at Jesus ikke kan bes til forutinntatt. Argumentet er at siden Jesus er en skapning, kan han

---

<sup>282</sup> Vers 60 er et av stedene Ny Verden-oversettelsen har satt inn «Jehova» for «Herre». Hos dem er derfor anmodningen i vers 59 rettet mot Herren Jesus, mens bønnen i vers 60 er rettet mot Jehova.

<sup>283</sup> *Vakttårnet* 01.01.2005, s. 31.

<sup>284</sup> *Vakttårnet* 01.01.2005, s. 31.

<sup>285</sup> *Vakttårnet* 01.01.2005, s. 31, *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 349-350.

ikke bes til. Siden bønner ikke kan rettes til ham, må steder der dette skjer forstås på en annen måte. Her overprøver teologien Bibelens egne ord.

For det andre forutsetter de en forskjell på bønn og inntrengende anmodning eller påkallelse. I sak betegner dette det samme. I følge Jehovas vitner kjennetegnes bønn ved «[...] hengivenhet, tillit, respekt og en følelse av avhengighet av den man ber til».<sup>286</sup> Begge de to anmodningene ovenfor ser, etter disse kjennetegnene, i form ut som bønner. Selv om vitnene mener at bønn også kan rettes til mennesker, men at det ikke da er i religiøs forstand,<sup>287</sup> er det vanskelig å finne gode begrunnelser for at disse var noe annet enn religiøse bønner. I tillegg kan vi nevne at de første menighetene brukte å påkalle Jesu navn (1. Kor 1,2) og at de kristne skal lovprise ham (Åp 5,11-12).<sup>288</sup> Både påkallelse og lovprisning er også viktige ingredienser i rette bønner,<sup>289</sup> og kan være med på å antyde at bønn til Jesus var vanlig praksis i urkirken.<sup>290</sup>

I Jehovas vitners lære plasseres Jesus konsekvent i skapningskategorien. Dette byr imidlertid på problemer i møte med visse bibeltekster. Dette gjelder både i hebreerbrevets første kapittel der forfatteren skiller sterkt mellom Jesus og englene, og stedene der Jesus enten er objekt for tilbedelse eller personen man retter bønner til. I tilbedelsestekstene må vitnene bryte med sitt konkordante oversettelsesprinsipp for å holde Jesus innenfor skapningskategorien, og de ser bort i fra at andre mennesker og engler nekter å la seg tilbe. I tekstene der det tilsynelatende rettes bønner til Jesus må de omdefinere begrepet bønn, samt ty til argumenter som sier dette var særtilfeller. Samlet sett svekker disse aspektene vitnenes argumentasjon for at Jesus er en skapning, og går derfor ut over koherensen i kristologien.

---

<sup>286</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 349.*

<sup>287</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter, bd. 1, s. 349.*

<sup>288</sup> Vitnene kaller lovsangen i disse versene for lovprisning av Jesus, selv om de understreker at den er til Jehovas ære (*Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær!, s. 88*).

<sup>289</sup> *Vakttårnet* 15.11.2013, s. 3-4.

<sup>290</sup> Øystein Johnson påpeker dette i 2011, s. 76-78.

## 4.4. Problematiske sider ved kristologien

I dette kapitlet skal jeg ta for meg sider ved Jehovas vitners kristologi som er problematiske. Da kan det enten være at de ikke samstemmer med Bibelens vitnesbyrd, eller at de får problematiske konsekvenser for resten av læren.

### 4.4.1. Forholdet mellom Guds Sønnns tre faser

Et av problemene ved vitnenes kristologi er den tilsynelatende diskontinuiteten mellom Jesu tre livsfaser. Her skal jeg se hva denne diskontinuiteten innebærer, samt drøfte hvorvidt den har bibelsk grunnlag. Jeg vil også vise hvilke teologiske implikasjoner dette synet medfører.

Da Jesus ble født som menneske var dette et resultat av at Jehova overførte erkeengelen Mikael's livskraft og personlighetsmønster fra himmelen til Marias morsliv.<sup>291</sup> Om livskraften lærer vitnene at dette er den upersonlige kraften som gir liv til en sjel. Sjelen er selve personen, eller livet som denne personen. Livskraften, eller ånden, kan ikke tenke, men gir liv til kroppen på samme måte som et batteri gir «liv» til en radio.<sup>292</sup>

Selv om vitnene kan si at erkeengelen Mikael var Jesus i sin førmenneskelige fase, antyder denne forståelsen av livskraften at mennesket Jesus og Mikael ikke er identiske. Derfor blir det vanskelig å hevde at den preeksistente Sønnen er den samme personen som mennesket Jesus. Det eneste de har felles er den upersonlige livskraften. Jesu sjel, som er det som blir gjort levende av livskraften, er helt og holdent menneskelig, og har ikke noe vesensmessig felles med Guds åndelige Sønn som har vært i himmelen. Dette kan vitnene forsvare ut fra sin forståelse av Johannes 1,14 som sier at Ordet *ble* menneske, hvilket innebærer en forandring i

---

<sup>291</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 257-258. Den samme hendelsen er også beskrevet i *Hva er det Bibelen egentlig lærer?* Der er «livskraft og personlighetsmønster» byttet ut med «liv», og det står at Jehova overførte sin førstefødte Sønnns liv til Marias morsliv (s. 42). Dette er en senere publikasjon enn *Resonner ut fra Skriftene*. Spørsmålet melder seg da hvorvidt de har gått bort fra læren om at det utelukkende var Sønnens livskraft som kom til jorden, altså om «liv» her betegner det samme som «sjel». Dette kommenterer de ikke noen steder. De fremholder derimot fortsatt at det ble foretatt en endring i Sønnens natur, og har et sterkt fokus på Jesu menneskeliv i motsetning til hans liv som åndeskapning. I tillegg nevner de ingen steder at det var personen Mikael, eller åndeskapningen Jesus, som ga sitt liv som løsepenge. Av disse grunnene er det rimelig å anta at denne læren fortsatt er gjeldende.

<sup>292</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 208-211.

naturen.<sup>293</sup> Når Jesus fortsatt er Guds Ord på jorden, er det som nevnt utelukkende i funksjon av å være Guds talerør.<sup>294</sup>

På samme måte gjennomgikk Sønnen en naturendring ved sin åndelige oppstandelse. Ved sin død ga Jesus avkall på sin sjel, eller sitt liv som menneske. Dette fikk han heller ikke tilbake etter oppstandelsen. En nødvendig følge av dette vil være at menneskepersonen Jesus opphørte å eksistere. Jehova ga livskraften tilbake til Jesus, og ga ham et åndelig legeme slik at han igjen ble en åndeperson. Hans menneskelighet var imidlertid nå gått tapt, og han gjenopptok sin stilling som erkeengelen Mikael.<sup>295</sup>

Jeg kan derfor konkludere med at det er en diskontinuitet mellom Guds Sønns tre faser. Det synes ikke å være noen forbindelse mellom Jesu guddommelige og hans menneskelige natur, og han innehar aldri disse to samtidig. Personen og mennesket Jesus kan heller ikke være den samme som åndepersonen Mikael.<sup>296</sup>

Dette er de logiske konsekvensene av denne diskontinuiteten og faseforandringene. Hvorvidt vitnene faktisk kommer til de samme konklusjonene er imidlertid vanskeligere å fastslå. Enkelte steder taler de tydelig om at Jesus var den samme personen som han tidligere var, og nå er, i himmelen,<sup>297</sup> og at han kunne huske sin førmenneskelige tilværelse da han var på jorden.<sup>298</sup> Hvordan dette henger sammen med at han ga sin menneskelige sjel eller sitt menneskeliv som løsepenge, og hva naturendringene gjør med personen, er vanskeligere å finne ut av. Det er imidlertid et sentralt anliggende for dem at Jesu sjel ble gitt som løsepenge, og at sjel i denne sammenhengen betydde hans «liv som person».<sup>299</sup> Den eneste logiske konklusjonen blir dermed at mennesket Jesus var en annen person enn den før- og ettermenneskelige Jesus. Dette er den eneste måten en kan ha sammenheng mellom premisset, altså at det bare var Sønnens livskraft som kom til jorden, og konklusjonen. Her er ikke alltid vitnenes resonnement konsistente.

---

<sup>293</sup> *Våkn opp!*, 03.2006, s. 13.

<sup>294</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 510.

<sup>295</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 214-216, 298-299.

<sup>296</sup> Hoekema kommenterer også dette i 1986, s. 270-276.

<sup>297</sup> F.eks. i *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 1157.

<sup>298</sup> *Det største menneske som noen gang har levd*, pkt. 12.

<sup>299</sup> *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*, s. 209.

At Jesus gjennomgår endringer mellom de tre fasene er vitnene imidlertid klare på. Jeg må derfor undersøke hvorvidt det finnes bibelsk grunnlag for disse forandringene.

Jeg starter da med den første faseendringen. Den store utfordringen er hvem mennesket Jesus var i forhold til Guds åndelige Sønn. I Bibelen er det tydelig at Gud sendte sin enbårne Sønn til jorden, og det understrekes at Jesus er denne Sønnen (f.eks. Joh 3,16, Rom 8,3). Ut i fra disse tekstene er det ingenting som tilsier at den menneskelige og førmenneskelige Jesus ikke er den samme personen. Selv om han nå fikk en menneskelig natur, betyr ikke det at den guddommelige naturen ble borte. Det fremgår også tydelig fra Skriftens vitnesbyrd at Gud sendte hele sin Sønn til jorden, ikke bare hans upersonlige livskraft. Det nevnes heller ikke at det bare var Guds jordiske Sønn som døde på korset.<sup>300</sup> Når vitnene hevder dette, går de utover hva Bibelen selv sier om dette.

Vitnene må også ty til alternative forklaringer når de taler om Jesus etter oppstandelsen. Det er tydelig at Jesus har en annen type legeme etter oppstandelsen, siden han kan gå gjennom stengte dører (Joh 20,19). Like fullt er det klart at det er et fysisk, og ikke bare åndelig, legeme siden han kan spise, og fortsatt har naglesårene etter korsfestelsen (Luk 24,42, Joh 20,27). Jesus understreker til og med at han ikke bare var en ånd når han sier i Luk 24,39: «Se på hendene og føttene mine. Det er jeg. Ta på meg og se! En ånd har ikke kjøtt og bein, som dere ser at jeg har». Denne understrekingen antyder at han virkelig hadde en kropp av kjøtt og blod, og ikke bare var en åndeperson som hadde materialisert seg. Vitnene hevder derimot at denne understrekingen kun var for å vise disiplene at de ikke så syner.<sup>301</sup> Da leser imidlertid vitnene noe inn i teksten som ikke står der. Basert på det jeg har sett virker ikke denne læren å ha bibelsk grunnlag.

Disse faseendringene får også flere dyptgripende, teologiske konsekvenser. Jesu menneskelige sjel, eller hans liv som person, har lite til felles med den før- og ettermenneskelige åndepersonen Jesus. Dette impliserer som nevnt at mennesket Jesus var en ny person som startet å eksistere først i Marias morsliv. At Jehova sendte sin åndelige Sønn til

---

<sup>300</sup> Denne identifiseringen mellom den preeksistente Sønnen og Jesus har et enstemmig vitnesbyrd blant kirkefedrene i oldkirken (Kelly 2003, s. 138ff).

<sup>301</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 298.



jorden blir da en umulighet. Det vil også bety at åndeskapningen Mikael ikke eksisterte i tidsrommet Jesus levde som menneske.<sup>302</sup>

Et annet problem som dukker opp i kjølvannet av dette er at det var Jesu sjel som ble gitt som løsepenge da han døde. Det vil altså si at den preekssistente åndepersonen ikke døde på korset siden den ikke var en del av løsepengen. Vitnene vil kunne hevde at det ikke var nødvendig at Guds åndelige Sønn skulle dø, fordi Jesu menneskelighet var tilstrekkelig.<sup>303</sup> Like fullt dukker spørsmålet opp om hvorvidt Jesu død innebar noe som helst offer for denne Sønnen, bortsett fra at han opphørte å eksistere i 33 år. En konsekvens av dette vil være at Guds førstefødte av all skapning ikke er menneskenes frelser. Da forsvinner også meningen med at Jehova sendte akkurat sin enbårne Sønn til jorden.

Hvorvidt vitnene kommer til de samme teologiske konklusjonene er ikke like lett å få klarhet i. De hevder nemlig både at Jesus oppga sin sjel eller sitt liv som menneskepersonen Jesus, og at oppstandelsen innebærer at en person lever videre med sin unike identitet og hukommelse.<sup>304</sup> Dette vil også gjelde Jesus. Derfor kan jeg ikke se at vitnene tar konsekvensene av å si at bare Mikael's livskraft ble til mennesket Jesus, eller at Jesus oppga sitt liv som person. Siden det ikke er sammenheng mellom premisset og konklusjonen er denne delen av læren ikke koherent.

#### **4.4.2. Representasjonstanken**

Som vi har sett hevder vitnene at Jesus representerte Jehova. Derfor kunne Jesus innta rollen til Gud, og derfor kunne profetier om Jehova gå i oppfyllelse ved ham. Nå skal jeg drøfte holdbarheten i argumentene om at Jesus kun representerer sin Far, og se hvorfor denne tanken er problematisk. Da vil jeg særlig se på hvordan Jesus forstod seg selv og sin rolle, samt hvordan han ble opplevd av sine samtidige. I dette henseendet blir begrepet «jahvistisk kristologi» sentralt.

Dette begrepet skriver seg tilbake til en artikkel av Sverre Aalen i *Tidsskrift for Teologi og Kirke* i 1969. Aalen mener at Jesu selvbevissthet er av en slik art at han tillegger seg selv

---

<sup>302</sup> Hvalvik kommenterer også dette i 1990, s. 109-111.

<sup>303</sup> Jf. kapittel 4.3.1.

<sup>304</sup> *Resonner ut fra skriftene*, s. 297.

funksjoner som i Det gamle testamente er forbeholdt Gud selv. Dette deler han inn i tre kategorier; 1. Disiplenes forhold til Jesus er analogt med menneskers forhold til Gud i GT, 2. Jesus handler i roller som i følge GT tilkommer Gud, og 3. at disiplenes aktivitet er i kraft av Jesu jahvistiske selvbevissthet. Han sier også at: «Jesus oppfattet seg selv som en slags «dobbelgjenger» til Gud, Som Guds «annet jeg», alter ego».<sup>305</sup>

Disse uttalelsene, muligens med unntak av det siste sitatet, vil ikke Jehovas vitner være uenige i. Meningsforskjellene i forhold til andre kristne ligger i hva dette betyr for Jesu person. Vitnene vil hevde at dette underbygger påstanden om at Jesus var Jehovas representant på jorden, mens klassisk kristne vil si at dette vitner om Jesu del i guddommen.

Det første problemet vitnene vil få er hvordan Jesus opptrer i forhold til andre av Guds representanter. I de hebraiske og arameiske skrifter kunne både engler, prester og profeter representere Gud, og være hans talerør.<sup>306</sup> Men i motsetning til Jesus var de alltid tydelige på at det var Gud som talte, og at de selv ikke hadde noen autoritet i det de sa. En vanlig formulering av profetene var for eksempel: «Dette er hva Jehova har sagt».<sup>307</sup>

Slik opptrådte derimot ikke Jesus. Han stilte seg opp som autoritet ved siden av Loven og sa: «Men jeg sier dere».<sup>308</sup> Han utførte også mirakler, og tilga synder, i egen kraft, uten å si at Gud gjorde det gjennom ham (Mark 2,5-6, Luk 7,48-50). Jesus passer derfor her ikke inn i skjemaet for hva Guds representanter hadde makt og myndighet til ellers i Bibelen. Denne selvforståelsen indikerer dermed at han ikke utelukkende tenkte på seg selv som en representant, men som en som selv hadde myndighet.

Da kan selvsagt vitnene innvende og si at Jesus har fått all makt i himmelen og på jorden, og at han derfor kunne gjøre disse tingene i egen kraft.<sup>309</sup> Da må jeg se videre på hvordan Jesu samtidige tenkte om ham.

---

<sup>305</sup> Aalen «Jesu kristologiske selvbevissthet. Et utkast til «jahvistisk kristologi» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 40. årgang, 1969, s. 2, 16.

<sup>306</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 2, s. 379, 614, 622-623.

<sup>307</sup> F.eks. 1. Kong 20,14, 2. Kong 19,20, Jer 22,11. I Bibelen 2011 står det på disse stedene «Så sier Herren».

<sup>308</sup> F.eks. Matt 5,22 ff.

<sup>309</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 1163, jf. Matt 28,18.

Med samtidige tenker jeg både på etterfølgerne og kritikerne hans. Jeg skal først ta for meg sistnevnte gruppe. Blant dem virket særlig autoriteten han utviste å vitne om at han var noe mer enn Guds representant. Det virket også som om de mente Jesus gjorde seg selv til noe mer enn en som hadde fått myndighet fra Gud. Kritikerne anklaget ham blant annet for å gjøre seg selv til en gud når han kalte seg selv Guds Sønn (Joh 10,33-36), og sa at det bare var Gud som kunne tilgi synder, og at Jesus derfor spottet Gud (Mark 3,7). Han stod altså i roller som var forbeholdt Gud, og som andre ikke uten videre kunne gå inn i. I denne sammenhengen er det verdt å nevne bibelforskeren Richard Bauckhams kritikk mot skillet mellom funksjonell og ontologisk kristologi. Bauckham understreker at når jødene så at Jesus utførte Guds gjerninger, eller fylte hans funksjoner, så fortalte dette også noe om hvem Jesus var, eller hans ontologi. Slik forstod jødene på Jesu tid forholdet mellom hvem Gud var og hvilke gjerninger han gjorde. Med dette hevder Bauckham at når Det nye testamente forteller at Jesus utførte Guds gjerninger, betyr dette at Jesus innlemmes i den monoteistiske guddommen.<sup>310</sup>

Det er også verdt å nevne at Jesus ikke motsa anklagene han fikk rettet mot seg. Han motsa ikke at han gjorde seg selv til Gud, men understrekte snarere hvilken makt han hadde (Mark 2,8-12). I følge vitnene ble han som nevnt falskelig anklaget for gudsbespottelse. Men det er ingenting i bibeltekstene som antyder at de skriftlærde gjorde feil da de sa at Jesus gjorde seg selv lik Gud. Teksten legger snarere opp til at enten er Jesus gudsbespottende, eller så er han selv en mektig guddom. På grunn av den strenge monoteismen var det heller ikke rom for en gud ved siden av den allmektige Gud, altså en halvgud eller semi-gud. Den sterke monoteismen gjorde det dermed klart at enten var Jesus den allmektige Gud, eller så var han en gudsbespotter.

I tillegg bekreftet han at han selv var den profetiene om Gud passet på når han i Matt 11,5 henviste til Jesaja 35,4-6 som forteller om Gud som skal komme og frelse menneskene. Flere har også påpekt at det er tydelig i følge de hebraiske profetiene at Jahve, eller Jehova, planla at han en gang skulle sette sine bein på jorden i menneskeskikkelse.<sup>311</sup> Dette underbygger forståelsen av at Jesus, av sine samtidige, ble oppfattet enten som Gud eller som en gudsbespotter. Dersom en bare sier at Jesus representerer Jehova, tar en ikke profetiene som innbefatter at Gud skal komme til jorden, på alvor. Det blir dermed for enkelt å si at han representerte sin Far.

---

<sup>310</sup> Bauckham 1998, s. 40-42.

<sup>311</sup> Blant andre Martin 2003 (Zacharias ed.), s. 107-108.

Vitnene kan selvsagt fremholde at Jesu kritikere misforstod ham, og at disse argumentene derfor ikke er holdbare. Annerledes blir det da med den andre nevnte gruppen, nemlig Jesu etterfølgere. Som Sverre Aalen nevner hadde Jesu disipler et forhold til Jesus som var analogt med menneskers forhold til Gud, og de handlet i kraft av Jesu selvforståelse som Gud.

Som eksempel på den første kategorien nevner Aalen at Jesus stiller seg som gjenstand for enten bekjennelse eller fornektelse, på samme måte som Gud hadde gjort i de hebraiske skrifter. Aalen peker også på at disiplene knyttet seg til Jesus slik som Guds folk i Israel knyttet seg til Gud, og understreker dette ved at han brukte ordene «for min skyld». For jødene henspilte dette på Salme 44,23 som for dem var et viktig skriftsted i datidens martyrideologi.<sup>312</sup>

I den andre kategorien er disiplenes aktivitet i Jesu navn, og ikke Guds navn, sentralt. Disiplene skal profetere, drive ut onde ånder, og forkynne evangeliet i Jesu navn.<sup>313</sup> Det synes altså som om Jesu disipler tenkte at han var noe mer enn Guds representant, og det blir atskillig vanskeligere å hevde at de misforstod Jesus enn at kritikerne hans gjorde det.

Basert på det vi har sett her virker ikke representasjonstanken å være tilstrekkelig for å romme Jesu rolle på jorden. Det er heller ikke nok å vise til at Jesus fikk sin makt og myndighet av sin Far. Denne delen av læren kan derfor være koherent i forhold til resten av kristologien, men er vanskeligere å fremholde sammen med Bibelens vitnesbyrd. Vitnene blir nødt til både å omtolke profetiene om Gud, samt danne seg forutsetninger om at Jesu samtidige hadde en feil forståelse av hvem Jesus var.

#### **4.4.3. Jesus som en gud**

Vi har allerede sett at Jesus har en guddommelig natur, og at han derfor kan kalles en gud. Vi har også sett at han kan kalles en gud både på bakgrunn av hans egenskaper, og fordi han er en avglans av Jehova.

---

<sup>312</sup> Aalen «Jesu kristologiske selvbevissthet. Et utkast til «jahvistisk kristologi»» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 40. årgang, 1969, s. 3-4.

<sup>313</sup> Aalen «Jesu kristologiske selvbevissthet. Et utkast til «jahvistisk kristologi»» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 40. årgang, 1969, s. 14.

Spørsmålet som da melder seg er hva dette betyr for gudsbildet til Jehovas vitner. Altså om de forfekter en monoteisme eller polyteisme. Eventuelt om de lærer en duo-teisme der Jehova og Sønnen er to guder, der den førstnevnte er overordnet den andre i makt og myndighet.

Vitnene hevder, selv om de ikke bruker begrepet veldig ofte, at de forfekter en monoteistisk gudsdyrkelse. De er tydelige på at Jehova er den eneste allmektige og skapende Gud, og at det utelukkende er han som skal tilbes som Gud.<sup>314</sup> En må da spørre seg hvilken plass Jesus, og for så vidt englene, har i dette monoteistiske systemet. Siden alle Guds åndesønner både sies å ha guddommelig natur, og kan kalles guder,<sup>315</sup> ligner det unektelig på polyteisme. Det peker i alle fall i retning av henoteisme, som betyr at en anerkjenner at det finnes flere guder, men at kun én tilbes som hovedgud.

Dette vil ikke vitnene være enige i. I oppslagsverket *Innsikt i de Hellige Skrifter* viser de til en bibelkommentator som hevder at det var vanlig i jødisk og kristen monoteisme å regne med at det fantes guddommelige vesener ved siden av Gud, men som var underordnet ham.<sup>316</sup> Vitnet Rolf Furuli understreker også i en av sine bøker at vitnenes tro verken kan kalles polyteistisk eller henoteistisk. Dette begrunner han ved å skille mellom den *religiøse* og den *generiske* forståelsen av begrepet «gud». For eksempel kan Jesus og englene kalles guder ved at de generisk er Jehovas Sønner, men siden de ikke blir tilbedt, er de ikke guder i religiøs forstand. Først da kan en kalle det polyteisme.<sup>317</sup>

Jeg blir nødt til å vurdere hvorvidt denne skjelningen kan forsvares ut i fra Bibelen. Det blir også nødvendig å se om Skriften gir rom for en skapt guddom ved siden av den ene, allmektige Gud.

Selv om vitnene viser til en bibelkommentator som hevder jødisk og kristen monoteisme ga rom for flere guddommelige vesener, er det ikke vanskelig å finne bibelforskere som er uenige i dette. For eksempel peker tidligere nevnte Richard Bauckham på at denne monoteismen fremholdt et skarpt skille mellom Gud og det skapte, og at dette skillet var så tydelig at det ble umulig med semi-guder eller subordinerte guddommer. Blant annet peker han på at englene, som er skapninger, ikke hadde del i skapelsen, og at de eksplisitt nekter å la

---

<sup>314</sup> Jf. kapittel 3.1.1. og 4.3.3.

<sup>315</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 210, bd. 2, s. 422.

<sup>316</sup> *Innsikt i de Hellige Skrifter*, bd. 1, s. 1155.

<sup>317</sup> Furuli 1999, s. 172-173.

seg tilbe (Åp 22,9). Når Jesus kalles guddommelig betyr dette derfor at han er en del av den ene Gud, og dette vil videre si at han er uskapt og av evig opprinnelse.<sup>318</sup>

Det skal nevnes at dette er omdiskutert. Blant andre hevder bibelforskeren Larry Hurtado at jødene kunne regne både Visdommen, erkeengler og opphøyde patriarker som guddommelige, i det de alle kunne oppholde seg ved Guds trone og fungere som Guds representanter eller «agenter». Dette brøt i følge ham ikke med det monoteistiske gudsbildet. Hurtado understreker imidlertid også at Jesus skilte seg fra disse andre i det at han ble tilbedt.<sup>319</sup>

Tenker en som Bauckham blir det imidlertid heller ikke rom for skillet mellom guder i generisk og religiøs forstand. Når det sies at det bare finnes én sann Gud (Joh 17,3), er det ingen grunn til å begrense dette utsagnet til bare å gjelde i religiøs betydning. Gud er én, og er den eneste som er sann Gud både i generisk og religiøs forstand. Alt som er skapt av Gud er skapninger, og dermed ikke av guddommelig art. Bibelen opererer snarere med et skille mellom den ene sanne Gud og falske guder. Sistnevnte gruppe er avguder, og eksisterer ikke ontologisk som guder. Vitnene plasserer Jesus i en posisjon der han verken er den allmektige Gud eller en avgud. Selv om de kaller ham en avglans av Jehova, blir han unektelig en eksisterende gud ved siden av Jehova, så lenge de ikke gir rom for Jesus i den ene sanne guddommen.<sup>320</sup>

Fra en klassisk kristen synsvinkel vil derfor Jehovas vitners gudsbilde fremstå henoteistisk, i det de anerkjenner at det finnes flere guder, men Jehova er den eneste som skal tilbes. Sett fra vitnenes eget ståsted vil imidlertid deres eget gudsbilde være monoteistisk. Problemet for dem da er at de må operere med et gudsbegrep som ikke uten videre lar seg forsvare ut fra Bibelen. Det synes vanskelig å finne god bibelsk begrunnelse for å skille mellom guder i generisk og religiøs forstand, samt er det svært omdiskutert hvorvidt en kan gi rom for guder som er underordnet den sanne Gud. Definisjonen av monoteisme, og hvor streng den skal være, blir dermed avgjørende for hvilken kategori vitnenes kristologi kan plasseres i.

---

<sup>318</sup> Bauckham 1998, s. 3-6, 17-19, 27-28, 37-39. Jf. kapittel 4.2.3. om engler som nekter å la seg tilbe.

<sup>319</sup> Hurtado 1988, *One God, One Lord – Early Christian Devotion and Ancient Jewish Monotheism*, s. 17-18, 99-107.

<sup>320</sup> At tanken om flere guder er problematisk er tatt opp i blant annet Martin 2003 (Zacharias ed.), s. 108, Hoekema 1986, s. 332, Hvalvik 1990, s. 115.

## 5. Oppsummering og konklusjon

I presentasjonsdelen dannet jeg et bilde av Jehovas vitners kristologi. Fra et klassisk kristent perspektiv var det mye som virket fremmed, som at Jesus er en skapning, guddommelig, men likevel ikke del av en treenighet, og at han utelukkende var et menneske da han var på jorden. På noen punkter er begrepsbruken lik, men begrepsinnholdet ulikt. Dette gjelder blant annet i forståelsen av Jesus som Ordet og Guds Sønn. Vi fikk også et innblikk i hvordan vitnene argumenterer for sine synspunkter.

I den kritiske utprøvingen skulle jeg undersøke hvorvidt læren var koherent. Da analyserte jeg om læreinnholdet og argumentasjonen var konsistent, altså fri for indre motsigelser, om argumentasjonen var holdbar, samt om kristologien stemte overens med andre deler av vitnenes lære. Selv om kristologien i seg selv ikke har åpenbare selvmotsigelser, med unntak av forholdet mellom de tre fasene, fant jeg flere andre grunner til at koherensen ble svekket.

I kapitlet om skriftbruken fant jeg ut at enkelte sider ved kristologien er grunnlagt på selektiv oversettelse og tekstkritikk. Flere steder ble den mest sannsynlige oversettelsen og tekstutgaven overprøvd av teologien. I tillegg fant jeg ut at teksttolkningen ikke alltid var holdbar fordi den brøt med det viktige eksegetiske prinsippet om å hente mening ut fra teksten, og ikke lese sin egen mening inn i teksten.

I neste kapittel avdekket jeg at argumentasjonen mot Jesus som Gud av og til hadde gode poenger, men at den ikke alltid var relevant. I argumentasjonen mot treenighetslærens hedensk-filosofiske opphav viste det seg at den ikke alltid var basert på fakta, og jeg møtte også uredelig kildeitering. Denne argumentasjonen var derfor samlet sett ikke holdbar.

Da jeg undersøkte kristologien i forhold til soteriologien og læren om det skapte pekte jeg på skriftsteder som gjorde forholdet problematisk. Det viste seg problematisk å plassere Jesus i skapningskategorien, og jeg fant ut at Jesus måtte være noe mer enn bare et menneske for å kunne frelse alle mennesker.

Til slutt tok jeg opp noen problematiske sider ved kristologien, og argumenterte mot vitnenes syn ved hjelp av Bibelen. I kapitlet om Jesu tre faser fant jeg ut at argumentasjonen var

inkonsistent, og manglet sammenheng mellom premiss og konklusjon. I neste kapittel fant jeg flere problematiske sider ved representasjonstanken, blant annet at profetier måtte omtolkes og at en måtte danne seg forutsetninger om at Jesu samtidige ikke forstod Jesu rolle. Helt til slutt pekte jeg på problemer ved å kalle Jesus en gud, og konkluderte med at det er et definisjonsspørsmål hvorvidt Jehovas vitner har et monoteistisk eller henoteistisk gudsbilde.

Summen av dette gjør at Jehovas vitners kristologi ikke kan kalles koherent. Argumentene de bruker er av og til inkonsistente, og noen steder stemmer ikke synet på Jesus overens med Bibelen og andre sentrale deler av læresystemet. I tillegg blir koherensen svekket av selektiv skriftbruk- og tolkning.



## 6. Litteratur

### 6.1. Primærlitteratur

#### Bøker og temahefter fra Vaktårnselskapet

- 1984/2002. *Guds navn består til evig tid.*
- 1985/2002. *Resonner ut fra skriftene.*
- 1988/2001. *Innsikt i De hellige skrifter, bd. 1-2.*
1988. *Åpenbaringen – Dens store klimaks er nær!*
1989. *Bør du tro på treenighetslæren? – Er Jesus Kristus den allmektige Gud?*
1991. *Det største menneske som noen gang har levd.*
1991. *Hele Skriften er inspirert av Gud og nyttig.*
1993. *Jehovas vitner – Forkynnere av Guds rike.*
1996. *Ny verden-oversettelsen av De hellige skrifter.*
2000. *Jesajas profeti 1.*
2002. *Nærm deg Jehova.*
2002. *Tilbe Gud.*
2003. *Hør på den store Lærer.*
2005. *Hva er det Bibelen egentlig lærer?*
2007. *Bryr Gud virkelig seg om oss?*
2007. *Kom og bli min etterfølger.*
2008. *Ny verden-oversettelsen av De hellige skrifter – Studieutgave.*
2009. *Bibelens budskap.*

#### Artikler i bladet *Vaktårnet*

15. oktober 2000. «Guds rike – jordens nye styre», s. 10-15.
15. januar 2001. «Tilsynsmenn og menighetstjenere – teokratisk utnevnt», s. 12-16.
15. november 2001. «Jesus frelser – hvordan?», s. 4-6.
15. mai 2002. «Paradokset Tertullian», s. 29-31.
1. juni 2002. «Ligger det i genene våre?», s. 9-12.

1. januar 2005. «Spørsmål fra leserne – Viser Stefanus' ord i Apostlenes gjerninger 7: 59 at bønner skal rettes til Jesus?», s. 31.
15. september 2005. «Hvem er Jesus Kristus?», s. 4-7.
15. februar 2006. «Vi vandrer på lysets sti», s. 26-30.
15. mars 2006. «Utfridd ved «dyrebart blod»», s. 8-9.
1. august 2006. «Spørsmål fra leserne – Hvordan vet vi at beskrivelsen av visdom i Ordspråkene 8: 22-31 gjelder Jesus Kristus i hans førmenneskelige tilværelse?», s. 31.
15. mars 2007. «Englene – Hvilken betydning de har for menneskene», s. 21-25.
1. mars 2008. «Hvordan Jesu død kan frelse deg», s. 4-7.
15. desember 2008. «Forstå og verdsett Jesu unike rolle i Guds hensikt», s. 12-16.
1. april 2009. «Er Jesus Gud?», s. 18-19.
15. april 2009. «Jehovas visdom åpenbart i skaperverket», s. 15-19.
1. mai 2009. «Språkbilder i Bibelen – Forstår du dem?», s. 13-15.
15. mai 2009. «Englene – ånder til offentlig tjeneste», s. 21-25.
1. april 2010. «Våre lesere spør... Er Jesus erkeengelen Mikael?», s. 19.
1. november 2009. «Myte nr. 4: Gud er en treenighet», s. 7.
1. juni 2010. «Apologetene – forsvarere av kristendommen eller filosofer in spe?», s. 28-31.
15. desember 2010. «Store velsignelser fra en Konge som blir ledet av Guds ånd», s. 16-20.
15. juni 2011. «Gud anbefaler sin kjærlighet til oss», s. 11-15.
1. november 2011. «Når ble fortidens Jerusalem ødelagt, del 2», s. 22-28.
15. januar 2012. «De sanne kristne har respekt for Guds Ord», s. 4-8.
1. april 2012. «Jesus Kristus – noen vanlige spørsmål blir besvart», s. 4-7.
1. september 2012. «Hva vil skje på dommens dag?», s. 16-17.
15. september 2012. «Fred i tusen år – og enda lenger!», s. 8-12.
15. november 2012. «Hva innebærer Jehovas tilgivelse for deg?», s. 21-25.
15. juli 2013. «Si oss: Når skal disse ting skje?», s. 3-8.
1. november 2013. «Løgn 2: Gud er et mysterium», s. 5.
15. november 2013. «Vær årvåkne med hensyn til bønner», s. 3-7.
15. januar 2014. «Riket har hersket i 100 år – hvordan berører det deg?», s. 12-16.

## Artikler i bladet *Våkn opp!*

8. april 2000. «Er det riktig å tilbe Jesus?», s. 26-27.
8. februar 2002. «Hva Bibelen sier – Hvem er erkeengelen Mikael?», s. 16-17.
22. april 2005. «De som kalles guder», s. 8-9.
- Mars 2006. «Hva Bibelen sier – Var Jesus virkelig Guds Sønn?», s. 12-13.
- Februar 2010. «Er det fornuftig å tro på Gud?», s. 22-25.

## Nettsider

- Om Jehovas Vitner*. <[www.jw.org/no/jehovas-vitner](http://www.jw.org/no/jehovas-vitner)>, [Lesedato: 08.06.2014]
- Watchtower Online Library*. <[www.wol.jw.org/no](http://www.wol.jw.org/no)>, (brukt som søkemotor)

## 6.2. Sekundærlitteratur

### Litteratur om Jehovas vitner

- Bøe, Sverre. 2011. «Jehovas vitners bibeloversettelse – *Ny Verden*» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 82. årgang, s.169-187. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hoekema, Anthony A. 1963. *The Four Major Cults*. Grand Rapids, Michigan: Eerdmans publishing.
- Hvalvik, Reidar. 1990. *Drømmen om det Tapte Paradis – En bok om Jehovas vitners lære*. Oslo: Credo Forlag.
- Johnson, Øystein. 2011. *Samfunnet med Jesus – for deg? – Til et Jehovas vitne og andre åndelig søkende*, 2. utg. Oslo.
- Martin, Walter. 2003 [1965]. *The Kingdom of the Cults*, Revised, updated and expanded edition. Revidert av Ravi Zacharias. Minneapolis, Minnesota: Bethany House Publishers.
- Ringnes, Hege Kristin og Helje Kringlebotn Sødal. «Jehovas vitner – en religionsvitenskapelig presentasjon» i Ringnes og Kringlebotn Sødal (red.). 2009. *Jehovas vitner – en flerfaglig studie*, s. 13-49. Oslo/Kristiansand: Universitetsforlaget.
- Sejergaard, Jørgen. 2001. *Jehova eller Jesus*. København: Credo Forlag.
- Sivertsen, I.H. 1957. *Nei til Jehovas vitner*. Oslo: Forlaget Land og Kirke.

## Litteratur utgitt av organisasjonens medlemmer

- Furuli, Rolf. «Hvordan tenker Jehovas vitner? Et vitne beskriver troen» i Ringnes og Kringlebotn Sjødal (red.). 2009. *Jehovas vitner – en flerfaglig studie*, s. 156-166. Oslo/Kristiansand: Universitetsforlaget.
- Furuli, Rolf. 1999. *Den rolle teologi og fordommer spiller ved bibeloversettelse – Med en undersøkelse av Ny verden-oversettelsen*. Oslo: R. Furuli AS.

## Annen litteratur

- Austad, Torleiv. 2008. *Tolkning av Kristen Tro – Metodospørsmål i systematisk teologi*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Bauckham, Richard. 1998. *God Crucified – Monotheism and Christology in The New Testament*. Carlisle, Cumbria: Paternoster Press.
- Bauer, Walter. 2000. *A Greek-English Lexicon of the New Testament and other Early Christian Literature*, 3rd ed. Revidert av Frederick William Danker. Chicago/London: The University of Chicago Press.
- Baune, Øyvind. 1991. *Vitenskap og Metode*, 7. utg. Oslo.
- Dalland, Olav. 2012. *Metode og Oppgaveskriving*, 5. utg. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Fortman, Edmund J. 1972. *The Triune God – A Historical Study of the Doctrine of the Trinity*. Philadelphia, Pennsylvania: The Westminster Press.
- Gravem, Peder. «Kva er sanning?» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 76. årgang. 2005, s. 181-211. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hallesby, Ole. 1938. *Den Kristelige Troslære II – Den spesielle del*, 2. utg. Oslo: Lutherstiftelsens Forlag.
- Hjort, Birgitte Graakjær. 2003. *Det Nye Testamentes omverden – Om politiske, religiøse og filosofiske forhold på Det Nye Testamentes tid*. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Hurtado, Larry. 1988. *One God, One Lord – Early Christian Devotion and Ancient Jewish Monotheism*. London: SCM Press.
- Hägglund, Bengt. 1956. *Teologins Historia – En dogmehistorisk översikt*. Göteborg: Församlingsförlaget.
- Johnson, Alan F. «Revelation» i Gäbelein, Frank E (ed.). 1981. *The Expositor's Bible*

- Commentary, vol 12. Hebrews through Revelation*, s. 399-603. Grand Rapids, Michigan: Zondervan.
- Justin Martyr. Τοῦ ἁγίου Ἰουστίνου πρὸς Τρύφωνα Ἰουδαῖον Διάλογος.  
i engelsk oversettelse:  
*Dialogue with Trypho* i Roberts og Donaldson (ed). 1885. *Ante-Nicene Fathers, vol 1 – Apostolic Fathers, Justin Martyr, Irenaeus*, s. 194-270. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publisher.
- Kelly, Johan Norman Davidson. 2003 [1958]. *Early Christian Doctrines*, Revised edition. Peabody, Massachusetts: Prince Press.
- Kärkkäinen, Veli-Matti. 2007. *The Trinity – Global Perspectives*. Louisville/London: Westminster John Knox Press.
- Leivestad, Ragnar. 1996 [1972]. *Nytestamentlig gresk grammatikk*, 3. utg. Revidert av Bjørn Helge Sandvei. Oslo: Universitetsforlaget.
- McGrath, Alister E. 1998. *Historical Theology – An Introduction to the History of Christian Thought*. Oxford: Blackwell Publishing.
- O' Collins, Gerald. 1999. *The Tripersonal God – Understanding and Interpreting the Trinity*. London: Geoffrey Chapman.
- Pannenberg, Wolfhart. 1991. *Systematic Theology – Volume 1*. Grand Rapids, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- Rescher, Nicholas. 1973. *The Coherence Theory of Truth*. Oxford: Oxford University Press.
- Skarsaune, Oskar. 1988. *Inkarnasjonen – Myte eller faktum?* Oslo: Lunde Forlag.
- Skarsaune, Oskar. 1997. *Troens Ord – De tre oldkirkelige bekjennelsene*. Oslo: Luther Forlag.
- Skarsaune, Oskar. 2001. *Og Ordet Ble Kjød – Studier i oldkirkens teologi*. Oslo: Luther Forlag.
- Skirbekk, Gunnar og Nils Gilje. 1992. *Filosofihistorie 1 – Frå antikken til opplysningstida*, 5. utg. Oslo: Universitetsforlaget.
- Smith, Ralph L. 1984. *Word Biblical Commentary, vol 32. Micah-Malachi*. Waco, Texas: Word Books Publisher.
- Symbolum Nicænum. 325/381.  
i norsk oversettelse:  
«Den nikenske Trosbekjennelse» i Mæland, Jens Olav (red). 2000.

- Konkordieboken – Den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelsesskrifter*, s 18.  
Oslo: Lunde Forlag.
- Tov, Emanuel. 2012. *Textual Criticism of the Hebrew Bible*, 3rd ed. Minneapolis, Minnesota: Fortress Press.
- Tertullian. *Adversus Praxean*.  
i engelsk oversettelse:  
*Against Praxeas* i Roberts og Donaldson (ed). 1885. *Ante-Nicene Fathers, vol 3 – Tertullian (I, II, III)*, s. 597-627. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Tertullian. *De Carne Christi*.  
i engelsk oversettelse:  
*On the Flesh of Christ* i Roberts og Donaldson (ed). 1885. *Ante-Nicene Fathers, vol 3 – Tertullian (I, II, III)*, s. 521-542. Peabody, Massachusetts: Hendrickson Publishers.
- Aalen, Sverre. 1969. «Jesu kristologiske selvbevissthet. Et utkast til «jahvistisk kristologi»» i *Tidsskrift for Teologi og Kirke*, 40. årgang, s. 1-18. Oslo: Universitetsforlaget.

## **Bibelutgaver**

- Bibelen*. Oslo: Det Norske Bibelselskap. 2011
- Bibelen – Den Hellige Skrift*. Oslo: Norsk Bibel. 1988.
- Bibel 2000*. Uppsala: Svenska Bibelsällskapet. 2000.
- Biblia Hebraica Stuttgartensia*, 15th ed. Adrian Schenker m.fl. (ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. 1997.
- Den autoriserede oversættelse af Det Nye Testamente*. 1907.
- New American Standard Bible*, updated edition. La Habra, California: Lockman Foundation. 1995.
- Novum Testamentum Graece*, 27th ed. Erwin Nestle og Barbara og Kurt Aland (ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. 1993.
- Septuaginta*, revised edition. Alfred Rahlfs og Robert Hanhart (ed.). Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft. 2006.
- The Holy Bible - King James Version*. 1611/1769.